

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 18 зл. річно,
піврічно 9 зл., чвертьрічно 4'50 зл.
— для Америки 3 долари річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

З М І С Т :

Х.		
	Подвійний обов'язок	121—124
о. Др. Гавриїл Костельник:		
	„Свої не приймили Його“	124—127
Волод. Кучабський:		
	О. пралат Ісидор Дольницький	128—134
Осип Кладочний:		
	В римських катакомбах	134—139
П—ий:		
	Альбертин	140—146
о. Василь Пилипчук:		
	Ведення парох. канцелярії і духов- ний урядовий стиль	146—150
о. В. Р. Рабій:		
	Чого жадає від нас душпастирський уряд	150—152
	Повітове місто — без церкви!	152
	Нові книжки	153—154
	Всячина	154—160
	Проповіди	49— 64

ПОЗІР ПЕРЕД- і ПІСЛЯПЛАТНИКИ „НИВИ“!

З нинішнім числом висилаємо, складанки поштової щадниці й просимо усильно всіх наших Перед і Післяплатників скористати з них і негайно надіслати залягаючу та біжучу передплату. Хто не виконає свого обов'язку, хто злегковажить затагнення зобов'язання супроти Видавництва той свідомо працює на шкоду своєї станової преси.

ЩОБИ НЕ НАРАЗИТИСЯ НА ТАКИЙ ТЯЖКИЙ, АЛЕ
СЛУШНИЙ ЗАКИД, СПОВНІТЬ СВІЙ ОБОВ'ЯЗОК!

ПРАЦІ БОГ. АКАДЕМІЇ У ЛЬВОВІ

Виходить під проводом о. проф. Д-ра Йос. Сліпого

- Т. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич — матеріали і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. Др. Й. Сліпий, ст. 261. 8^о — 2 Dol. (14 зол.).
- Т. II. Dr. Jos. Slipyj: De principio spirationis in SS. Trinitate. p. VIII + 120. 8^о — 1 Dol. (7 зол.).
- Т. III. о. Др. Спирідон Кархут: Граматика української церковно-словянської мови, ст. XIX + 284, 8^о — 2 Dol. (15 зол.).
- Т. IV—V. Аксетичні твори св. Отця нашого Василя Вел., переклав з грецького митроп. Андрей Шептицький, ст. XIV + 490. 8^о — 2 Dol. (17 зол.).
- Т. VI. о. Др. Василь Лаба: Біблійна Герменевтика. ст. 148. 8^о — 1 Dol. (7 зол.).
- Т. VII. о. Юліян Дзерович: Катихитика, ст. 178. 8^о — 1 Dol. (8 зол.).
- Т. VIII. о. Др. Ярослав Левицький: Перші українські проповідники і їх твори, ст. 196. 8^о — 1 Dol. (8 зол.).

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 18 зл. річно,
піврічно 9 зл., чвертьрічно 4:50 зл.
— для Америки 3 долари річно —

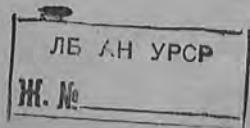
Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

ПОДВІЙНИЙ ОБОВ'ЯЗОК

На іншому місці поміщуємо відозву комітету будови церкви в Рудках п. н. „Повітове місто без церкви“ і з цього приводу вертаємо до порушеної вже нами, важної, властиво під сучасну пору найважливішої справи для нашого церковно-національного життя, якою є: будування храмів божих по наших містах і селах. Факт, що в повітовому місті, центрі нашого церковного, культурно-освітнього, господарського і політичного життя на області повіту, немає церкви, а вслід за тим немає окремої, самостійної парохії, є для нас дуже болючий і він надто яскраво ілюструє нашу байдужність і легковаження найважливішої справи у наших віковим змаганням вдержати національний характер нашої землі, якою є наша церква.

Бо що допоможуть різні „Народні Доми“, різні товариства і організації, з власними домівками, по наших містах і селах, як там не буде нашої церкви, тої одинокої кріпости, яка зберігає нарід не лиш перед моральною гниллю і зіпсуттям, але є могутим забором перед винародовленням, так колись у давнині, як — іще в більшій мірі — тепер. Впродовж цілих століть одна тільки церква захоронювала нарід від загибелі, вона одинока нівечила усі ворожі пляни і затії, призначені на погибель українського народу.

Що є причиною, що на наших західних окраїнах за Сяном наші острівці серед польського моря держаться твердо

і завзято своєї народности — хоч нераз вже і рідної мови не вживають — як не наші церкви, наші храми божі? А з другого боку, що відтягнуло від нашої Церкви і народности сотні тисяч наших вірних і завело їх у чужий табір — церковний і національний — як не брак церков? Церква у нас в Галичині, серед нашої національно декуди мало виробленої суспільности, є одночасно синонімом української народности, таксамо як костел є синонімом польськості. Церква чи костел свідчить про національний характер якоїсь місцевости

І тому Поляки зрозуміли як слід сю правду вже давнім давно та повели велику акцію будовання ріжнородних „kościółk-ів“, а то й величали костелів на наших землях, нераз для кільканадцятьох уже латинників. У відозві, яку видано з приводу будови нового костела на Сигнівці біля Львова, читаємо: „Будова сього костела є не тільки з релігійно-моральних, але і з національно-державних мотивів наказом нашого покоління, коли за польськість Львова йде мирна боротьба. Минулі віки доказали, що на креслах лишилося стільки польськості, скільки було костелів“.

Чи треба ще коментарів до сих проречистих слів? І тому не буде нам дивно, що Поляки величають пок. архієп. Більчевського головню за те, що він побудував на нашій землі сотки костелів і „kościółk-ів“.

І як колись, так також і тепер, у власній, самостійній державі, наші сусіди не легковажать сього найважливішого середника для ширення свого римокатолицизму і своєї національности. Серед них йде на широку скалю закросна акція — будувати на наших землях як найбільше костелів, головнож серед нас, греко-католиків в Галичині. Не говорю про міста чи повіти, де є більша скількість латинників, але свою увагу звернули вони вже й на села в чисто українських повітах (Станіславів), де при допомозі польських офіційальних чинників будуються для кільканадцятьох нераз латинників великі, муровані костели та поширюється польський стан посідання на нашій землі.

Львів, який не може нарікати на брак костелів, має теж вневдовзі дістати нові святині. Напроти личаківського двірця, на сугорбі побіч парку, має стати величавий костел Прч. Діви Остробрамської, беруться за будову нового костела на Богданівці-Сигнівці, минулого року посвячено величавий костел на Замарстинові.

А ми? Що протиставимо ми тій їхній, широко закросній акції? Ведемо завзяті спори на всіх ділянках нашого церковно-національного життя, і то усі без виїмки, витрачуємо цілі маси енергії на річи, нераз зовсім благі, що не мають на долю Церкви чи народу майже ніякого впливу ні значіння, а тратимо з очей те, що найважливіше! Як багато висше від нас стоять під сим оглядом наші сусіди! Се одна

з найкрасших їх прикмет — те старання про свої власні храми Божі — і її повинні ми наслідувати. Не даваймо себе засипляти тою думкою, що ми тут у Галичині автохтони і творимо велику більшість, бо можемо на сім дуже зле вийти і то вже в найближшій будуччині.

У польській державі, яка зовсім не криється з тим, що хотілаби спольонізувати наше населення, при інтенсивних зусиллях польського духовенства і світського громадянства, без огляду на його партійну приналежність, та наша більшість може переменитися в меншість, як се вже сталося у всіх наших більших містах.

Возмім ось хочби Львів, центр нашого церковно-національного життя. Сам центр міста ще сяк-так забезпечений церквами, хоч дуже нерівномірно (бо на відносно короткій лінії від жовківської рогачки до Руської вулиці є аж п'ять церков, а на решту Львова припадає всього чотири, вчисляючи сюди і церкву Дух. Семинарії), але даліше положені, здебільша нові дільниці міста не мають ніяких церков. Ні Новий Львів, ні околиця вулиць Потоцького-Листопада, ні довжезна Янівська, ні такіж Зелена-Кохановського, не говорячи вже про ще даліше положені: Замарстинів з великою кількістю гр.-католиків, що має тільки невеличку каплицю при читальні, Клепарів (де нова церква від кількох літ будується), Баторівку (з маленькою капличкою), Сигнівку, Пасіки Галицькі і інш. Польськість Львова охоплює собою не тільки найближші підміські громади, які, не маючи храмів божих, а густо-часто, головнож в передвоєнних часах, належної та достаточної душпастирської опіки, майже усі і то в короткому часі спольонізувалися (Кривичі, Сихів, Пасіки), але виявляє тенденції даліше розширятися, головнож по зал. шляху Львів-Чернівці, і сягає нині аж по Старе Село, де в противазі до польського мурованого костела і лат. пароха на місці, ми маємо стару дерев'яну церкву і доїзджаючого сюди що третю неділю сотрудника *excurrando*.

Такий невідрадний стан не тільки у Львові і його найближшій околиці, але й по всіх більших і менших наших містах, подекуди й селах усіх трьох наших епархій. Але коли селам, якщо у них нема ще костелів, не грозить така велика небезпека, то міста і містечка з латинськими костелами мусять мати свої церкви і своїх душпастирів. Така аномалія, що в повітовім місті нема пароха і церкви, мусить бути негайно усунена. Кожде село і місто, кожда наша душа повинна нам бути дорога, жадна не сміє бути без релігійної обслуги у своїм обряді. Се найважливіше наше завдання під сю пору. ОО. Душпастирі таких місцевостей, де нема церков, повинні виявити максимум зусиль і використати усі можливості до як найскорішого здвигнення наших храмів божих. А тому що будова церкви нині дуже дорога і коштозна річ,

і самі вірні не можуть нераз ізза убожества чи малочисельності сього зробити, то їм з помічю мусять прийти наші духовні власти і громадянство цілого краю. Правда, що громадянство декуди може й перетяжене датками на різні культурно-освітні потреби, але всі ті культурно-освітні установи, навіть такі важні, як „Рідна Школа“ — в порівнянні з вагою своєї рідної церкви — не такі важні. Бо не стане, скажیم, якоїсь національної установи, хочби вона для розвою нації була просто необхідна, то все таки нарід буде дальше існувати, а не стане церкви в селі чи місті, то там і моральна руїна і винародовлення населення скорше чи пізніше мусить прийти.

Тому всі до діла! Будуймо церкви! В першу чергу ми, священики, а коли наші сили заслабі, тоді кличмо ціле громадянство собі на поміч!

З тією метою повинно за ініціативою духовних кіл повстати в нас краєве товариство для несення допомоги тим парохіям, що будують церкви, з осідком у Львові, а з філіями в Перемишлі і Станиславові, а може справу рушиться з мертвої точки.

Завданням такого товариства булоб розробити плян допомоги усім тим місцевостям, які повинні будувати церкви, а не мають на се відповідних матеріяльних середників. Тоді тягар будови церкви не спадаєби на самих тільки, нераз матеріяльно неспроможних парохіян, але нею занялосяби ціле громадянство, бо церкви наші, як великі релігійно-національні цінності, є власністю цілого нашого народу.

X.

о. Др. Гавриїл Костельник

„Свої не приймили Його“

V

Молодість Ісуса і Іван Хреститель

Не вмієте писати історії? Навчіться від проф. Клявзнера котрий на початку своєї книжки присягався, що ніяка тенденція „не дозволить йому відхилитися від наукової правди або змінити факти“ (8). І написав собі так: „Jesus wurde zur Zeit des Kaisers Augustus... in der kleinen Stadt Nazareth in Galiläa geboren“ (311). Не розумієте? Ісус родився в Назареті... Се не помилка, ні! Клявзнер таким дешевим способом хоче виказати легендарність євангелій. Деякі автори, як Graetz та Neubauer думають, що Ісус народився в галилейському Вифлеємі, в Вифлеємі при Назареті; Клявзнер каже, що та думка „не має солідної підстави“ (315). Раді ми знати: на котрій солідарній підставі

основується думка самого Клявзнера, що Ісус народився в Назареті? Основується вона тільки на довільному запереченню євангельського оповідання. Фалш не має ніякого зобов'язання... Чому ж не піти в тому заперечуванні ще далі, й твердити, що Ісус ніколи й на очі не бачив Назарету, але родився в Капернаумі...? А чи не цікава ось така ексегеза Клявзнера: „Ісус уміє багато сказати про любов батька до свого сина, однак він ні один раз не говорить про матірню любов. Вправді той батько, котрого Ісус має на думці, се завжди Бог, але навіть „блудний син“ не був ласкаво прийнятий матір'ю. Ми мусимо з того витягнути заключення, що пам'ять про його батька була йому дорожша, ніж любов до його живої матери, котра його не розуміла і до котрої він не признався, коли вона з його братьми прийшла, щоби його до дому забрати“ (320). Тут наш автор zdeґрадував Христа до звичайного собі, неграмотного чоловіка, котрий жиє своїми афектами, а не здає собі з того справи. І виходить, що Клявзнер — великий, а Ісус — маленький собі, „низший духом“... Премудра раціоналістична штучка усмерчування історичної правди! На іншому місці скаже Клявзнер про Ісуса, що він був незвичайним чоловіком, бо хоч-не-хоч треба трохи й правді підпустити. І так Клявзнер, як загалом раціоналісти, коли пишуть про Христа, не може задержати одної лінії, але шпотається, наче п'яний по вулиці.

* * *

Пишучи про Івана Хрестителя, каже Клявзнер; „Що Лука оповідає про його народження, се не знаходиться ні в одного іншого євангелиста, і є чистою легендою, котра частинно наслідуює біблійні оповідання про народження Ісаака, Самсона й Самуїла, а частинно хотілаби доказати, що Ісус був більший, як Іван“ (326). Чисте заперечування!

Вказаним є навести, що пише Йосиф Флявій про Івана Хрестителя. Він оповідає, що Ірод Антипа мав за жінку дочку арабського короля Арети IV, а його любка Іродіяда ждала від нього, щоби розвівся з тою своєю жінкою, що Ірод і зробив. Зате Арета пішов проти Ірода війною і розбив його військо. Далше продовжає Йосиф дослівно: „Многі жиди були того погляду, що загибель Іродового війська треба приписати тільки божому гнівови, котрий вимірив справедливу кару за убиття Івана, так званого Хрестителя. А саме сього Ірод казав убити, хоч він був чесним чоловіком, що жидів накликавав до звершення і напоминав їх виконувати справедливість супроти себе й побожність супроти Бога тай хрещенню піддаватися. Хрещення тільки тоді буде Богу приємне, коли воно буде сповнюватися для освячення тіла, а не для відпокутування гріхів, бо душа му-

силь уже перед тим увільнитися від гріхів через праведне життя. А що наслідком чудесної, притягаючої сили таких промов величезне множество людей ішло до Івана, боявся Ірод, що повага сього чоловіка, котрого раду, як здавалося, всі слухали, моглаби пхнути народ до повстання, і вважав за ліпше, щоби його спрятати з дороги в час — скорше, ніж мігби спричинити щось нового, скорше, ніж через якусь зміну відносин самому попастиби в небезпеку і тоді, коли булюби вже запізно, мусіти відчувати жаль. З того приводу казав Ірод увязнити Івана, доставити його до в горі згаданої трердині Махерус і там убити“ (327). Як видно, се оповідання вповні згідне з євангельським — тільки що євангельське виносить на денне світло подробиці, які роблять слова Йосифа ще більше зрозумілими.

В Йосифа нема згадки про епізоду з Сальомою, дочкою Іродіади, й тому Клявзнер уважає євангельський переказ про Сальому за легендарний (327).

Ще підносить Клявзнер, що в євангелію помилково написано, що Іродіада була жінкою Филипа, брата Ірода Антипи (сина Ірода Великого). Йосиф Флявій каже, що Іродіада була жінкою Ірода Антипи. З тим мужем мала вона дочку Сальому, яка віддалася за грубо старшого від себе Филипа, брата Ірода Антипи, а по його смерті за Аристобуля, сина Ірода II, внука Ірода Вел. Сьому Аристобулеви цісар Нерон приділив королівство в Малій Вірменії. Нині існує одна монета з грецьким написом; „Короля Аристобуля, королеви Сальоми“.

Котре подання правдиве? Йосиф Флявій родився 37-38 р. по Хр. Сальома родилася 10 р. по Хр. Подія з Сальомою, про яку згадує євангеліє, мала місце десь 29 р. по Христі. Флявій писав про Сальому по 70 р. по Христі. А по 40 роках пам'ять таких річий дуже легко переплутується. Скількиж то разів старші люди, коли згадують давніші роки, сперечаються: хто з ким був жонатий, з якого дому і т. ін.?

Євангеліє зберігає традицію апостолів, отже людей, котрі були сучасні Іродови Антипі, Іродіяді, Сальомі, Филипови, Іванови Хрест., а доля Івана Хрест. дуже їх обходила. Тому без усякого вагання треба признати, що євангеліє зберегло нам чисті дані, а Флявій поплутані.

З того, що Ап. Павло в Ефезі знайшов 12-ох учеників, які хрестилися тільки в Іванове хрещення (Діян. 19, 1—7), Клявзнер заключає: „Се ясне, що сам Іван не знав нічого ближшого про Христа і його месіянства не признавав. Тому переказ, якого нема в Марка, а знаходиться в Матея (11, 2-15) і в Луки (7, 18—35), що Іван у тюрмі в Махерусі довідався про Ісусові чуда, мусить бути неісторичний“ (340). Виразні риси в св. Письмі для Клявзнера непевні, а невиразні, які

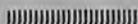
можна різно толкувати, певні... Об'єктивний спосіб писання історії!!

З усіх євангельських місць виходить уповні ясно, що Христос зараз від першого моменту вважав Івана тільки за свого предтечу, а не за свого вчителя. Клявзнер інакше викладає ті місця. До Христових слів про Івана: „Найменший у царстві небесному більший від нього“ Клявзнер надов'язує: „Остаточно був Іван тільки „тростиною, що її вітер колише“, с. зн. чоловіком, котрий не мав досить рішучості, щоби старе відкинути, котрий не почувався самостійною силою, але служив більшій силі, яка має по ньому прийти. Ісус поставився проти тих, котрі ще й по його появі йшли за наукою Івана, бож найменший у царстві небеснім є більший від Івана, а Ісус був найбільший у царстві небеснім, сам Спаситель, безмірно висший від Івана Хрестителя.

Алеж так говорив і думав Ісус щойно по смерті Івана, коли він сам уже став „раббі“ (учитель) з многими учениками. А як Іван щойно виступив на горизонт історії, бачив Ісус у ньому сторожа брами і ключника царства небесного для всіх, також для себе самого“ (341).

Премудрий сей раціоналіст, модерний фарисей, професор Клявзнер! Такі малі зміни поробив — правда, з пальця їх висав, але маленькі, і ціле євангеліє знищив: Ісус помилявся, ріс у своїх аспіраціях — сеж таке людське, таке звичайне! Але се значить, що євангеліє є фалшивим свідомством, а Ісус фалшивим Спасителем... Усе в Христовім житті Клявзнер підтягає під норми звичайної, загальної людської психології — все чудесне, незвичайне а ргіогі виключає. Колиж так, то яким чудом тільки один Христос з'явився в людській історії і тільки одно євангеліє? Чи вже й з того факту не ясно, що Христова психологія має право на всякі незвичайні виїмки — на такі духові сили, котрі щодня не появляються в людях і ніде більше не появилися в такій повноті, як у Христі. Премудрість проф. Клявзнера — се та людська премудрість, про котру у св. Письмі написано, що вона є „глупотою перед Богом“. А від такої „премудрости“ Христове євангеліє не розвіється в легенду. Завсіди будуть люди, котрі совісніше, всесторонніше й глибше досліджуватимуть факти й науку Христового євангелія і знаходитимуть у ній „світло, що світить у темряві“.

(Продовж. буде)

О. пралат Ісидор Дольницький*)

То є такий майже закон незглибимого Божого Провидіння — який велить серед великанської гущі людства — час від часу заблестіти одній чи другій людині.

Являються нараз люди, такі, як усі ми — а такі інші від нас, живуть між нами, творять, працюють, перевтомлюються, веселяться, сумують — зовсім як ми, а так інакше як ми. Це ті, про яких забути не можемо, хоч відійдуть від нас. Це ті, про яких укладається зворушливі спогади, часами великі епопеї — бо є то взори, типи. Великі — навіть тоді, коли давно їх нестало між нами. До одних із них належить і „Дзядзьо“ — о. пралат Ісидор Дольницький.

Направду був так простим, так майже геніяльно простим через усе своє життя — що зараз над міру важко приходитьсь нам нето що вглубитись в усю суть його діяльності, та цього значіння, яке представляє собою його особа, але навіть нам важко ще тепер сказати, скільки то якраз він причинився до розросту духової культури нашої Церкви.

Говорити нам зараз про його життєпис?

Так — це така чудова епопея, така зворушлива, така повна чару що нам — людям ХХ ст. аж ніяково її слухати!

Бож був він — Дзядзьо, о. пралат — людина з казки майже, може радше вічний поет — розсміяний, захоплений, вічно у захваті, у творчій горячці, запрацьований, добрий, ласкавий, а понад усе вибачливий, а над міру жертвенний, а до неможливості сердечний, м'який — до того святець, ціле життя своє праведний.

Ми не будемо розсліджувати усього його життя, не будемо аналізувати усеї його діяльності, бо здається мені, що це у відношенню до Дзядзя було би — що так скажу — нестилевим!

Дзядзьо — це поет з вічно жевріючим серцем, це ум, перепосений ідеями, світлими як сонце, це цілий світ великих поривів, яких не можна, немислимо навіть підтягнути під рямці критичної, холодної аналізи.

Тому...

Лиш кілька шківів, кілька потягнень — кілька черт!

У Брідщині — містечку Залізцях нових народився Він — у священичій родині. 21. лютого 1830 р. І вже по трьох місяцях від свого народження стратив батька, о. Івана, який як карний Божий слуга згинув на становищі душпастирських

*) Реферат, виголошений на святі в честь бл. п. о. прал. Дольницького, укладенім питомцями Дух. Семинарії дня 29. березня 1931.

обов'язків. Згинув на холеру, яка у 830 р. перебушувала по галицьких землях.

А через рік малий Ісидор дістав вітчима — о. Григорія Рачинського.

— От і все, що знаємо з дитячих літ Дзядзя!

Алеж певно — він серед нас був все дзядзьом і тому — про його дитинство хто може що знати?

Ну, а потім — за 12 російських рублів на весь рік (якими ще плачено тоді на Поділлі) страшенно вусатий, із великими окулярами учитель тримав Ісидора і його природного брата на страві і мешканню у Тернополі.

Це у гімназії.

Тут було чудесне виратування його від смерти за опікою Матері Божої.

Від цього часу починається у Ісидора особливе почитання до Пр. Діви.

Мав 15 літ, ясні очі, буйні кучерики і чудовий голос, коли за старанням вітчима, митр. Левицький вислав його враз з Йосифом Черлунчакевичем до Риму.

Роскішно скрипучий подільський віз, барилка масла, кілька бохонків хліба, щось там мідяків у хустині, іконка Матері Божої на грудях і... візник Німець, мовчаливий, грізний, дуже упевнений і дуже грубий! — і безконечно довгий шлях! Ген аж до Вічного Міста! Чудова гротеска!

Два місяці їхало їх двох молодих країнами небаченими, невисненими, неувяленими, щоби урешті потрапити в грецьку Колегію — велику Колегію св. Атанасія, з якої вийшло много знаменитих мужів, ревнителів о спасіння душ, а між ними аж 19-тьох святителів нашої Церкви: 10 єпископів, 3 архієпископів, 6 митрополитів і — Він — Дзядзьо!

Це хіба аж надто!

10 літ студіював! Чи лиш десять літ? Ціле життя таки! Але офіційно таки 10! А мав тоді великих учителів: Николая Франко, Николая Ніллеса, а понад усіх таки Убальда Убальдініа, професора біблійних наук. І якраз цей великий професор натхнув молодого Ісидора, перепоїв його любовю до науки. І у висліді такий прямо неімовірний для нас, що так скажу, біблійний спосіб думання й вислову, який позначився так різко у всіх пізніших творах о. Ісидора.

А знання молодого Ісидора? Теж гротескове! Можливе лиш у словянина. Бо прошу послухати: Основне опанування мов латинської, італійської, старогрецької, новогрецької. Повне знання мов єврейської, халдейської, сирійської і арабської. А до енциклопедичного завершення: елегантне володіння німецькою, французькою та англійською мовою! Це навіть як на о. Ісидора трохи багате!

І от усі ті патенти 10-літньої безперервної праці відчиняють йому двері до блискучої кар'єри — чисто галиць-

кої: Доводять до сотруди́ківства у кате́дрі св. Юра у Львові! Вернув о. Ісидор у рідний край, повен запалу, поривів, ідей — ніби щоби працювати, а тут — така сценерія: У церкві св. Юра в неділю чи свято збиралося не більш як 20 люда, кілька глухих бабок, щось там слуг, і по всьому. Отсе рештки українців у Львові у ті часи. — Але нічого — о. Ісидор умів і в пустій церкві проповідувати.

Найшов молодий сотруди́ник двох людей, які помогли йому стати славним, а потім Дзядзьом. Крилошанин о. Іван Лотоцький, великий знавець церковних книг і обряду, і незрівняний дяк Никита Гетьман, досвідний спеціаліст церковно-народних напівів, які по вірному переданню дійшли до нас зі старих часів нашої церковної творчості. І отсе при допоміг цих двох людей о. Ісидор пізнав усю велич і красоту нашого обряду.

Дослухавшись раз краси нашої церковної пісні, не успокоївся, доки не перебушував усіх книг, які лише були в катедральній церкві, пресвітерськiм домі та крилошанськiй бібліотеці.

Збивався, запутувався, губився, сумнівався, але шукав, вертував, порівнював, зіставляв старе з новим і врешті перевисшив і самого о. Крилошанина і Гетьмана.

Став авторитетом, знавцем недосягнутим, незрівняним знавцем нашого обряду.

Але був геніяльно простим і тому не став ані критиком, ані реформатором. Став лише незнаним для нікого звичайніським учителем церковного обряду для наших земляків, знова в Колегії св. Атанасія.

І знова в дорогу до Риму!

А тепер уже з ірмолоєм, осмогласником, — почаївським і перемиським типиком, коротким уставцем з р. 1849, літургічним катихизмом Духновича, своїми записками — от усі лаври о. Ісидора!

Але не спочив на них!

О. Ісидор чув, що щось там йому ще бракує, чогось недостає — серце вченого не заспокоїлось.

Тепер мучить його питання: які нитки лучать нас з грецькою та східними церквами? У чім ми спільно ідемо, у чому розійшлися?

І о. Ісидор забрався до праці!

Тоді не цінилась літургічна археологія, хто там про таке чудовище міг думати, коли монументальна археологія була у пеленах іще.

І отсе о. Ісидор пішов сам шукати доріг!

Але це ніщо дивного — о. Ісидор умів з Тернополя до Риму трапити, потрапив отже не згубитись серед безлічі книг та дійти таки до першого видання типикона св. Савви з 1515 р.

А це вже було велике діло!

Але і то ще — ніщо.

А порівнати усі типики грецькі у ватиканській, барберинській та криптоферратській бібліотеці?

І тоді серед навалу праці, серед великих трудів, у великому пориві ученого засвітила як метеор ідея-мрія: а що якби так для нашого духовенства зладити одноцільний типик на взірцевих нормах грецького уставу — і врешті решт дати сталий вид наших богослужень?

Праця над силу!

А отець Ісидор сам!

Але була у його засада: „Vive moriturus, et stude victurus“.

І тому зрозуміємо, чому саме по літах, по многих літах безупинних зусиль вийшов таки зпід його рук у 1899 р. „Типік церкви руско-католицескія“.

Та мимо цілого безконечно великого свого знання здавалось йому, що він таки має недостаточне богословське знання.

Він?

І тому дальше студіює наново ціле св. Письмо і то з великанського коментаря Корнилія а Lapide, патрологію, богословію св. Томи Акв., а вкінці історію нашої Церкви.

І отсе маленьке інтермеццо!

Погідний блиск сонця, щось, як радість весни у тихому життю о. Ісидора.

Радощі, не лишені деякого драматично-зворушливого моменту.

Є собі такий стародавний звичай, у базиліці св. Петра читати на понтифікальній Службі Божій євангеліє по грецьки. А діякона до цього читання давала все грецька колегія св. Атанасія.

Але це читання ніколи не робило на Римлянах вражіння, бо Греки читають через стиснене горло або ніс!

Неінтересно!

І отсе раз прочитав св. Євангеліє Don Isidoro!

Чистий басовий голос о широкій скалі, барітонової за-краски і... опанував Don Isidoro своїм відчитанням величезний простір базиліки св. Петра!

Боже! Щось неімовірне! Нечуване дотепер!

Хто співає? — зацікавився Св. Отець — покликати до мене!

Що? цей худощавий, низький чоловіча?

І у висліді Св. Отець просить о. Ісидора співати по можности усе, коли лиш Свят. Отець буде відправляти!

Блиск тріумфу!

А потім знова тиха, спокійна праця!

До Риму приїхав великий Еспанець. Don Ivan de Castro — вчений дослідник церковного співу лат. Церкви.

О. Ісидор познайомився з ним, а вислідом було те, що de Castro пізнав ближше наш церк. спів і так ним захопився, що при допомозі о. Ісидора зладив величавий підручник: „*Methodus cantus ecclesiastici graeco-slavici*“.

А час ринув як вода!

І так о. Ісидор з бенедиктинською пильністю, езуїтською ерудицією, замкнений у своїй келії не місяцями, а цілими літами безупину працював.

А тимчасом митр. Йосиф заходивсь коло реформи Дух. Семинарії у Львові.

Хтож міг ліпше допомогти митрополитови, як не о. Ісидор? Тому покликано його опять до Львова!

Лишив свій затишок, в якому стільки літ невтомно працював, попрощав Св. Отця, дістав благословення, сердечний поцілунок і містерну копію трьох ангелів Фра Анджеліка — от і все, що вивіз по 10-ти літах праці у Святому Місті. До того мав ще цінну бібліотеку, іще цінніші обрядові записки та скрипти!

Ціле майно великого ученого.

Приїхав до Львова — уже як духовник семинарії.

А був то час, коли у семинарії о. Ісидора було дуже і дуже треба.

Професорами пастирської богословії були люди, які не дуже знали той предмет. Літургіку учили якраз так, як не треба. А з цілим нашим обрядом було тоді таке, як на примір тепер з нашим правописом.

І забрався до праці о. Ісидор.

Боже! Скільки то трудів, праці, заходів, поконування перепон, приходилось о. Ісидорови перебути!

Але перебув усе!

Змів, перелицював, упорядкував, завів лад, дав стиль і форму, поглибив зміст, а понад усе запалив любовю, пошаною до предмету своїх учнів. І знова праця тиха, незамітна, але неймовірно важна і відповідална.

Бо це не жарт: з молодих, світових людей, розгуканих в той час, над міру гомінких — зробити людей — о духовнім способі думання, почування, поведіння.

І врешті — завершення трудів, змагань: Основання Брацтва Входа в храм!

Вершок! Фінал! —

Правда, ще був львівський Собор, а що в таких справах, як собор, треба все багато робітників, то не диво, що одним із найбільш авторитетних працівників став опять о. Ісидор.

Він то виготовив великі й основно оброблені трактати, які опісля синод одобрив та прийняв.

Велику прислугу віддав великий учений соборови.

А коли скінчився собор — о. Ісидор опять пішов у затишок. Майже в забуття.

Бо хтож там хоче звертати особлившу увагу на людину, що є лиш духовником семинарії?

Але великий пралат не хотів нічого більш — над тишину. Тишини йому ще треба було, щоби у ній виготовити зворушливо гарні акафісти і поважно-настроєві служби Серцю Христовому і св. Йосифови Обручникови, святим Йоакимови і Анні, св. Йоанови Богословови. А у тім всім велике натхнення, глибина богословської думки, стилізація у дусі св. Письма і св. Отців.

Клясичні твори, гідні автора і автор, гідний клясичних творів. І уже на кінець — на самий кінець життя судьба накладає королівський вінок на сиву голову велита!

Отсе прийшло жакливе, страхітливе літо 1914!

О. пралата, 85-літнього старика арештували!

Львів — Новий Санч — ну і... Талергоф — усе те мусів перебути великий Дзядзьом!

Але перебув!

Під покровом Матери Божої усе зніс!

А коли по літах мук, болю, скорби і тривоги опять вернув — то і тоді не змінився.

Остав все добрим, тихим, усміхненим Дзядзьом!

А коли хтось жалів його, що ніби стільки перетерпіти мусів, усміхався і тихо шептав слова архангела Рафаїла до Товії:

«Тому, що ти був милий Богу, за те треба було, щоби досвідчування досвідчало тебе!»

Так є! Ніколи не бракувало Дзядзьови тих досвідчень.

А події світового значіння ішли, переливались, бурились; ціла світова війна, потім українсько-польська — а о. пралат вічно за працею, вічно в роботі.

І знова пише: Службу Препод. о. Теодорови Студитови, Службу св. Альфонсови, Молебен до образу М. Б. Неустаючої Помочі і нарешті Службу Препод. Матері Мокрині.

Сповнилось!

Був лиш чоловіком і не міг більше зробити, як зробив — міг спокійно сказати: Нині одпускаєши раба Твого Владико.

Була саме весна, — квіли яблінки і жужчали пчоли, як він, 94-літний старик, прийнявши маслосвятіє, відповідаючи ще сам священникови, тихесенько почав шептати молитви, приложив руку до серця і поволи, легко і тихо... віддав Богу свою святу душу на руки Пречистої Матери, котру ціле своє життя так горячо любив.

Спочив на все великий Божий робітник тихим сном великого праведника!

Отсе вкортці — і дуже вкортці про Того, якого праця, якого труди, якого любов і жертва порив і завзяття, святість, благородність і прямолінійність остануть для нас усіх недосягнутим ідеалом!

Волод. Кучабський

Осин Кладочний

В римських катакомбах

(Докінчення)

Чоловіком тим є Giovanni Baptista de Rossi (1822—1894). Знаменитий археолог та епіграфіст — по званню адвокат. Зібравши великий маєток, посвятив його також археології. Під його проводом вивезено з катакомбових коритарів землю, слабі місця, які грозили заваленням, попідмуровувано, зібрано велику кількість фрагментів з написами і часть з них по-лишено в катакомбах, прикріпивши їх до стін сильно гачками, а решту розміщено в музеях: лятераненським та ватиканським. З численних мальовил катакомбових, з браку фотографії, пороблено копії і то з подивугідною і совісною докладністю. Синтезу зібраного матеріалу дав De Rossi в своєму великому 3-томовому творі п. з. „Roma Sotterranea“ (Roma 1864—1877).

Працю De Rossi-я попирав фінансово папа Пій IX, який навіть відступив йому часть своєї палати в Castel Gandolfo під Римом (40 км. від Риму) де також в кімнаті, сусідуючій з давнюю спальнею папів, De Rossi і закінчив своє повне труду і праці життя.

Коли De Rossi обходив 70-літню річницю своїх уродин, уряджено йому з тої нагоди величезну овацію, а до нині ще у ватиканським музею знаходиться великий медаль, вибитий на його честь, його почесні дипльоми та праці, яких автором є.

На полі христ. археології працював також і Garrucci, автор шістьох величезних томів під заг. „Storia della arte christiana“, а до нині ще живучий археолог, Marucchi хвалиться тим, що він був учеником De Rossi-я, хоч сей останній все підчеркав, що не хоче мати жадних учеників.

По Де Россім видав Йосиф Вільперт гарний альбом катакомбових малятур: „Le pitture delle Catacombe“ Roma 1903, а року 1929-го вийшли його „Християнські саркофаги“. Останніми часами много говориться про видання всіх катакомбових написів.

Більше щастя у відкриттях мав проф. о. Стигер, якому вдалося збагатити археологію відкриттям першорядної вар-

тости, на цвинтарі св. Севастіяна, з часів, коли у поган переставано палити тіла померших, а зачинали хоронити через інгумацію (II в.). Все те, що відкрив о. Стигер, міститься якраз під церквою св. Севастіяна. Є там тепер також і малий музей, який заложив і впорядкував сам о. проф. Стигер.

Теперішній папа Пій XI заложив в Римі археологічний інститут, на чолі якого стоїть проф. Kirsch. Також останніми часами розійшлися поголоски о проєкті нових розкопів в катакомбах Претекстата. Так представляється в загальних чертах історія катакомб та наукове зацікавлення ними аж до найновіших часів. Додати ще треба, що дуже мало людей посвячується христ. археології, бо тут, як може ніде в другій ділянці знання, треба і глибокого замилювання та правдивої посвяти — треба мати сильні нерви, бистрий орієнтаційний змісл, а передусім треба згори бути приготованим на спеціальну катакомбову хоробу, якої набувають всі, що трохи довше працюють в катакомбах. На ту слабкість нема ліку, і ніяк, — бодай дотепер — не можна її запобігти. На ту хоробу не лежитья, ані не вмирається, та все таки є вона дуже прикра, а обявляється в сей спосіб, що ноги сего, який працює в катакомбах, згинаються в колінах під кутом і прибирають форму букви Х, або вигинаються луково, а тоді без палиці неможна й рушитися, а чоловік в тій хоробі так виглядає, начеби хотів собі в кожній хвилині сісти. Тому мало є таких, які посвячувалисяб тій галузі знання. Не від річи буде додати, що найбільший процент тих, які займаються археологією, се Німці, а не Італійці. Німці також тепер уряджують при Ватикані новий катакомбовий музей і вони також зароблять при тім добрі гроші. Працюють при тім також й Італійці, але тільки яко робітники.

Про базиліки та богослуження

В IV ст. на території катакомб появляються великі підземельні базиліки, з яких тільки горішня часть вистає понад поверхню землі, та тим способом дає можливість увести з гори денне світло. Такі базиліки є в численних катакомбах, а між ними найкрасші в катакомбах: Домітилли (базиліка Нерей та Ахілля), Прискилли (баз. св. Сильвестра) та Севастіяна (баз. св. апостолів). Сі базиліки є доказом, що християни тих часів хотіли збиратися далеко за містом на богослуження, бо інакше пощо будованоб ті базиліки? Але коли так було в IV ст., то мимохіть насувається питання: чи християни перших трьох віків не збиралися на спільне богослуження, на спільний обряд ломання хліба і чи тимсамим не було богослужень і св. Літургії в катакомбах вже в трьох перших віках християнства?! І здавалосяб, що на се треба дати потверджуючу відповідь. Однак такої відповіді не можна дати,

бо ніде в катакомбах (поза базиліками) не знайдено ані одного виразного вітваря, нема навіть жадного напису, який насувавби таку думку, що тут могли відправлятися богослуження, а дальше брак навіть місця в катакомбах на се, щоби там могли відбуватися богослуження, бо крипта, яка мала 3 м. довжини і 3 м. ширини, не могла помістити в собі численнішого зібрання.

Справу браку вітваря деякі пробували в сей спосіб витолкувати, що поставили тезу, в якій твердили, що Службу Божу служено на гробі, який мав форму *arcosolium* (луково видовбаний), але навіть і тут при таких толкованню виринає нова трудність, бо досі не вдалося доказати, чи та форма гробу перед IV ст. взагалі була знаною, а якщо вона не була перед IV ст. знана, то тоді ціла теорія є безосновна і непотрібна, бо в IV ст. є вже свобода, та є вже навіть катакомбові базиліки. Фактом остає лиш се, що християни на гробах мучеників молилися та уряджували прийняття для вшановання їх памяти.

В катакомбах св. Севастіяна є около 100 разів повторена, вирита *in graffito* така напись:

- 1) *Petre et Paule in mente me habete.*
- 2) *Paule et Petre in mente nos habete.*
- 3) *Paule et Petre in mente habete Sosomenum et tu, qui legis.*
- 4) *Petre et Paule orate pro Vincentum.*

Ці „*proscinemata*“ (написи на стіні) стверджують, що вірні приходили на гроби мучеників чи святих та поручалися їх памяти. Раз є ужите в просьбі число поодиноке, другий раз число многе, що доказує, що християни приходили не лише поодинокі, але також і гуртками. Почитувано мучеників та святих також в сей спосіб, що недалеко їх гробів уряджувано пири. Один напис *in graffito* голосить, що пир в честь Петра і Павла урядив якийсь *Tonius Coellus*: „*Petro et Paulo Tonius Coellus refrigerium fecit*“. Звичай уряджування пирів при гробах не виріс на ґрунті християнським, але були се останки з поганських звичаїв.

Погани, уряджуючи пир для пошани памяти помершого, вірили, що дух небіщика є серед них і навіть для нього уряджували спеціальні катедри; що більше, знайдено рурку, яка вела з гори, від поверхні гробу до уст небіщика, якою вливано вино для нього.

В листі св. Павла до Коринтян маємо доказ, що такі пири відбувалися серед християн не лише в громаді римській, але також і в Коринті: „Коливи отже разом сходитесь, то не на те, щоби їсти Господню вечерю. Бо кождий спішиться свою вечерю зїсти і оден голодує, а другий впивається“ (I кор. XI, 20—22). Св. Павло не похваляє тих пирів, бо вони давали нагоду до надужить і здається, що вони ні-

коли не були санкціоновані Церквою, але становили рід приватного культу. Примір такого приватного культу будемо мати перед собою, коли пригадаємо собі знану подію з III ст. в Африці, коли тоякась невіста, що називалася Люкилля, перед прийняттям св. Причастія цілувала мощі якогось мученика. Св. Кипрія́н, тоді ще діякон, звернув її увагу, щоби сього не робила, а коли його слова не мали жадного наслідку, відмовив їй уділення св. Причастія. З того видно, що Церква не допускала часом до індивідуального, а часами пересадного культу, яким почитувано святих, та нормувала ту пересадну побожність — девою, спроваджуючи її на відповідні тори, вводячи культ публичний на місце культу приватного. Можливо, що щось подібне мало місце і в катакомбах підчас богослужень і се викликало потребу унормовання богослужень, та заступлення приватного культу публичним. Вже в IV ст. Церква обіймає над приватним культом повну контролю та надає йому властивий, бажаний собою напрям. На гробах мучеників будує базиліки, а тіла їх уміщує під вітварями. Приватний культ замінюється на публичний, офіційний. Хронограф Philocalianus каже, що вже папа Фелікс (269—274) наказав правити Службу Божу на гробах мучеників, а також що сам збудував базиліку при Via Aurelia: „Constituit supra memorias (super sepulcra) martyrum missas celebrare, fecit basilicam via Aurelia“. Отже видно, що то нормовання культу почалося вже на добре в III. ст., а в IV. вже вповні. Ся теорія є ще досі досить слабо уаргументована, так що до неї не можна прив'язувати надто великої ваги, а основне перестудіювання тих часів може її утвердити або звалити.

Студії на полі христ. археології виказали, що написи, письмо, є і вимовніше, більше стисле і більш докладне від кисти маляра. Всі годяться на се, що напись „Dormias in Pace“, чи слово „*κοιμησῆσθαι*“ є висловом віри в воскресення, дальше, всякі написи, як: „Vivas in Deo“, „Filia in Domino“, „Aurigine in Domino et. J. X.“, „Vivas in Spiritu Sancto“, „Agatemeris spiritum tuum inter Sanctos“, „Vivas cum Sanctis, inter Sanctos“ — висловлюють віру в позаробове життя в лучности з Богом і Святими. Вислови: „Martyres in mente habete Mariam“, або „Sancti martyres apud

Deum et (XP) erunt advocati“ вказують на віру в „обшценіє“ святих, віру в спільність і лучність цілої Церкви. Більше клопоту справляв археологам вислів „ΙΧΘΥΣ“ (ixtic), який є зложений з початкових слів речення: ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΘΕΟΥ ΥΙΟΥ ΣΩΤΗΡ = (Ісус Христос Бога Син Спаситель) і який виступає майже все разом з рибою, викутою, а радше виритою на марморі або намальованою. (Ixtic = риба).

Нескінчена ще праця проф. Dölgera п. з. „IXΘΥΣ“, з котрої дотепер появилось чотири томи, виказує, що хоч многи поганські народи вважали рибу за сотворіння, спеціально посвячене підземельним богам, яке лучить світ з адом, підземельним царством, то однак могла вона у християн бути символом Христа. Дуже оживлена дискусія ведеться останніми часами над значінням катакомбових мальовил. Традиційне толкування твердить, що много фресків має значіння не так історичне, як радше символічне; так пр. жертва Авраама має означати Евхаристію, рибак — хрещення, паралітик, це після мірковань арх. Вільперта, символ хрещення, а після Де Россія, покути (тайни покаяння), Лазар, це символ воскресення, а пир при столі, це евхаристія.

В 1928 р. вийшла книжечка о. проф. П. Стигера п. з. „Die altchristliche Grabeskunst“, в якій автор виповідає війну символізму. Автор виходить із заложення, що символізм треба прийняти тільки там, де він є очевидний. Коли отже на малюнку бачимо намальовану вівцю межи двома вовками, а над вівцею є напис „Zuzanna“, а над вовками „Seniores“, то справа не підлягає навіть дискусії, бо тут справа ясна. символізм очевидний. Ясний є також символізм тоді, коли агнець (баранець) палочкою дотикає бохонців хліба (розмноження хліба), коли бачимо трьох баранців в печі огненній (трьох молодців), коли один баранець виливає другому на голову воду (хрещення Христа), коли баранець одержує таблиці заповідей (Мойсей); тут всюди є символізм очевидний і полягає на тім, що замість осіб виступають звірята. В таких сценах як: Даниїл в ямі левів, воскресення Лазаря, uzдоровлення паралітика і т. п. бачить автор тільки представлення історичних фактів Старого або Нового Завіта. Всі прочі мальовила, такі як Орфей, голова жінки, пава, сцени з життя пастухів, уважає тільки за декорацію. Нова теорія опирається на тій засаді, що катакомбова штука не є первісного походження, то значить штука та не повстала і не розвинулася в катакомбах, але повстала вона і розвинулася в домах приватних (доми в Римлян були гарно розмальовані; один такий дім добре захований, ще дотепер находится на Палятині — дім Лівії), або в первісних базиліках, а в катакомбах находимо тільки мініятурову, часто скорочену імітацію того, що там представляла повна композиція. Хоч до наших часів не заховався ані один старохристиянський дім, з перших віків християнства, який мігби послужити на попертя сеї тези, однак не є вона зовсім позбавлена доказів, бо знаємо добре, що базиліки IV століття були дуже багато прикрашені сценами зі Старого і Нового Завіту, а коли так було в IV ст., то все те опирається імовірно на основі старинної традиції. Домашня та базилікова штука не мала символічного змислу, тільки історично-дидак-

тичний. Бо, як то часами ляпідарно висловлювано, „*quod doctis lectura — tot idiotis pictura*“. Що правда, то сеї пословиці не можна узагальнювати, та все таки велика доза правди криється в ній. Коли таке значіння і ціль мала штука першорядна, принципова, то годі приписувати інакше значіння й інакший змісл штуці другорядній, походячій від першої. Так отже представляється коротко нова теорія, ціла її суть.

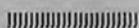
Катакомбові матеріяли представляють велику вартість для історика старинної чи середньовічної історії. Та не лише для історика мають вартість ті матеріяли. Не тратять вони також своєї вартости і для тих всіх, які зовсім не займаються ані історією, ані археологією. Кожний, що огляне докладно катакомби та приглянеться всьому, що там знаходиться, винесе дуже много користей і то під кожним оглядом.

Стільки про катакомби. Але тому, що читач сих рядків може поставити питання: а чи римська поліція знала що про катакомби, чи не знала нічого, то хочу ще і на се питання коротко відповісти.

В часах, коли повставали катакомби, Рим був міліонним містом. Всі поважніші історики та археологи годяться на се, що поліція знала дуже добре про катакомби і то не тільки так загально, що вони існують, але навіть мала пляни важніших місць в катакомбах. Нині над сею справою навіть ніхто не веде дискусії. Добре знаємо зі старинної „книги папів“, що поліція входила підчас остріших переслідувань до катакомб і то до місць найважливіших, як пр. до криниці папів, та навіть там виконувала езекуції, згідно з тоді виданими правними розпорядженнями. Знаємо з передання, що папу Гая (283—296) стято в катакомбах Калікста враз зі 7-ома діяконами. Знаємо також, що християни, які скоротилися до катакомб і не хотіли туди впустити поліції, завалявали вхід до катакомб та прикидували його, чим могли, камінням та землею, а для себе мали тайні, тільки собі знані виходи.

Та інакше й не могло бути. Християн було надто много в Римі, а римська поліція була надто спритна, щоби християни могли перед нею схритися. Впрочім — римська поліція мала сильну руку і не уступала в нічим теперішній найкрасшій поліції.

Але все минуло: минув старинний Рим та його могутність, минули часи переслідувань, нема вже й сліду з поліції і ніхто не шукає за гробами поліціантів, чи хочби навіть їх командантів, тільки остало ще трохи документів, які свідчать про її існування, а катакомби стоять і стояти будуть як тихі свідки минулого, як свідки єдности і сили, страшних переслідувань і остаточної перемоги.

Альбертин

Глуха, забита закутина серед білоруських лісів, про яку кілька літ тому взад ніхто із ширшого загалу нічого не знав, набрала в останніх кількох роках розголосу, збудила головно серед тих, що займаються унійними справами, немале зацікавлення та поставила їх у різне відношення до неї — прихильне, неприхильне, деколиж зовсім легковажне. Тому, що Альбертин вже тепер, а в майбутності ще більше буде мати велике значіння в реалізованню унійної ідеї на словянському Сході і тому, що наше духовенство і ціле громадянство загалом, не маючи певних відомостей про нього, досі ставилося до нього як не ворожо дехто — то по крайній мірі легковажно, не від речі буде подати усім, прихильникам і противникам теперішньої унійної акції на українських і білоруських областях, які по Рижським договорі дісталися під Польщу, жмут інформацій про те, що таке той Альбертин.

Розголосу набрав Альбертин з тої пори, як у 1924 році члени латинського монашого чина Єзуїтів, прийнявши східний обряд, оснували тут, серед православного білоруського населення, свою місійну станицю, з метою підготовляти кадри місіонарів для майбутньої акції зєдинення православного словянського Сходу з католицькою Церквою.

Єзуїти і давня Унія на українсько-білоруських землях, се ніщо дивне і доволі добре нам усім відоме, але „Єзуїти східного обряду“ се звучить якось дуже дивно, просто парадоксально. Коли однак поглянемо на той, так сказатиб, „орієнтальний курс“, такий сьогодні на церковному Заході „модний“ і на ті унійні змагання католицької Церкви — які, головно в останніх часах, прибрали пляновий і дуже інтенсивний характер, то факт прийняття ОО. Єзуїтами східного обряду не буде нам таким дивним. Не перші ж вони приймають східний обряд. Далеко перед війною прийняли східний обряд ОО. Редemptористи та прийшли до нашої церковної провінції на благословенну працю, по війні дістали дозвіл прийняти східний обряд ОО. Бенедиктинці, Домініканці, Францісканці, Пасіоністи, Маріяни (з їх конгрегації вийшов Преосв. Бучис) і ін. ОО. Бенедиктинці східного обряду у своїм монастирі в Амс (Атау) у Бельгії ведуть велику роботу, в першу чергу інформаційну, для ознайомлення західного латинського світа із церковним Сходом, його культурою, традиціями, його минулим і красою його внутрішнього і зовнішнього життя. Те взаємне ознайомлення має причинитися до усунення неодного упередження, неодного закиду, що їх так багато між обома Церквами впродовж кількох століть нагромадилося, а вслід за тим наблизити їх до себе, а зго-

дом назад з'єдинити. І Єзуїти, той найбільш активний латинський монаший Чин під сучасну пору, не міг супроти назріваючих подій остати позаду.

Змагання Єзуїтів — прийняти східний обряд, щоб успішніше працювати між з'єдиненими чи апостолувати серед нез'єдинених — не нові; датуються вони ще з XVII ст., однак якось вони не могли дозріти до здійснення.

В рр. 1922 і 1924 Апостольський Престол виявляв неразбачання бачити східну галузь Чина Т. І. В наслідок сього остання генеральна конгрегація Чина, що відбулася в 1923 році, а також їх верховний настоятель, генерал о. В. Ледуховський прихильно вирішили справу прийняття східного обряду деякими членами Чина і тоді Чин заложив свою східну вітку. В році 1924 о. Карло Василь Буржуа, Француз із паризької провінції, перший із Єзуїтів прийняв східний, грецько-словянський обряд. Для зорганізування тої східної вітки й наладнання діяльності призначили найвисші власти Чина о. Буржуа й о. Ант. Дубровського, члена польської провінції, та веліли їм осісти на східних областях польської держави, заселених православним ниселенням.

Отже в противенстві до східних ОО. Бенедиктинців в Атау і інших західних монаших Чинів, які в останніх роках прийняли східний обряд, ОО. Єзуїтам припало важне і почесне завдання повести унійну працю в практиці, на місцях.

Щоби те велике завдання сповнити, мусіли вони оснувати якийсь місійний осередок, де виховувалисяб будучі унійні діячі і звідки вони поволи пробувалиб своїх сил у практичній унійній роботі між православними. На територіях, їм призначених, не велася тоді ще ніяка уніонна праця. Один тільки підляшський єпископ Пржездзецкий мав на таку акцію дозвіл і тому перші східні ОО. Єзуїти удалися на Підляшша. Однак там ніде не могли осісти, внаслідок чого стали шукати іншого місця для своєї праці.

Вибір впав на Альбертин, де вони дістали від його власника мешкальні будинки під умовою, що один отець буде обслуговувати латинську каплицю, яка вже раніше там існувала. І дня 10. вересня 1924 нові місіонарі прибули в Альбертин: два отці й два брати. Ігуменом став о. Буржуа, який тоді доповняв ще своє знання східного обряду, що його пізнав у практиці вже передтим, перебуваючи якийсь час на нашій Закарпаттю.

Альбертинський Дім, чи Альбертинська Місія — як її звичайно називають, — не мав з початку монастирського характеру; був він радше місійною станицею, куди приїздили найчастіше православні, які бажали з'єдинитися з католицькою Церквою і які тут до сього приготувлялися, чи такі, що вже прийняли Унію, а не мали де подітися. Приїзди-

ли сюди також цікаві: римокатолики і православні подивитися, хто вони такі, ті „католики восточного обряду“.

В монастирі перебувало деколи 4—5 священників і діяконів (бувших православних), присланих головню єпископ. Пржездзєским так для перевиховування, як також для вивчення ними католицької догматики й моральної. В парі з тим велася душпастирська праця серед місцевого православного населення. Монахи построїли в будинку домашню церкву (з двох кімнат), яка по кількох перерібках і перебудовах виглядає сьогодні як зовсім правильний храм з гарним і багатим іконостасом. Там відбулося 29. XI 1924 перше торжественне богослуження. На початку 1925 року в Альбертині основано формально парохію східного обряду. Місцеве населення доволі радо удавалося до них з духовними потребами тимбільше, що на місці православної церкви не було.

В половині 1925 р. прибуло 3-ох нових отців. Замість о. Буржуа начальником місії назначено о. Волод. Пйонткевича, що добре знав і визнавався у місцевих відносинах та мав змогу вже раніш зіткнутися із східним обрядом, перебуваючи довший час в Галичині, а передовсім всеціло відданого ідеї з'єдинення і одушевленого для східного обряду. Це було необхідне, бо свіжо заключений Конкордат вимагав, щоби ігуменом, а тимбільше протоігуменом був польський горожанин. В тім часі також Альбертинська місійна станиця перетворилася у справжній, правильний монастир ОО. Єзуїтів східного обряду, внаслідок чого — як і кождий інший монастир того Чина — стала під кождим оглядом вповні самостійною і незалежною від місцевого єпископа. Всі єромонахи й братя відтепер підчиняються тільки протоігуменови цілої східної місії, а він залежний від провінціяла, а дальше від генерала Чина в Римі.

Основною вимогою чи основним правилом монастиря се те, що всі отці, належні до Місії, з Протоігуменом на чолі, обов'язані прийняти східний обряд раз на все. Ніяких змін до обряду не сміється вводити, а мусить він бути строго зберіганий у цілій його чистоті. Цілий монастир обов'язаний у всім (прим. відносно постів, монаших молитов і т. п.) зберігати дисципліну східної Церкви. Виключений всякий можливий біритуалізм, а весь монастир і церква носять на собі постійне і виразне східне знамя. З тою також метою введено до монастиря Юліянський календар.

Монастир стало піддержувати звязки з іншими уніонними осередками, що повставали в Пінській і Виленській єпархіях. Дуже радо запрошував до себе галицьких унійних діячів, яким вдалося дістатися сюди (так прим. довгий час перебував у них о. П. Демчук ЧСВВ, а бував також і теперішній єпископ, Преосв. Чернецький).

Крім Альбертина ОО. Єзуїти оснували новий унійний осередок в Синковичах, 18 км. від Альбертина, де виленський єпископ віддав їм у користування старовинну церкву, що була колись уніяською, а недавно відібрали її від православних латинники. При тім храмі ерегував ординаріат другу східну парохію, для завідування якою поселився там один єромонах і брат.

В останніх часах виленський архієпископ віддав ОО. Єзуїтам давню уніятську по-августинську церкву у Вильні, де також основано східну католицьку парохію. Працює там о. П. Мацевич Т. І., який є одночасно редактором місячного унійного листка „Христіанинъ“, що виходить на жаль ще й досі, у російській мові, а який вневдовзі має появлятися й по білоруськи. О. Мацевич веде також східне монаше згромадження СС. Місіонарок Серця Хр. у Вильні, які там мають свій монастир і новіціят. Сестри ведуть в Альбертині успішно вже другий рік діточу захоронку та піклуються хорими.

Сьогодні східна місія ОО. Єзуїтів має більш 50 членів, з того 9 священників, які передше були латинниками і, крім одного, усі перед приходом сюди були Єзуїтами; 8 братів, з того 2 греко-католиків з Галичини, а прочі бувші латинники; 7 старших богословів-схолястиків на богословії і філософії, що перейшли сюди з латинського схолястикату. Всі прочі, в числі 31, се вже вихованки їх східного новіціяту, з яких одні скінчили його, а другі щойно відбувають. Між ними 2-ох бувших православних, 8 греко-католиків з Галичини, а решта бувші латинники. По національності: Поляки, Українці, Білорусини, Москалі, Чехи і Француз. Тепер в новіціяті 17 новиків, і кандидатів все багато, але не всіх можна прийняти, тому що не всі вони відповідають усім вимогам.

На різницю національності тут зовсім не звертається уваги і мимо того, що в новіціяті люди кількох — серед інших обставин нераз і ворожих собі — націй, то всі вони стараються усувати національні антагонізми, цілою душею віддані одній тільки справі: зближення народів під релігійним оглядом і церковного з'єдинення. Всім їм: і тим молодим, які щойно готовляться до унійної праці і тим, які вже ту працю з правдивою апостольською ревністю ведуть, присвічують слова великого Апостола народів: „Бо хоч я був незалежний від усіх, зробився всіх невільником, щоб їх більше позискати. І став я для Жидів яко Жид, щоби Жидів позискати, для тих, що під законом, був я як під законом, хоч сам не був під законом, щоби позискати тих, що були під законом; для тих, що були без закона, був я як без закона, хоч я не був без закона Божого, а був під законом Христовим, щоби позискати тих, що були без закона. Для немічних став я (яко) немічний, щоби немічних позискати. Для всіх став я всім, щоби бодай деяких спасти“. (І Кор. 9, 19—23).

Кожний, вже в новіціяті, старається пізнати історію, звичаї і традиції того народу, серед якого прийдеться йому колись працювати. Для цілого монастиря на прим. викладається історія і географія Білоруси. Усі мови можна, а деякі навіть муситься уживати. При трапезі св. Письмо читається по церковнословянськи, все інше по російськи або білоруськи, на переміну кожної днини. На пообідних і вечірних рекреаціях ведуться розговори кілька разів в тиждень по білоруськи і російськи, а кілька разів в мові, в якій хто хоче. Російська мова аж занадто упривілейована.

Проповіді новиків перед о. магістром в мові білоруській і російській, а тільки ті, які з початку ще не могли сих мов собі засвоїти, можуть якийсь час виголошувати проповіді у своїй рідній мові.

Те саме відноситься і до отців, які душпастирюють в парохіях, альбертинській і синковицькій. Тому що в Альбертині крім Білорусинів є ще і Росіяни, то проповіді говоряться там по білоруськи і російськи. Білоруські проповіді виголошує тут звичайно о. Дубровський, бо се його рідна мова, але й інші отці, як от старенький вже о. протоігумен Пйонткевич, своєю працею і любов'ю до великого діла, довели до того, що вже також проповідують по білоруськи. В Синковичах, де парохом є о. Високінський, говоряться проповіді виключно по білоруськи.

Висліди душпастирської праці в обох парохіях доволі гарні. Через ревну працю отців-душпастирів зникають серед православного населення упередження до католицької Церкви і ідея церковного з'єдинення запусає коріння щораз глибше. І найбільш уперті православні, та навіть різні сектанти (яких серед православних в теперішній час дуже багато), бачучи щирі наміри отців і чуючи релігійні правди в рідній мові, радо приходять на богослуження. Національний момент грає в унійній праці велику роль!

І саме ця обставина, що ОО. Єзуїти вміли попасти на той головний нерв успішности всякої унійної праці серед православних, яким є: збереження східного обряду в цілій його чистоті і голошення Божих правд загалом, а ідеї церковного з'єдинення з'окрема, в рідній мові населення, серед якого працюється, довела їх до таких гарних вислідів в їх дотеперішній праці, хоч вони її властиво ще не ведуть пляново, а тільки підготовляються до неї.

Попри свою душпастирську працю, яку ОО. Єзуїти ведуть на областях своїх парохій в Альбертині, Синковичах і Вильні, уділяють вони в школах двох перших парохій науку релігії шкільним дітям і для них, а також для дітей з альбертинського сирітського захисту правиться що неділі і свята окрема співана Сл. Божя, на якій співають самі діти, щораз

красше і приступають в більшім числі до Св. Причастія. Їх парох, о. Войтчак говорить їм по білоруськи ексорти.

* * *

Якеж відношення населення — римокатоликів і православних — до тієї акції ОО. Єзуїтів? Відношення серед римокатоликів неоднакове. Римокатолицьке простолюддя гляділо з початку на католиків східного обряду як на щось чуже, але згодом освоїлося так, що тепер навіть приходить на східно-католицькі богослуження, а до духовенства відноситься як і до свого.

Щож торкається місцевої інтелігенції, а частинно також і латинського духовенства, то те відношення теж не у всіх однакове. Частина, менше засліплена, відноситься до цілої унійної акції прихильно, а в дечім навіть їй помагає, але більша частина, яка бажаючи собі, щоби ся акція була ведена по лінії виключно тільки латинсько-польській, щоби Унія ставала розсадником польонізації, відноситься до роботи ОО. Єзуїтів з недовірям, а то й крайно ворожо. Над міру патріотична, а властиво шовіністична польська інтелігенція закидає ОО. Єзуїтам і загалом цілій унійній акції русифікацію «кресів», ширення на них української і білоруської культури, на сторінках різних часописів, головнож виленських, виливаються помії на Альбертинську місію, рівняючи її унійних діячів аж з Семашком, вказуючи на них як небезпечних для держави і т. д.*) Одним словом становище польської інтелігенції до унійної акції на білорусько-українських землях загалом, а до акції ОО. Єзуїтів зокрема, за малими тільки виїмками, крайно вороже.

Якеж відношення до унійної праці ОО. Єзуїтів православні, себто Білорусини, Українці і Росіяни? ОО. Єзуїти дотепер працюють тільки на областях білоруських. Розпочинати свою працю між Українцями не мають вони покищо ні змоги ні відповідних сил. У своїх проповідях, поученнях, відчитих і загалом у своїх зносінах з людьми уживають вони білоруської або російської мови. Вони перші, а певно одні з перших, стали уживати в проповідях білоруської мови. Крім праці релігійно-церковної ведуть вони серед білоруського населення, головнож серед шкільної молоді, і чисто культурну роботу. Тому й відношення Білорусинів до їх місії, яке зразу було вижидаче, а навіть неприхильне, перемінилося скоро у прихильне, ба навіть приятельське.

А на таке відношення ОО. Єзуїти своєю працею вповні заслугують. Бо вони прийшли на ті унійні області виключно

*) Дешо з поглядів усіх таких діячів на унійну акцію і голоси преси та дебату у сій справі на комісії загран. справ польського сойму навела „Нива“ в 2. і 3. числі с. р. у „Всячині“ п. н. „Довкруги особи Преосв. Чернецького“. Завв. Ред.

тільки з тою метою, щоби служити релігійним потребам того східного брата-словаїнина, серед якого перебувають. Іншим цілям—державним, політичним чи чужо-національним — вони служити не думають і не бажають. Про се переконує нас їх дотеперішня діяльність: їх правильне розуміння національного моменту в унійній праці і їх просто одушевлена любов до східного обряду і східних церковних традицій.

«Східний обряд, східні традиції, східний дух се для нас, — як про се пише один з найдіяльніших робітників Альбертинської місії і її справжній ідеолог, о. Ант. Дубровський — зрештою згідно з постійною наукою Римського Престолу, не щось «тільки терпиме», не «*malum necessarium*», не, як то кажуть, «в крайнім випадку, якщо інакше не можна», ні, східний обряд для нас зовсім таксамо дорогий, таксамо цінний, таксамо любий, як для других наших собратів їх латинський обряд».

«Східний обряд для нас, се не тільки середник, не лиш тимчасовий засіб для приєднання Сходу до католицької Церкви, який відтак можна буде лишити, кинути. Ні, в нас не сміє бути ані найменшого зусилля, ні навіть якогонебудь бажання «латинізації», переведення незаметно, хочби і в далекому майбутньому, східних християн на латинський обряд¹⁾».

З усього досі сказаного бачимо, що східні ОО. Єзуїти, придержуючись точно вказівок та інструкцій Ап. Престолу, станули у своїй новій унійній праці на правильний шлях. Побажатиб тільки, щоби вони в нічій із сього шляху не сходили, а прямували ним до якнайскорішого здійснення своєї великої мети: повернення словаїняського Сходу до церковної Єдності.

П—ній

Ведення парох. канцелярії і духовний урядовий стиль*)

(Докінчення)

Представивши, що належить до порядного ведення парохіяльної канцелярії, переходжу до обговорення духовного урядового стилю. Говоримо про духовний стиль, бо всякі уряди, значить всякі дикастерії урядництва, які му-

¹⁾ „Альбертинская обитель отцовъ іезуитовъ восточнаго греко-словаїняського обряда“, Варшава 1930.

В такім самім дусі говорили представники Альбертинської місії, о. протоігум. Пйонткевич і той самий о. Дубровський на минулорічній унійній конференції в Пінську. — Завв. Ред.

*) Реферат виголошений на деканальнім соборчику дня 25/5 1930 в Чертіжжі журавенського деканату.

сять писемною дорогою полагоджувати ріжні справи, виробили собі з бігом часу певні форми того урядовання, певний стиль. Те саме мусіло статися і з урядами парохіяльними у відношенню до їх духовних властей. З висших духовних властей йдуть до урядів парохіяльних розкази, поручення, вияснення і т. п. З часом мусіла прийти кореспонденція між урядами духовними і урядами цивільними — і в тих рамах та в тім обемі справ мусів витворитися певний *modus procedendi*, певні формальности і так повстав духовний урядовий стиль. Той духовний стиль мусів собі присвоїти певні внутрішні і зовнішні прикмети, які відповідають духовному стану урядуючих, певні технічні форми і відповідний зверхний вигляд писем. Се все належить до духовного стилю.

Внутрішні прикмети духовного урядового стилю є такі: правда, ясність, точність, гідність і повага. Зміст урядового письма мусить бути згідний з правдою. Всяке частинне чи цілковите замовчування правди, всяка пересада чи сторонність булиби ділом, негідним священика. Ясність і точність вимагає, щоби в урядових письмах не було нічого зайвого, жадних вступів і оповідань «з кінця», які не належать до річи, жадних другорядних і третьорядних дрібничок, які нічого не вияснюють, але затемнюють ще справу. Справа має бути представлена коротко, але вичерпуючо, ясно і зрозуміло. Гідність і повага урядового письма вимагає, щоби в письмах, не тільки до висших, але й до рівнорядних властей, не було ані простацьких, образливих слів, ані іронії, ані сарказму, ані взагалі висказів менше відповідних; малокультурних, бо «*scripta manent*». Неодного слова, яке уживається в бесіді, не можна ужити в письмі, бо воно менше відповідне. З другого боку треба пам'ятати, що і друга скрайність разить, а іменно, коли в письмі видно підхліблювання висшій власті, пересадну униженість пишучого, сервілізм. Се разить тимбільше, як такий дух віє з письма, якого прихильне полагодження залежить більше від доброї волі висшої власті, ніж від наведених річевих аргументів. Загалом з кожного духовного письма має пробиватися достойність і повага. В представленнях до висшої власті проти приказів, яких годі виконати або в оправданнях проти доган і упімнень, які хтось вважає несправедливими, не вільно уживати зворотів, якими висша власть моглаби бути ображена чи немило діткнена. Коли ходить о зміну якогось зарядження висшої власті, то в представленню не вільно уживати слів, з яких виходилоби, що хочеться поучувати власть на свою користь. Взагалі там, де ходить о висказання своєї думки, треба бути дуже обережним і представити свою думку так, щоби не виходило якесь менторство чи *besserwisser*-ство. Нераз випаде боронити себе перед висшою властю проти

несправедливих закидів, або й очернень. В таких випадках, хочби я знав чи догадувався про особу, яка спричинила несправедливі закиди чи очернення, не вільно сього зраджувати в письмі так довго, поки не мається в руках цілком певних доказів. Обороняти себе лише підозрінням, зверненням проти третьої особи, не є жадною обороною, та представляє в найгіршім світлі того, хто так борониться. Взагалі в урядових письмах треба уникати шпильочок, звернених проти третіх осіб та не кидати при нагоді камінчиком на чуже обійстя, бо се негідне священика. Сама стилізація письма, значить будова речень, мови, інтерпункція повинні свідчити про се, що письмо писав чоловік з високою освітою.

Зверхня форма письма має також певні вимоги. Давніше всі письма до висших властей писалося на цілім аркуші, полишаючи першу сторону на рубрум — значить адресу і коротенький зміст письма. На половині аркуша писалося лиш до рівнорядних урядів, світських чи духовних. Надпис на вступі письма все був *per extensum* з повним титулом, а саму справу представляється письмом тільки на правій сторінці аркуша (*pagina fracta*), полишаючи ліву чистою. Від війни зайшли деякі зміни, упрощення і улекшення, певна демократизація в урядованню. Нині на цілім аркуші пишеться хіба тільки до найвисших властей, світських чи духовних (Рим, нунціятура, центральні влади в Варшаві). Навіть до Ординаріятів, а тимбільше до Консисторій пишеться нині на половинці аркуша — оскільки ціла справа не вимагає цілого аркуша — а при виміненню тої влади, до котрої звертається, знесено уживання повних титулів, а полишено замість того рід адреси. Всеж таки письмо, хоч писане на $\frac{1}{2}$ аркуша, повинно мати сей адрес *per extensum*, а по лівім боці письма повинен бути відступ на два пальці, щоби та власть, яка письмо полагоджує, могла собі робити на боці замітки, потрібні до зреферовання. Впрочім такий відступ все є ознакою певної реверенції для особи, до котрої звертаємося. Замість рубрум, в горі, в лівім боці письма подається в двох-трьох словах зміст письма і свій адрес, щоби та власть, якій її канцелярія письма презентує, могла, не читаючи письма, приділити його дотичному своєму референтови. При відповідях, представленнях на урядові письма ставимо в лівім розі письма число справи, проти якої, чи на яку вносимо представлення, чи відповідь.

Після змісту урядових писем розрізняємо їх кілька родів, як приміром: просьба, подання, представлення, звіти, скарги, рекурси і т. д. До урядового письма треба часто долучувати прилоги, як протоколи, заяви, зізнання свідків і т. д. Коли в письмі покликуємося на прилогу, то зазначаємо се в тексті буквою і таку саму букву ставимо на прилозі. Як долучуємо такі алегати, які нам мають бути звернені, то треба се за-

значити, звичайно при кінці письма, словами: Прошу о зворот тих а тих залучників. Як алегатів є більше, то треба їх уложити в тім порядку, в яким на них покликуємося і зчіпити їх разом дротяною припинкою, чи хочби ниткою.

О. парохі — особливо з менших парохій мають менше до діла з канцелярійним урядованням, роблять ще один блуд, а іменно лучать різні справи в однім письмі. На то вже було звернено увагу в Відомостях. Буває так, що пишучий не думає навіть про те, що в консисторії не може один референт полагоджувати різних справ, і злучує в однім письмі дві-три різні справи. З сього виходить таке, що перша справа буде полагоджена, а інші лишаяться без відповіди. Воно й не може бути інакше, бо годі, щоби одно письмо ходило від одного референта до другого. Такої процедури ніде нема. Письмо по полагодженню першої справи мусілоби вертати через подавчий протокол знов до презентування і бути приділене другому референтови, а з того вийшовби хаос.

На закінчення реферату згадаю ще про дві річі, а саме, що кожде письмо до висшої влади мусить іти через посередню власть отже з уряду парохіяльного через уряд деканальний. Виімок становлять: 1) справи наглі 2) всякі диспензи супружї і 3) справи совісти. Чи справа має бути спрямована до Ординаріату, чи до Консисторії, на се вказує сам зміст, а впрочім була на те інструкція в Відомостях з минушого року.

Врешті сам зверхний вигляд письма мусить бути відповідний, значить: сам папір (аркуш) може бути зложений лиш в четверо. Коли є більше прилог і їх в четверо зложити не дасться, беремо довгу коверту і складаємо лиш в двоє. Письмо само мусить бути читке і остільки каліграфічне, оскільки парох може каліграфічно написати. Письмо недбале — а сього не можна вкрити — написане так, що сам пишучий відтак не всилі його розібрати та ще на вимнятім та замазанім папері, зраджує все легковаження влади чи особи, до котрої звертаємося та свідчить негарно про того, хто писав. Так само, коли ми відсилаємо якийсь звіт, чи виказ, чи копію якогось документу з уряду, чи на жадання влади, мусимо все долучити супровідне письмо, бо брак супровідного письма є також ознакою, що справу надто легко трактується.

Отсе я представив Преп. Отцям, як має бути ведена парохіяльна канцелярія і який має бути духовний урядовий стиль. Я мав се зробити після книжки Дра Пелеша про духовний стиль. На жаль я сеї книжки не маю і ніхто, здається мені, в деканаті її не має. Я взорувався на подібній

книжці Дра А. Jougana: Kancelarja parafjalna i Dannerbauera: Praktisches Geschäftsbuch für Curatclerus, яким я від давніх літ послуговуюся. У нас здалося конче, щоби такий підручник для парохіяльних канцелярій появився друком.

о. Василь Пилипчук

Чого жадає від нас душпастирський уряд

Душпастирський уряд це найвисша власть, яку міг Бог-Сотворитель передати через свого Сина своїм вибраним на землі. Душпастирський стан, се вічний, упривілейований стан Нового Завіта, креований Богом тільки для слави і хвали божої. Ніхто на світі, ні ангели в небі не держать такого високого уряду, як душпастир, котрий є посередником між Богом а людьми. Тому справедливо ставить душпастирський уряд високі вимоги до своїх покликаних, щоби він гідно й достойно був репрезентований у світі. Найголовніші вимоги сього високого уряду се: святість і гідність душпастирська, ревність і посвята, добрий примір та вкінці послух для духовної власти.

Душпастирська святість і гідність. Бог є сама святість і хоче, щоби Його служителі і строїтелі Його св. Тайн були чисті й святі. Святість і непорочність серця мають украшувати життя кожного душпастиря. Ласка божя се питомі і постійні постуляти душпастирського уряду. Душпастир не може ані на хвилину забути сього, що він єрей „по чину Мелхіседека“, — другий Христос для парохіян, призначений до висших, божих річей. Всі діла й слова душпастиря мають бути в згоді і гармонії з достоїнством його уряду. Та, на жаль, ніхто так не підкопує нашої душпастирської гідности, як ми самі. Стіймо на сторожі своєї душпастирської гідности, не понижуємо її самі й не даймо нікому її нарушати, а невинно знеславлені, жадаймо сатисфакції, хочби се вимагало багато труда і зусилля!

Ревність і посвята. Ревність се бажання як найбільше слави і хвали Богови віддати, словами і ділами душпастиря. І так чи в церкві, чи в школі, чи загалом у сповнюванню якихнебудь священодійств жадається „per se“ ревности від душпастиря. Ревність домагається щоби душпастир ішов на зустріч своїй праці, щоби попросту шукав тої праці, додавав нового труда і старань до своїх душп. обов'язків. Душпастирська ревність веде до посвяти й жертви. Хто собі думав, вибираючи духовний стан, що буде мати свободне, вигідне, незалежне, матеріяльно добре становище, то сей дуже помилився й завівся у своїх рожевих мріях.

Обовязки нашого уряду тяжкі. Вимагають вони багато посвяти, жертви, труду, винищування своїх сил, самовідречення. Душпастир несе Ісуса туди, де нераз грозить йому певна небезпека. У кожній порі дня трудиться, рятуючи людські душі. Втомлений, без їди, працює годинами у церкві тоді, коли всі відпочивають по праці. І чи не вимагається героїчної посвяти від душпастиря при сповнюванню обовязків його уряду? А яка може бути винагорода для душпастиря за його ревність і посвяту в такій неоціненій праці? Нагороди ні заплати душпастир на землі від нікого не може дістати. Ніхто не в силі йому віддячитися чи його нагородити. Бо чи та мізерна платня й дотація це нагорода душпастиря? Ніколи! Тому і не жадаймо й не домагаймося нагороди від нікого! Наша нагорода найбільша: сам Ісус і до неї ніхто такого повного права не має, як ревний душпастир. Тому не диво, що в нашому стані не може бути мови про якісь аванси, відзнаки, кляси платні, як нагороди за наші труди, бо се все марне і не йде в ніяке порівняння до тої великої заплати, якою є Бог.

Примір. Добрими, милосерними вчинками душпастиря будуються люди. Примір се товариш і добрий співпрацівник душпастиря. Наука, слово се теоретичні, урядові діла, а примір душпастиря — се практичне примінення закона божого. Примір скріплює розум і побуджує волю і сили до наслідування. Добрий примір лежить в самій натурі душпастирського уряду, так що неможна розділити душпастирства від приміру, як соняшних лучів від сонця. Тому примір душпастиря довершує великих чудес в душах і серцях людських. Душпастир, що не світить приміром, не носить на собі знамени й характеру післанника й посередника божого. Такий душпастир подібний до євангельського нерозумного слуги, що свій талан закопав і сам не доробився й другому не дав і нічого не придбав своїому панови. Світим приміром своїм парохіянам! Будьмо ясними світильниками у виниці Христовій! Через добрий примір збираймо собі вічні скарби, несім ближнім науку й правди божі, а Богови славу!

Послух для духовної власти. Послух для духовної власти се контрольор душпастирського уряду. Від учителя, судді, жовніра, домагається їхня влада абсолютного послуху. До такого послуху духовній власти обовязані й ми. Послух єднає нас з єрархією, лучить нас у спільній праці і скріплює проти ворогів Церкви та захоронює від небезпек. Виконуючи прикази й волю духовних настоятелів, ми виконуємо волю божу. Послушний був Христос приказам і волі божій, апостолам повинувалися їх ученики й душпастир мусить слухати своєї духовної влади, щоби не поблудив, був добрим пастирем і провадив вірних по думці й бажанню його духовної влади. Сих вимог жадає від нас наш стан

і душпастирський уряд. Ми мусимо після наших сил підпорядкуватися всім тим вимогам, які ставить до нас душпастирський уряд. Бо душпастир найбільше одержав від Бога й тому багато від нього жадається.

о. В. Р. Рабій

Повітове місто — без церкви!

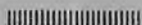
Рудки к. Львова, це мабуть одинокє місто на території Східної Галичини, що не має церкви і пароха. Наслідки: зміна обряду і народности більшістю давніше чисто українського міщанства. Є тут невеличка каплиця, де тепер що неділі і свята відправляється богослуження. Число вірних грек.-католиків росте, так що нині каплиця не може вже в своїх стінах помістити всіх вірних.

Щоби спасати решту міщанства та дівчат-служниць перед винародовленням, гурток місцевих людей під проводом пароха Колбаєвич, який заспокоює духові потреби Українців в Рудках, задумав побудувати церкву. В тій цілі завязався комітет, що має подбати про фонди на сю, таку високу і благородну ціль. Преосвященний Йосафат одобрих цей добрий намір і візвав духовенство своєї єпархії, щоби помогли здвигнути так дуже потрібну тут церкву.

З огляду на се, що близша і дальша околиця Рудок убога і не всилі зложити так великих жертв, комітет звертається отсею дорогою до цілого українського народу — нашої тіснішої Батьківщини з горячим зазивом: Поможіть хочби і дрібними жертвами побудувати Дім Божий, допоможіть рятувати перед винародовленням тих, що остали вірними своєму обрядови — своїй народности. Спільним зусиллям побудуємо церкву — врятуємо zagrożених, й сим дамо доказ, що дорога нам кожда українська душа. — На сей зазив повинні відгукнутися всі наші фінансові і економічні установи, банки, каси, кооперативи, а також всі, кому лежить на серці добро нашої Церкви і Народу.

Жертви проситься слати на адресу: о. Михайло Вітик, парох Колбаєвич, п. Рудки.

КОМІТЕТ

НОВІ КНИЖКИ

Дзвони. *Літературно-Науковий Місячник.* Ч. 1. Квітень 1931. Видає Видавн. Кооп. „Мета“. Відвіч. ред. Петро Ісаїв. *Зміст:* Дзвони; Я. Врхліцький: „Громадянин Христос“; Курдидик Анатоль: Зачаровані дзвіниці (Записник); Жученко: Великодне; Г. Костельник: Казка про світ; М. Думанський: Як воскрес Спас!; Р. Кедро: Розмова; Прсф. М. Чубатий: Релігія ціллю, чи середником до цілі?; Т. Курпіта: Каскадами; О. Годунько: Як грає голос дзвону; В. Липинський: Боротьба закону землі й закону капіталу; В. Лімниченко: Не питай мене...; В. Заїкин: Русь, Україна і Великоросія (І. Початки українського й великоруського народу); М. Думка: Київ в старинних віках; Др. В. Кучабський: Польська дипломатія і східно-галицьке питання на паризькій мировій конференції в 1919-му році; Р. Г. Бензон: Зазив (Із циклу оповідань „Невидиме світло“); Хроніка; Рецензії.

Зміст І. числа дуже цікавий добром своїх статей, хронікою та відділом рецензій. В літературній частині переважають поезії — всі, крім одної перекладеної з чеського, оригінальні. Із більших праць на перше місце вибивається дра Кучабського „Польська дипломатія і східно-галицьке питання на паризькій мировій конференції в 1919 році“, далі йде історична розвідка Вяч. Заїкина „Русь, Україна і Великоросія“ і стаття проф. Чубатого більш ідеологічного характеру п. н. „Релігія ціллю, чи середником до цілі?“

У вступній статті, незвичайно глибокій своїм змістом і незвичайно принадній своїм поетичним патосом, Редакція ставляє нам перед очі своє Credo. „Дзвони“ будуть голосити нинішньому світові, який носить на собі знамя „бунту тіла проти душі“ і тоне в „болоті“ матеріалізму — „Вічну Тайну життя“, повсякчасну тугу людської душі за невидимим у світі, за тим, що володіє світом, за Богом. В голосі „Дзвонів“ гомонітиме пісня про висшість і перемогу духа над тілом, про „життя духа, про вічну віру“. „Дзвони“ голосять релігійний ідеалізм проти понурих кличів матеріалізму, християнський світогляд у всіх ділянках нашого життя, отже і в літературі, проти наступів воюючого безвірства. „Дзвони“ хочуть наче „знизити небеса до землі“, щоби у втомлену душу народу влити того ідеалізму, що випливає з віри в Бога.

Високе завдання! Бажаємо Редакції, щоби своїми „Дзвонами“ на правду розбудила головню молоде наше покоління та обновила його до радісної і творчої національної праці в дусі Христового ідеалізму. X.

Pamiętnik I. Konferencji kapłańskiej w sprawie Unji kościelnej w Pińsku (23—24. IV 1930 Roku). *Opracował do druku Ks. Dr. Kazimierz Kułacz, kierownik Konferencji, dyrek-*

Митрополит радіє ізза номінації Преосв. Чернецького, бо вона дає запоруку, що „справа св. Унії буде через Апостольський Престіл так поставлена і розв'язана, як цього вимагає дійсна добро нашої Церкви та нашого народу“. Відтак підносить прикмети нового Владики, потрібні до достойного і успішного сповнювання повіреного йому уряду, головнож його правильне розуміння і прив'язання до традицій Унії, які свято зберігають усі наші обрядові, церковні і національні звичаї, спадщину перших століть християнства в нашому народі. Коли він як монах працював на Волині, то вмів у всіх обрядах пристосуватися до потреб народу, серед котрого працював, бо зрозумів, що деякі наші новіші галицькі звичаї є свого роду, що тій праці моглиби пошкодити. Тому він і всі місіонарі Ч. св. Ізб., що разом з ним на Волині працюють, заховали — по вказівкам, одержаним з Риму — все як найвірніше, всі обряди так, як їх в краю заховувало духовенство і нарід Волині, не вводячи до них навіть найменшої із тих змін, які від часів Унії законами і без законів були в нас заведені. І якраз те правильне розуміння традицій Унії закваліфікувало його на таке важне становище.

Нав'язуючи до того, що успішність всякої унійної акції між нез'єдиненими залежить від того, як унійні діячі ставляться до церковних традицій нез'єдинених, серед яких працюють, Митрополит підносить, що в Римі признали за доцільне заховувати східний обряд у цілості поза границями Галичини, а галицьку обрядову форму узнали вузкою і невідповідною до праці між православними. Причина того ся, що ми увели багатово змін, законно і незаконно, до нашого обряду. Тому ми, галицькі уніяти, мусимо провірити умови, під якими зможемо колись причинитися до навернення до церковної єдності наших відлучених братів на Волині, Підляшшу, Полісся та Білоруси. Першою передумовою того, се очищення нашого обряду від тих змін і від тих обрядових недбальств, які зводять наш обряд просто до карикатури. До цього повинен спонукувати нас не тільки огляд на красу літургії і повагу богослуження, не лиш огляд на стиль обряду, але головн і виключно без порівняння висші і ширші мотиви, що вимагають від нас обрядовости: ся обрядовість потрібна Католицькій Церкві, „без неї ми не тільки не можемо послужити Католицькій Церкві в ділі привернення до єдності Церкви відлучених братів, але просто шкочитимемо Церкві в цьому ділі. Обрядовість потрібна й для нас; безумовно нам треба перестати наслідувати, треба нам бути собою, бо лиш так зможемо щось Церкві принести, щось для неї зробити“.

Далі звертає Митрополит увагу, що не сміємо перед нашими вірними, а тимбільше перед нез'єдиненими, легковажити чи навіть висмівати все те, що рідне і наше, що східне, що нам питоме, те, що нам батьки наші передали,

бо „таким представленням річи зробимо їм правду Христової науки зненавидженою“.

Загалом та частина листа, яка трактує про вселенськість Христової науки і катол. Церкви, про незв'язаність тієї Церкви з якимсь одним тільки обрядом, про вагу східного обряду для нас і то можливо в найчистішому виді. — відзначається глибоким знанням самої суті і вповні правильним підходом до цілої, так дуже важливої а так мало знаної проблеми, якою є обряд і його значіння для нас.

На прикінці листа пояснює Митрополит суть византизму, тому що і Ап. Престол і богослови катол. світа чимраз частіше зовуть наш обряд византійським. І слушно наш обряд повинен називатися византійським, бо Візантія надала йому дефінітивну форму і ми його з Візантії прийняли. Виступає проти того, щоби византизмом називати лиш те, що є недоброго в традиції византійської Церкви, бо так само на Заході, в історії західних Церков є напругами, противні духови кат. Церкви, з котрими не можемо погодитися. Розрізняє правдивий і ложний, східний і західний (хоч яке се парадоксальне) византизм. Ложний византизм — се догматизовання обрядів, приписування догматичного значіння малим, а часом і незаконним звичаям та дрібним обрядовим практикам. Із сього погляду можуть бути не тільки східні, але і західні византиністи. Такий ложний византизм мусимо викорінювати, а найкрасшим, ліком на нього се ширина Христових поглядів і вселенськість його науки.

Становище Впреосв. Митрополита до всіх квестій, порушених в Пастирським Листі дає „Ниви“ змогу не відповідати на ті всі закиди і напасти, які в останніх часах проти неї у сій саме справі піднесено, бо погляди „Ниви“ є під сим оглядом ідентичні із становищем Впреосв. Митрополита.

Ювілей о. мітрата Тита Войнаровського, В третій день Великодних Свят, себто 14. квітня с. р. святкував член львівської Митрополичої Капітули, о. мітрат Тит Войнаровський 50-літній ювілей своєї душпастирської і громадської праці. Ювілейне свято почалося в храмі св. Юра, де Ювілята відправив в асисті Митр. Капітули і в присутності обох Владик Преосв. Івана і Преосв. Никити, Ссборну Службу Божу, після якої стискав голови, спершу всім священикам, а відтак делегатам установ і вірним, що були на богослуженню. Святочну проповідь виголосив Преосв. Іван, який зазначив заслуги Ювілята для Церкви і народу, відчитав привіт від Апост. Нунція у Варшаві, Msgr. Мармаджія та зложив вкінці побажання від імені Впреосв. Митрополита, духовенства і вірних. По скінчанні богослуженню удалися делегати духовенства і центральних господарських, культурних та гуманітарних установ до консисторської салі засідань, де до Ювілята промовив о. дир. Дзерович від духовенства і Капі-

тули, а сензор інж. Павликовський у своїй мистецькій по формі і змістові промові, зложив йому побажання і подяку від культурних і господарських установ. Зворушений Ювілят подякував в коротких словах привним за участь у святі та за саме свято.

Ювілят у своїй дотеперішній багатій діяльності умів получить в одну гармонійну цілість чисто релігійну і душпастирську працю з працею народньою, головню на експлоативній ділянці і досягнув в одній і другій ділянці великі успіхи.

Достойному Ювілятові бажаємо обильного божого благословення і многих літ для продовжування благодатної праці!

Свято в честь бл. п. о. прал. Ісидора Дольницького. В неділю дня 29. березня с.р. влаштували питомці Духовної Семинарії у Львові, члени „Брацтва Введенія Прч. Діви“ скромне та дуже симпатичне свято в честь Основника брацтва, бл. п. о. прал. Дольницького. На програму свята, що мало чисто домашній характер, бо зпоза семинарії на ньому майже ніхто не був, зложилися: хор, що виконав дві точки: Турчанінова „Введенію“ (ірмос) і молитву з опери „Запорожець за Дунаєм“ „Владико неба і землі“ (з оркестрою), реферат, що його прочитав студ. IV р. Волод. Кучабський, який ми на іншому місці печатаємо, деклямація і два соля, скрипкове і цитрове. На сцені висів образ „Дзядзя“ з добрячим і праведним виразом лица, пристроєний рушниками, а на салі панував увесь час поважний і святочний настрій та нічим незаколсчувана тишина. Члени „Брацтва Входа в Храм“ віддали своїому Основникови в достойний спосіб свій поклін і почитання.

40-літний ювілей „Apoštolát-y sv. Cyrila a Metoda“. Сього року минає 40 літ від часу, як стараннями найкращих представників католицького чеського духовенства, головнож бл. п. о. Др. К. Стояна, пізнішого оломуцького архієпископа, основано словянське місіїне товариство „Apoštolát sv. Cyrila a Metoda pod ochranou bl. Panny Marie“ (Апостольство св. Кирила і Методія під покровом Преч. Діви Марії) з визначними уніоністичними тенденціями. Початок товариства сягає ще 1889 року, коли то з нагоди католицького зїзду у Відні відбулося перше, так сказатиб, інформативне зібрання, на яке з'явилися не тільки Чехи, але й інші Слов'яни б. Австрії, однак статуту Т-ва дефінітивно потвердив тодішній оломуцький архієпископ, кард. Фірстенберг, щойно в 1891 році і від тоді товариство правно існує. Товариство поставило собі за ціль: піддержувати св. Христову віру католицьку серед Слов'ян, головно тих, що на чужині, позбавлені власної духовної обслуги, розбуджувати сильніше релігійне життя у себе дома, а головно старатися зблизити

до себе усі словянські народи на церковно-релігійному ґрунті, а даліше з'єднати нез'єднаних Словян з католицькою Церквою. Товариство спершу працювало в чеських краях, головнож на Моравії, але його аспірації сягали даліше: не тільки поза границі чеських земель, але й поза границі Австрії. Тому товариство не тішилося зглядами чи прихильністю Відня, противно на його діяльність гляділи деякі австрійські круги як на щось, що дуже підходило під поняття *Nachvergnat*-у і тільки завдяки лояльності і великому впливови осіб, що стояли на чолі товариства, воно вийшло із тих підозрінь ціло. З того згляду початки діяльності Т-ва були дуже тяжкі. Та згодом воно розвиває дуже живу і хосенну діяльність не тільки для свого народу в краю і поза його границями на еміграції, але й добуває собі великого розголосу й слави відомими в цілому — головно словянському — світі Велеградськими Конгресами, метою яких є пропагувати, а то й реалізувати ідею церковного з'єдинення поміж Слов'янами. Ті конгреси, у яких брали й представники нашої греко-католицької Церкви з Впреосв. Митрополитом на чолі діяльну і визначну участь, причинилися немало до взаємного зближення Словян та до усунення неодної перешкоди, неодного упередження, яке віками наростало між Слов'янами, визнавцями обох Церков, католицької і православної. Конгреси ці ще не закінчені і в сталих періодах часу даліше відбуваються.

Білянс 40-літної праці Товариства вельми потішаючий. Що нині церковно-релігійне життя на Моравії, де Т-во головно розвивало свою діяльність, так буйно розвинулося і так високо стоїть, се безперечна заслуга Апостольства. Велеград у цілій своїй пишній красоті, із усіма своїми церковно-релігійними цінностями, із своїм великим значінням для розбудження релігійно-національної свідомости серед Моравян і угорських Словаків, католицькі руханкові товариства «Орел», католицькі організації молоді «Omladina» реколекції для усіх станів, організація величавих відпустів на Велеграді, Гостині чи Копечку — ось ті бастіони католицького життя Моравії, що їх покликала до життя чи організаційно розбудувало Апостольство св. Кирила і Методія. Не менші досягнення праці Т-ва, довшеної поза границями краю. Матеріальна допомога місіонарям, що працюють між земляками на еміграції, європейській і американській, матеріальні пожертви на цілі піддержання релігійного католичитя серед Словян, публіцистична пропаганда унійної ідеї — а вкінці організація Велеградських зїздів — се головні етапи праці Ап-ва поза границями краю. Благодатну місійну діяльність Апостольства відчули на собі питомці наших Духовних Семинарій, які підчас світової війни опинилися поза рідним краєм на еміграції. Апостольство св. Кирила і Ме-

тоді подало їм тоді свою помічну руку і примістило їх в Кромерижи, даючи їм змогу спокійно продовжувати розпочате духовне життя і богословські студії. Тодішні керманічі Апостольства, бл. п. архієп. Стоян, тоді канонік і парох Кромерижа і бл. п. катихит Яшек — се зразки не тільки правдивих християн і католицьких священників, але й правдивих Словян, які ідеї, виписані на прапорах Апостоляту, перевели діяльно в життя.

Апостольство, що під сю пору має свій осідок в Оломуці, видає вже 22-ий рік свій орган „Apoštolát sv. Cyrila a Metoda“, місячник, гарно редагований, що дуже живо реагує на всі важніші події і замітніші прояви церк.-релігійного життя серед Словян та є горячим пропагатором ідеї церковного з'єдинення та словянського братерства.

X.

Виленському „Slow-y“ дуже неподобалася наша остання новинка („Нива“ 1931, ч. 3.) пз. Довкруги особи еп. Чернецького, де було сказано, що бабістичний, а в суті річи ендецький посол Мацкевич, який перше виступав проти унії східного обряду під псевдонімом Cata, виступив по іменю еп. Чернецького явно на соймовій комісії заграничних справ проти „ukrainizacji kresów“ новою унією. Підхід до нової унії з погляду польського національного інтересу, не католицький, але явно ендецькі категорії думання пос. Мацкевича, які ми підкреслювали в нашій новинці, наводячи часть його бесіди, як також здемаскування сього бабістичного посла, який давніше, будучи ендеком, крився під псевдонімом Cata, так вивели з рівноваги католицький дневник „Slowo“, що воно в ч. 72 назвало наш орган „Ниву“ за се все згірдливо „świsstek“, який нібито, не знаючи річи, віднайшов „заразу в Гренаді“ себто ендеків в католицьким „Slowi“.

Так є, Панове зі „Slowa“! Не тільки ми, але й другі католики, а також ширші круги католицькі поза Польщею знайшли „заразу в Гренаді“. До того довідалися ми, що у вас не тільки католицизм, але й етичні засади та форми приличности є інакші, ніж у культурнім світі, коли наш орган, що звиж 25 літ працює в католицьким напрямі, називає „świsstek“. Се вже не по санаційному, але чисто по ендецьки!

Розкол між православною єрархією. Спір російського парижського митрополита Евлогія з патріархом Сергієм, про який ми писали в 2. числі „Ниви“, скінчився покищо так, що православна російська еміграція, яка признає Евлогія своїм митрополитом, підчинилася царгородському патріархови Фотієви. Се успіх подорожі митр. Евлогія до Царгороду. В такий спосіб в західній Європі утворено православний ексархат, залежний прямо від царгородського

ЦЕРКВИ КУПУЮТЬ СВІТЛО

л и ш е

у своїй фабриці свічок

Інж. К. Котецький і С-ка

Спілка з обмеженою порукою

Львів 15, вул. Окружна (Бічна Кульпарківська) 9.

Численні признання за добірний товар. Диплом господарської вистави в Копичинцях. Світло наше світить ясно і горить довго. Жадайте цінників.

Дентист ЯКІВ НАСС

Львів, ул. Сикстуська Ч. 17. II. пов.

Телефон 65—73.

години урядові 9—1 рано і 3—6 по полудни.

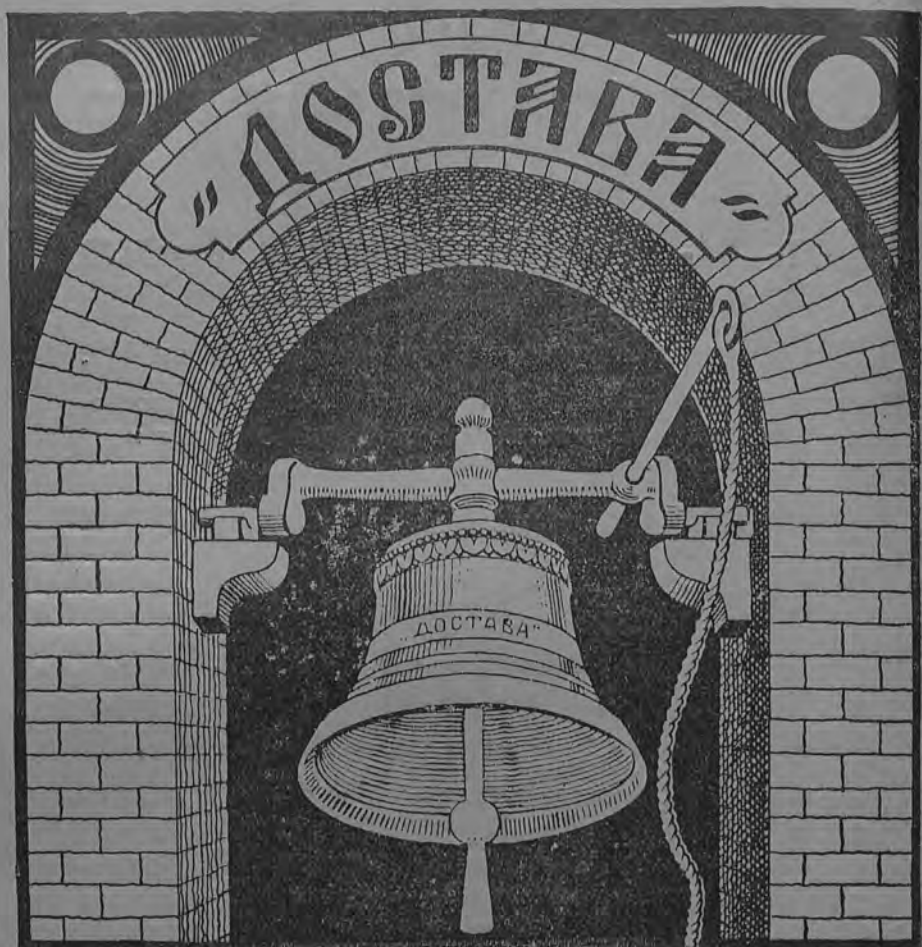
Лічення, пльомбовання і винимання зубів без болю. Скріплювання розхитаних зубів. Штучні зуби в кавчуку і золоті після найновішої системи. Пацієнтів з провінції обслуговується в найкоротшому часі. — П. Т. урядовцям і студентам знижка —

ІВАН КУЗЬМИЧ

**Робітня (фабрика) виробів бронзівничих
і магазин церковних річей**

Відзначена срібною медалею на виставі в Стрию 1909 року
і многими похвальними листами

у Львові, Руська 18. Має на складі готові всі річі церковні та виконує солідно посріблення під гваранцією.
ЦІНИ ДЕШЕВІ.

**НАЙЛІПШІ ДЗВОНІ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ
в найбільшій виборі і найдешевше продає
одинокі українська кооператива
„ДОСТАВА“**

**В СВОЇХ СКЛАДАХ — ЛЬВІВ, УЛ. РУСЬКА Ч. 20, ПЕРЕМИШЛЬ, РИНОК Ч. 23,
ТЕРНОПІЛЬ, ВУЛ. ПІЛСУДСЬКОГО Ч. 6**

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: Львів, Домініканська 11, 1 п. Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі інші фірми з церковними речами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З СИХ ПРИЧИН ЗАСЛУГОВУЄ НА ПОВНЕ ДОВІРЯ І ПОПЕРТЯ.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 18 зл. річно,
піврічно 9 зл., чвертьрічно 4'50 зл.
— для Америки 3 долари річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36

Чековеkonto: 151.092

ЗМІСТ:

<i>о. Др. Гавриїл Костельник:</i>	
Практичний і непрактичний літургікон	161—163
<i>о. Петро Дзедзик:</i>	
Що таке релігійний соціалізм?	163—167
<i>о. М. Р. Цурковський:</i>	
У 25-ліття Національного Музею	167—173
<i>о. С. Кульчицький:</i>	
Католицька Акція між шкільними дітьми на селі — в практиці	173—176
<i>о. Др. Йосиф Сліпий:</i>	
З життя російської еміграції	176—178
<i>о. Др. Г. Костельник:</i>	
Дух фарисейзму	179—184
Відповіді Редакції на запити в обрядових і літургічних справах	184—186
<i>о. Юрій Савчук:</i>	
Православ'є на Лемківщині	186—188
<i>о. Л. М.:</i>	
Місії	189
Некрольог	189—190
Всячина	190—200
Проповіді	65— 80

ПОЗІР

ПЕРЕД- і ПІСЛЯПЛАТНИКИ

„НИВИ“!

З 4-тим числом ми вислали, складанки поштової щадниці й просимо усильно всіх наших Перед- і Післяплатників скористати з них і негайно надіслати залягаючу та біжучу передплату. Хто не виконає свого обов'язку, хто злегковажить зтягнення зобов'язання супроти Видавництва, той свідомо працює на шкоду своєї станової преси.

ЩОБИ НЕ НАРАЗИТИСЯ НА ТАКИЙ ТЯЖКИЙ, АЛЕ СЛУШНИЙ ЗАКИД, СПОВНІТЬ СВІЙ ОБОВ'ЯЗОКІ ПРИ ЗМІНІ АДРЕС, ПРОСИМО ПОВІДОМИТИ АДМІНІСТРАЦІЮ, ПОДАЮЧИ І СТАРУ АДРЕСУ.

АДМІНІСТРАЦІЯ

Х Т О

з Впр. Отців одержав примірник

„Наслідування Христа“

Томи Кемпійського (видане Аскетичною Бібліотекою Гр.кат. Дух. Семинарії у Львові), висилане Адміністрацією „Ниви“ до Урядів Парохіяльних, а ще не вплатив належної суми до цього часу, зволить ласкаво переслати її в якнайкоротшому часі.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 18 зл. річно,
піврічно 9 зл., чвертьрічно 4-50 зл.
— для Америки 3 долляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36

Чековеkonto: 151.092

Практичний і непрактичний літургікон

Був я в товаристві священників, що нарікали на новий літургікон:

— Непрактичний, що страх! Ні Євангелія, ні Апостола, ні тропарів у ньому! Щоби помістили бодай Службу за усопших тай на всякі прошенія! А коли служачий не вмiє добре служити до Служби Божої, що тоді? Відки священник має службу „лика“ брати? А що, як випаде десь у чужім краю правити Службу Божу?... Непрактичний, тай годі!

Оправдані закиди, нема що казати. — Так я собі подумав, і роздумував над справою, щоби схопити її цілість.

Непрактичний новий літургікон, але чи тут має рішати практичність? Ось се квестія. Чи ж то церковні ризи практичні?! Певно, що такої непрактичної одежі ніде в світі не носять — тільки в церкві. А коли випаде поїхати десь на чужину, й хочеш літургізувати, що тоді? Вези з собою ризи, а коли їх не маєш?

Або й сама реверенда практична? В літі, як у парні, на болоті легко захляпується, тай взагалі легко смарується, бо чорна. Найпрактичніша одежа та інтернаціональна, яка витиснула всі народні ноші, — сурдут і пантальони. Вправді виглядають у ній люди „куцо й павуковато“ — але задля практичності ми й до сього призвичаїлися. Якщоб старі греки або римляни воскресли, й подивилися на нинішню, ту найпрактичнішу ношу, мали би з чого сміятися... А якби

ми в церкві хотіли брати практичність за рішенняою засадою, то — думаю — мусіли би ми дуже змінити ціле урядження в церкві: і ризи й богослужебні книги... От так мусіли би ми закинути церковну кирилицю, бо нащо вчити вірних подвійної азбуки?! Або бодай треба би (се дійсно й треба) раз положити кінець вповні зайвим, а дуже коштовним „кручам“, які переказала нам старина в церковнім способі писання: всякі титули були скороченням, доки книжки треба було писати, але відколи книжки друкуються, то титули є зайвим люксом, бо для кожної титули над кожною буквою треба окремої черенки, й виходить число церковних черенок на сотки, а церковний друк виходить через те дварази дорожший... А ті грецькі рудименти, „спіритуси“ на початкових самозвуках в словах церковних книжок — нащо вони? Непрактичне, що страх! Але, як з наведених примірів виходить, у церкві практичність не є й не може бути рішенняою засадою. Свята ідея, святочність традицій батьків — ось се рішенняі засади в церковнім урядженню.

Такий дух нашої Церкви, традиційний дух, який пробивається вже з св. Письма, що на першому місці в структурі обряду стоїть „словесна служба“. Наша літургія сама себе так називає: „словесна служба“. Тому у нашій церкві Євангеліє (книга) в такім великім почитанню: воно велике, щоби звернути на себе увагу, гарно оправлене, муситьходитися на престолі, його обносять довкола престола... З нього сам Христос говорить до вірних... Воно представляє навчаючого Христа. Щож зробив наш „практичний“ літургікон, уложений на взір латинського „missale“? На 50% він витиснув Євангеліє з богослужебного уживання. Євангеліє на літургії звичайно (вже звичайно) читаємо не з книги Євангелія (хто шукавш би, коли готове під рукою — в літургіконі!), але з літургікону, і на бічних престолах уже нема в нас Євангелія (хто носився би з тим? як? тай „пощо“?)... І буває, на престолі лежить грубезний літургікон, ще й на подушці, або навіть на деревляній підставці, підвисшений, для всіх вірних видний, а Євангеліє лежить собі на престолі навіть розміром менше, непомітне... А люди, як бачуть, так таксують, бо до того призвичаюються. І Євангеліє тратить свою традиційну ролю у нашому обряді, поволі стає зайвою книгою (при читаних літургіях зовсім зайвою).

Ось така метаморфоза — завдяки „практичному“ літургіконови. Чи гадаєте, що на тому й кінець? Ні, не кінець, а щойно початок.

Такий уже мій звичай говорити, що все в життю, як і в організмах, має свою клітинну будову — непомітну для звичайного ока, а в дійсності всеобіймаючу й всепроникаючу. І коли невидні клітини змінюються, то й цілий організм

зміняється. Хто вміє глядіти на мотори людського життя побільшаючим оком, сей легко запримітить, що в нас — власне завдяки „практичному“ літургіконові — поволі заникає розуміння „словесної служби“, а витворюється менталітет „святого чину“. Святе слово, літургічне слово — така льогіка того менталітету — не на те, щоби воно ділало як слово, як словесна служба, щоби його вірні чули, розважали, через нього відроджувалися в своїх душах, тільки на те, щоби через нього звершився святий чин і освятив вірних сам собою: вірні не потребують чути літургічного слова, не потребують його розуміти... От як при відмовлюванню „формули розршення“: священник її говорить тільки для Бога, для сповнення святого чину, а не для „всеуслишанія“. Тиха Служба Божа — така тиха, що священник тільки для себе її виголошує (шепче) — ідеал. Так, се свій стиль богослуження — але чи се наш традиційний стиль? Ось бачите, куди веде „практичний“ літургікон. А новий наш літургікон, той „непрактичний“, наче колись Іван Хрест. на пустині, виразно каже, що йому належить, а що Євангелію. Змушує нас звертатися до книги Євангелія, держати його на кожнім бічнім престолі, не переривати тої традиції, котра в книзі Євангелія бачить навчаючого Христа.

Ось се тут рішаюче, а не принцип практичности.

о. Др. Гавриїл Костельник

о. Петро Дзедзик

Що таке „релігійний соціалізм“?

(Докінчення)

III

Приходячи до оцінки релігійного, чи пак католицького соціалізму, слід насамперед ствердити, що піоніри нового суспільного ладу, піднімаючи клич релігійного соціалізму, мали на правду на серці так добро пролетаріату, як не менше добро католицької Церкви. Вони це добре бачили, що воєнні страхіння та післявоєнні, тяжкі життєві умовини загнали в ряди соціалізму все робітництво цілого світу, а тимсамим дали соціалістам незвичайну силу, бо навіть і вплив на керму держави. Здавали вони собі теж ясно справу з небезпеки, яка з цілою грозою станула перед обличчям католицького світа: що все робітництво, станувши під прапор соціалізму, відвернеться зовсім від Церкви. А шукаючи за причинами цього сумного явища, прийшли вони до переконання, що сучасний суспільний лад, побудований на капіта-

лістичній системі, є насправду в самій своїй основі лихий; він являється саме причиною визиску та поневолення робітничих мас і взагалі цілого пролетаріату. Тому, коли хочеться поліпшити долю робітництва та справедливо розв'язати суспільне питання, треба перевести основну ревізію нинішнього суспільного ладу, щоб усунути разячі хиби суспільного життя.

А що самотньою силою, яка могла б поконати капіталістичний лад, являється, на думку католицьких суспільників, тільки соціалізм, тож треба з ним заприятелювати; іншого виходу нема.

Таким чином мусіли католицькі ідеологи нового суспільного устрою рад-не-рад прийняти соціалістичну програму за свою, хоч пам'ятали вони слова Бебеля: „Христіанство, — а соціалізм — то огонь, а вода“; прийняли її просто як *malum necessarium*.

Може вдасться, думали вони, схристіанізувати сам соціалізм... І кинули клич: Хай живе соціалізм, але... католицький!...; соціалізм, який переведе в життя свою програму по лінії науки католицької Церкви! Таким чином розв'яжеться щасливо суспільне питання, а при тім уратується перед обличчям пролетаріату, а то й високо підніметься престиж католицької Церкви, бо приєднається для неї і те нерелігійне вже робітництво, яке в соціалістичній атмосфері загубило свою віру.

Ідея сама собою чудова, як не геніяльна навіть, — колиб, на жаль, не утопічна! Бо хіба ніколи не дасться погодити такі виключаючі себе поняття як огонь і вода, соціалізм та католицизм.

Невистарчить іще мати однакові цілі; в стремлінню до здійснювання їх треба теж руководитися однаковими внутрішньо-етичними засадами. А тут саме цього бракує.

Коли у католицькому світогляді мірилом етичних засад являються заповіді Божі та церковні, а під певними умовами і державні закони, — у соціалізмі ні заповіді Божі, ні церковні, ні державні закони (оскільки вони не диктовані соціалістами) — не мають ніякого значіння, бо соціалізм відкидає всяку мораль, яка опирається на посторонньому авторитеті.

Правда: і соціаліст говорить про етику, але він її розуміє зовсім інакше, ніж католик; етичним у нього є тільки те, що диктує йому соціалістичний розсудок і сумління. І цей саме соціалістичний розсудок і сумління являється для соціаліста найвищим авторитетом, який каже: добрим і моральним є тільки те, що виходить на користь соціалістичній ідеї. А що ідеалом

соціалізму є спільнота (комунізм), то все, що є хосенне для спільноти, загалу, всього суспільства, те добре та моральне, а що виходить у хосен одиниці — те являється неетичним, лихим — і, — „в імя загального добра“, — треба за всяку ціну позбутися його.

Отже зовсім „правильне“ та „справедливе“ є поступовання большевиків,¹⁾ — очевидно з точки погляду соціалістичної етики, коли вони, йдучи до свого ідеалу, нищать по дорозі все, що їм стоїть, або може стояти, на перешкоді, переслідуючи „підпору контрреволюції“, Церкву та встелюючи пройдений шлях тисячами, а то й мільйонами трупів, мордуючи на ліво і право „буржуазію“, хочби й без переслухання й суду, та не доказуючи нікому вини. Бо це все каже їм робити „соціалістичне сумління“; воно наказує знищити до основ „буржуазний лад“ і до ноги винищити всі верстви „контрреволюційної“ суспільности, — а це треба робити, каже воно, з таким легким серцем та з такою samozрозумілою льогікою, як це напр. нищиться в хаті шкідливі для життя людини мухи, чи в господарстві: миши та щурі...

Отже ясна річ, що соціалізм, який в засаді відкидає всякий посторонній авторитет, а тимсамим і Божий, являється світоглядом без Бога, а через те є він непримиримий католицькій идеології, щоб примиритись з нею мусівби він істотно перемінитись, що (відай) ніколи не станеться. Колиж він лишиться тим, чим є, тоді кождому католикови, що перейметься соціалістичною ідеєю, грозить небезпека втрати віри,²⁾ або принайменше крайньої рівнодушности у вірі, що є теж недопустиме. Тому не диво, що духовна влада заборонює католикам вступати в члени соціалістичної партії.

Другою поважною перешкою до поєднання католицького світогляду зі соціалістичним, то неоднакове становище їх в kwestії приватної власности.

Соціалізм пропагує обовязкове та примусове вивласнення: соціалізацію всякого приватного майна, а тимсамим

¹⁾ Твердження релігійних соціалістів, що соціалізм не є те саме, що марксизм (большевизм), є очевидно мильне. Поправді нема поміж ними ніякої істотної різниці. Тільки тактикою різняться вони: соціалізм стремить до здійснення своїх ідей мирною дорогою, дорогою еволюції (умірований соціалізм), а большевизм, як скрайний соціалізм, намагається здійснити ті самі ідеї соціалізму насильним способом, дорогою революції. І тільки на цьому тлі повстав розріз між (умірованим) соціалізмом, а марксизмом.

²⁾ Що атеїзм, — і то чинний атеїзм, — являється одною із конечних ціх кожного шануючого себе соціаліста, на те вказують найкраще слова нім. провідника соціалістів, Liebknecht-a, який 1875. р. в „Volksstaat“ висказувався так: „Обовязком нашим, як соціалістів, є докладати всякого старання та зусилля в ціли викорінення віри в Бога. І тільки той гідний називатись соціалістом, що сам, як атеїст, докладає всіх можливих зусиль, щоб атеїзм поширити“.

і примусовий комунізм, а католицизм допускає тільки частинне вивласнення (коли цього вимагає konieczność чи добро загалу) і тільки добровільний комунізм.

І з цього становища католицька Церква ніколи не зійде, а тимсамим й ніколи не погодиться з наукою соціалізму в цій kwestії.

В новіших часах, коли пішла завзята боротьба соціалістів проти приватної власности, нераз папи підчеркували в своїх енцикліках природні та Божі права поодиноких людей чи родин до приватної власности. І так: папа Лев XIII, в енцикліці про робітниче питання зазначив це виразно, що при розв'язці суспільного питання „не вільно дотикати та нарушувати приватної власности, а таксамо і папа Пій X, в своєму „*Motu proprio*“ (1903 р.), з'ясовуючи засади свого попередника, засади, по яким має піти католицька соціальна політика, каже між іншим: „Приватна власність являється природним правом людини, — чи то дійшла вона до неї дорогою праці та зарібку, чи дорогою спадку чи даровизни; а нею може людина розпоряджати по своїй подобі.¹⁾“

З цих то, згаданих висше, причин являється релігійний (католицький) соціалізм, як соціологічно-політичний світогляд, сам в собі абсурдним і утопійним, а з католицької точки погляду недопускаємим. Те саме виказує один із найвизначніших католицьких соціологів, Catrein, у своєму найновішому творі: *Sozialismus und Katholizismus* (1930). Таке саме становище супроти католицького соціалізму займав також і теперішній папа Пій XI. Він з нагоди фрайбурського католицького з'їзду звернувся до всіх католиків із осторогою, не перейматися „теоріями тих, які думають, що католицька соціальна політика дасться погодити з теоріями, які стоять на скрайно протилежній стороні, так, як колиб можна було погодити світло з темнотою, а Христа з дияволом“.

Нема сумніву, що ці слова висказав Найвисший Учитель Церкви на адресу релігійного соціалізму.

Всеж такі з історичного та психологічного боку релігійний соціалізм є цікавим і немаловажним явищем, — а саме як симптом хорого суспільного організму. Факт, що ця нова доктрина найшла собі прихильників поміж визначними католицькими вченими (Pesch, Eberle, Mertens, Orel,

¹⁾ „Стаючи в обороні приватної власности, не боронить очевидно католицька ідеологія тим самим капіталізму і навпаки: поборюючи деякі сторони капіталістичного устрою, не поповнює вона логічного блуду, коли одночасно боронить приватної власности. Цей блуд поповнює саме соціалістична доктрина, яка для поборення капіталізму послугується усуненням приватної власности, як середником“. (X. Dr. A. Szymański: *Zagadnienie społeczne*, стор. 4)

Pflieges, Lugmayr, Brief, Beyer, Steinbüchel, Brauer) мусить застановити кожного тямучого католика. І призадумуючись над цією квестією, приходять о. Dr. J. Ch. Schulte до заключення, що „розправляючись зі соціалізмом, здалосяб і з католицького боку приступити до ревізії становища фахових богословів“, — каже о. Schulte, — „великі завдання, — і в цьому напрямі дасться ще все зробити“. ¹⁾

Живемо насправду в дуже напружених соціальних відносинах, як може ніколи передтим. Тому, хоч в союзі зі соціалістами не можемо йти, то всетаки стоячи побіч них, мусимо енергійно заступатися за права, свободи та людяне трактування робітництва, а почасти теж і за переміною суспільного ладу. Мусимо пам'ятати, що нашим обов'язком нині не тільки розвивати харитативну діяльність, але теж при кожній нагоді живо реагувати на нинішні ненормальні соціальні відносини. Такої саме моральної піддержки домагаються від нас, духових своїх провідників, працюючі маси пролетаріату. І ми мусимо її дати їм, якщо не хочемо лишитись вождами без армії.

А усталюючи тактику суспільного ділання, мусимо дати собі відповідь на ось такі питання:

а) Як належить плекати та спрямувати природне почуття справедливості у людей, головню у робітників, щоб вони, не згіршуючись нинішньою суспільною несправедливістю та гострою класовою боротьбою, заєдно одушевлялись Христовою заповідю любові?

б) Як наклонювати нині робітництво до зберігання релігійних практик і католицьких засад, щоб як найменше дразнити його у його тяжких життєвих відносинах?

в) Як змобілізувати всі сили та засоби, якими розпоряджає християнство, до боротьби з несправедливістю та визиском?

На ці питання мусять дати собі відповідь нині так душпастирі, як і працівники Католицької Акції.

о. М. Ф. Цурковський

У 25-ліття Національного Музею

(Жмінка споминів і рефлексій)

„Хто тільки звертає увагу на давні пам'ятники мистецтва, той ствердить на кождім кроці потребу якоїсь організації, котра мала би на цілі охорону тих пам'ятників від заглади. Такої загальної організації ми священники не ма-

¹⁾ Priesterleben und Priesterwirken. Stuttgart 1929.

ємо, хоч нам повірені найкрасші і найдорогоцінніші пам'ятники нашого народа.

Майже кожний рік приносить на сім полі страти, часом не до винагородження. Старі церкви, що переховували найдавніші передання нашої архітектури, стають з кожним роком щораз рідшими... Парохіяльні архіви при найліпшій волі пароха, вже тим самим, що переходять з рук до рук, з кожним роком зменшуються. Рукописні церковні книги, відписи ще з давніших рукописів, часом вже найрідші свідки найдавнішого церковного язика, звичайно неоправлені, не мають для себе відповідного місця.

Старі церковні друки, ті самі, котрі в якимсь європейським музею мали би місце між найціннішими бібліографічними рідкостями, нераз служать до буденної церковної служби, до похоронів в дощ і там, де треба новішу книжку зашанувати¹⁾...

Ось якими, повними батьківської жури, словами, відізвався трицять літ тому молодий владика, Митрополит Андрій гр. Шептицький до підчиненого собі духовенства й пастви.

Задивлений тужним оком у славну минувшину своїх славних предків, рішив світови доказати, яких батьків ми діти.

І не обмежився тільки до сумного ствердження, що в ділянці береження культурних надбань в нас не добре, але як молодий, меткий владика журбу свою вводить у діло вже в першому році свого владичтва. Дає вказівки, як поступати, щоби не допустити до сього, щоби аж „інші занялися нашими справами, щоби хтонебудь міг від нас більше цінити то, що в наших церквах має признану наукою світову вартість“²⁾. На разі каже зібрати те, що дасться охоронити, в якійсь шафі на сухім місці, а якби хто тих предметів в церкві не цинив і про них не дбав, то просить відіслати їх до семинарського музею, котрий закладає в одній кімнаті духовної семинарії при бібліотеці для науки питомців.

Молодий митрополит свідомий цих великих скарбів византійського мистецтва, які криються по наших стареньких церквах.

Для улекшення праці, наложеної на духовенство більше їхнім урядом, як властью Ординаріату, взиває митрополит до вибрання на найближшій деканальнім соборчику одного священика, що має до того найбільше знання і охоти на члена епархіяльної комісії консерваторів до хоронення пам'ятників штуки³⁾.

¹⁾ Посланіє Митр. А. гр. Шептицького з д. 14/9 1901 ч. Орд. 298.

²⁾ Ibidem.

³⁾ Тамже.

Ті „консерватори“ мали обов'язок стежити за пам'ятниками старовини по церквах свого деканату, бути до-радниками деканів і парохів в справі консервування цін-нійших пам'ятників і мали право в цьому ділі робити вне-сення до Ординаріату, домагаючися потрібних заряджень. Комісія консерваторів мала нараджуватися над уконститу-ованням і дальшою діяльністю¹⁾.

Такий був скромний завязок теперішнього Національ-ного Музею у Львові, який у своїх первочинах містився в мурах Духовної Семинарії.

Невеселий образ музейництва на галицькій Україні був 25 літ тому взад; бо хоч у Львові були три українські музеї: Народного Дому і Петрушевича (одна світлиця), Ставропи-гійського Інститута (три світлиці) і Наукового Товариства ім. Шевченка, то все таки „кожному, що тільки приблизно знав музейне діло, було ясным, що в дійсности у Львові нема ще українського музею²⁾. Ні один із цих музеїв не був відповідно приміщений, ні один не мав сталого персо-налу, ні описів, ні катальогів, через що багато нашої стар-овини нераз дуже цінної, нищилось, пропадало безслідно, або й чужі вивозили до себе.

Покласти край такому небажаному явищу рішив наш галицький митрополит Андрій гр. Шептицький, що вже з дому перейняв був традиційну пошану для памяток гли-бокої старовини. Побут в осередках світової культури й за-хоплення византійською старовиною та первнями національ-ного мистецтва, життя в монастирях галицької України серед останків будівель, бібліотек, ікон і риз XV—XVIII в. тільки розявив в ньому цю діяльну любов до місцевої рідної стар-овини, якої в такій силі не було ще ні в кого з його галицьких попередників. Як станиславівський єпископ він близше пізнав в часі об'їздів епархії Покуття і Гуцульщину з їх великим багатством церковної старовини, а на митро-поличому престолі у Львові мав він нагоду пізнати велику вагу Підгір'я і Поділля, як в історії церковного будівництва так і іконного малярства. Сам естет — знавець мистецтва, навіть з мистецьким хистом в рисункові, митрополит Андрей поглянув на всі останки культурно-національного життя галицької України з боку мистецтва і стилю у звязку з цер-ковним обрядом і людським побутом. Одним словом митро-полит захопився живою красою, природним розмахом і сво-бідною повагою минулого життя своєї батьківщини, та забавив показати цю сторону нашого життя всему світові з користю для найближчої собі сучасности“.

„Зібрані в час цього захоплення річи як стародруки, ікони і т. д., які дотепер містилися (від р. 1901) в мурах

¹⁾ Тамже.

²⁾ І. Свенціцкий: Про музеї і музейництво. Львів, 1920. стор. 24.

Духовної Семінарії, він складає в березні 1905 р. в основу церковного музею у Львові, якому дає приміщення в святоюрських забудованнях в п'яти кімнатах, приладжених з давньої митрополичої возівні¹⁾.

Для церковного музею намічується рівночасно і план роботи: скуповується із антикварського ринку відділ кирилівських стародруків, улаштовується періодичні виїзди в цілі зазнакомлення із церковною старовиною Галичини, збирається усе те, що загрожене для потомности, одним словом музей стає жити.

Це склонює Основника в р. 1907 до закупки двох чиншевих домів, до котрих в р. 1908 прибуває і третій. Ведення інституції віддає Основник окремій Кураторії, в склад якої входять представники церковної влади і вчені спеціалісти.

В р. 1908 зголошено й зареєстровано інституцію у державної влади як ювілейну наукову фундацію: „Національний Музей у Львові, оснований митрополитом графом Шептицьким“.

Музей розвивається далі, а з його розвитком росте журба Основника про відповідне приміщення. Тому в р. 1911 набуває Основник нинішній дім (при вул. Мохнацького) із 20 добре освіченими світлицями, серед садів і з просторою площею, пригодною для дальшого розбудовання.

Вся фінансова сторона Національного Музею, покривана виключно його Основником, виносила до р. 1920 приблизно 2 мільйони франків.

Коли поглянемо на дотеперішню діяльність Національного Музею, то мусимо признати, що Основник положив на ньому печать свого духа, тому й стануть нам зрозумілими його слова, які сказав при віддачі Музею до прилюдного користування: „Народе! Тобі віддаю цю свою найгарнішу дитину. Хай росте й розвивається — Тобі на славу і в користь майбутности“²⁾.

І Владика зробив все, що міг, щоби ця його дитина увійшла між люди, як правдива газдівська дитина.

Тому, „що в поневоленого Народа тільки церква могла ще зберегти дещо із придбань національної культури“³⁾, історія Національного Музею тісно вяжеться із нашою церквою.

Виходячи з сего заложення, Преосв. Владика подбав, щоби по можности цю любов віщипити і в молодих adeptів духовенства — богословів.

Із Національним Музеєм познакомився я в р. 1914, безпосередно перед світовою війною. Пригадую собі, що в по-

¹⁾ Ibidem, стор. 25.

²⁾ Діло з дня 18/7 1930, ч. 156.

³⁾ І. Свенціцький: Про музей, стор. 25.

чатках травня тодішній ректор Духовної Семинарії, пок. еп. Йосиф Боцян оголосив, що директор Національного Музею буде давати курс по музейництву. Курс цей буде відбуватися в музею і хто хоче, може зголоситися. Зголосилося до 30 богословів і кілька разів в тиждень ходили ми з о. ректором і префектом о. К. Богачевським, теперішнім американським єпископом, на ті курси.

Ніколи не забуду вражіння, яке викликав в мені Національний Музей, коли перший раз ввійшов в його хорони. Підчас Евхаристійного конгресу в р. 1912 бачив я віденські музеї, однак усі вони були мені чужі, хоч і там була неодна пам'ятка із нашої старовини.

Тут огорнуло мене почування свого — рідного. Всі ті старі церковні ризи і ікони, стародруки, мечі й шаблюки, промовили до мене давню бесідою минувшини.

А оці мертві — здається — речі своїм словом покликував до життя сам їх сторож, директор музею. Пригадую собі, з яким захопленням пояснював нам усі ті пам'ятки. І не дивниця! Він жеж ними жив, це був його другий світ, в якому почував себе справжнім мешканцем.

Кільканадцять місяців опісля, 30. червня 1915 р., коли Москалі вивезли зі Львова всіх чільніших людей і коли така сама доля стрінула й директора Національного Музею він, передаючи ключі музею своїй сестрі, сказав із плачем: „Хорони всего, як ока в голові. Памятай, що це скарби віків; я біля них провів кращу частину мого життя. В них вложив я усю свою працю“¹⁾).

Дійсно не міг Впреосв. Митрополит вибрати собі красивого чоловіка до береження Музею, як саме директора І. Свенціцького.

А ці „скарби віків“ хоч і німі, але говорять, тільки їх мову слід знати й розуміти.

Ось стародруки, старі грамоти, рукописи, доказ, як високо в нас стояла колись словесність і культура, що перевищувала всі другі тодішньої західної і середньої Європи.

Або возьмім другий образ: мучення св. Апостолів св. Петра і Павла.

Кількох козаків у ролі катів. В широких шараварах із шаблюкою в руці, з чубом на голові стинають голову Апостола св. Павла. А осьде інші козаки також не дармують: другого Апостола св. Петра до хреста стрімголов прибивають.

Як багато цей образ нам говорить про часи релігійної боротьби „Руси з Русю“. Вже кількаторіч тому назад залягло комусь на тім, щоби наші визвольні змагання у вірних, — які прийдуть до церкви, понизити. Із чийого при-

¹⁾ Діло з дня 18/7 1930.

казу маляр козакам, які були виразниками свободи українського народу, казав бути катами Апостолів.

А ось в іншому місці за скляною шафою архієрейські ризи св. Йосафата. Скільки почувань ворушилось у нашій душі, поглядаючи на них!

А дальше йдеш по музею й глядиш, — за склом у шафі рукописане Євангеліє... Старезне воно, кілька віків на собі вже двигає. Гей! гей! Що ця книга нам сказати моглаб, колиби вміла говорити...

Може її переписчик вирікся особистого щастя, у черці постригся, в чотирьох стінах келії зачинився, щоб Богови служити... Ціле життя посвятив і віддав, щоби грядучим поколінням цю книгу полишити... А книгу цю писав не тільки „інкавстом“, але кровю життя свого й слезами, з яких не одна може присохла до цих черенок і букв мертвих...

„Розгортаючи оці поживклі карти хронік, слідкуючи за боротьбою з перед двох століть, нам кидається в очі, схожість не тільки тогочасних умов, але й обосторонних способів боротьби... чим був Львів в XVI до XVII в., говорять навіть самі чужинці, що мало в ньому було Русинів, але багато Руси. І це наше міщанство боротись мусіло з дня на день, з години на годину, за кожний шматок землі, за кожен шматок урядового пергамену. І треба було залізної витривалости... непохитної віри в святість своєї справи, щоби не впасти духом, не зломитись у цій боротьбі, — не зрадити. Все це найшлося в грудях наших міщан, цих — простих хлопів, сидельників і кожемяків — яких ідейність може засоромити не одного з нас, що читали „Кобзаря“, читали історію Рідного Краю, пережили листопад 1918 р.“

„І ця Русь, хочай зовнішно ополячена, мала відвагу устами братчика Хомича сказати перед судом львівських лавників 1613 р.: „Місто Львів не є в іншій країні, але руській і нема на це ординації, де хто має мешкати“.¹)

Ось що говорять нам оці поживклі листки старих пергаменів, ці старі рукописи...

Курс трівав не цілих два місяці. Але і з того ми скористали багато. Ми навчилися цінити вартість всего, що звичайно по наших церквах пилом забуття прикрите; ми навчилися оцеї великої правди, що вартість якогось твору штуки мірється не після цього, в яких рамах твір міститься, більше чи менше цінних, але радше після цього, чи цей, що був творцем образу, вмів на мертве полотно чи дошку виляти душу даної епохи і лишити на ній пятно свого духа.

Побажатиб тільки, щоби такі курси і на дальше відбувалися, щоби ті, котрим будуть повірені наші найдорожші

¹) Микола Голубець: Боротьба за укр. Львів. Стор 5—6.

пам'ятники старовини, вміли їх оцінити і зберегти від затрати.

Коли львівський „типограф“ Михайло Сльозка видав друком в р. 1642 Цвітну Тріюдь, в передмові до неї сказав під адресою тодішнього митрополита Петра Могили м. ін. слова:

„Заправды суть и нинѣшнихъ вѣковъ многіе, который тилко распорошати умѣють: давати зась не знают; о Преосвященствѣ вашемъ иначейся речи мусить, яко о томъ который тилко давати умѣеть, распорошати зась не знаеть, Розпорошаешъ ти въ правдѣ; лечъ на убогихъ, сиротъ, вдовъ, пелgrimовъ, для которыхъ на рознихъ місцяхъ страннопріємници, и шпитали, будовати розказуешъ, и онихъ ялмужною гойною опатруешъ“... „Не припоминаю тутъ такъ много монастыровъ, школъ, семинарій для спудеовъ, на місцяхъ розныхъ отъ Преосвященства вашего коштомъ и накладомъ виставленихъ и гойне наданихъ...“¹⁾.

Отсі слова сказав перед трьома віками львівський типограф під адресою свого Владики; чи не з більшим правом сказати їх мусить цілий наш український нарід під адресою нашого Владики, митрополита Андрея?!

Попри інші свої великі діла він і на полі музейництва зрівнав нас із іншими культурними народами Європи „абы всѣ въ потомныє часы вѣдали, якъ Чулого, Любовного, Учительного, Дбалого, Печаловитого, Упреймого, дѣломъ и словомъ прикладного Пастыря и Предводителя Церковъ Руськая мѣла, и который для помноженя Хвалы Божеи не тилко маестностей своихъ, але и скарбов досытъ достатныхъ разточити не жаловалъ“²⁾.

Католицька Акція між шкільними дітьми на селі — в практиці

Кілька літ тому зайшов я на прохід до ліса. Під лісом пасли пастушки товар. Мене не виділи. Один з них затагнув таку огидну співанку, що я не міг слухати. Коли я ближше приглянувся, пізнав в нім 12 літнього хлопця з V відділу науки. Іншим разом приходить учителька до мене перед годиною релігії і каже, що ученик з V року науки розбив голову своєму товаришеви.

Кличу до себе обох. „За що ти вдарив і скалічив Миханя“? питаю, „Бо він прозивав мою мамуню“, відповідає.

¹⁾ Тріюдь цвітная въ Львовѣ. Р. Б. 1642. „Предмова“.

²⁾ Ibidem: „Предмова“.

„Чому ви діти не поздоровляєте старших по дорозі, коли йдете до школи християнським привітом: Слава Ісусу Христу“?

„Прошу отця духовного — вони встидаються“ — відповів смілійший.

„Чому, коли купили молитвенники, не всі молитесь з нього в церкві“? „Прошу отця дух., бо другі прозивають: ти законниця“.

По захованню молоді поза школою пізнав я, що замало є впоїти в пам'ять дітвори теоретичні відомости богословські, а належало би також молодь вже в школі взяти в певні карби, щоби вона була доброю, т. є., щоби її поведення було згідне з подаваною на годинах релігії наукою.

І то було причиною оснований „Кружка християнського поведення шкільної молоді“, якого статуту на скорі уложив я.

В кількох годинах пояснив я в приступний спосіб ціль товариства та зміст статуту, навів кілька примірів, як то Бог платить і опікується добрими дітьми та візав до приступлення до кружка. Всі діти в числі 150 (крім 3 з останнього року науки) вписалися власноручно в члени і зложили вкладку.

За кілька днів питаю в школі: Діти чи поздоровляєте старших? На то відповідь: „Прошу о. духовного, я сказала одному господареві „Слава І. Х.“ — а він сказав: „добра дитина“, взяв мене на фіру і завіз аж до нашої хати“.

„А я сказала одній господині Сл. І. Х. — а вона дала мені 5 грошок“. „Я сказав якомусь панови Сл. І. Х., а він сказав: „маєш 10 гр. на цукорки“.

В неділю всі діти молилися в церкві з молитвенника, бійка, прізвища між дітворою майже зовсім устали.

Дальше завважав я, що діти, бувші члени кружка, вписалися до брацтва Ап. Молитви (по укінченню школи) і другі до церк. хору, а поведення прочих поправне.

Повітова шкільна власть знає про сей кружок, трактує його як релігійний, учительство уважає його як значну поміч духовного у веденню молоді в рамках божого закона.

Епископ. Візитатор, о. кан. Др. Решетило з Перемишля звернув на кружок увагу і поручив мені вислати його статуту до Тов. Катихитів в ціли використання при укладанню статуту, який міг би сдержати апробату верх. духовн. власти для поширення його в народних школах.

Надається сей кружок для шкіл в чисто українських громадах, але — і то головно — в громадах національно мішаних, де учитель звичайно не нашого обряду і де всяка організація наших дітей дуже тяжка.

Тому я й подаю сі статуту до відома Всч. Отців:

§ 1. Назва Товариства

Товариство називається: „Діточий Кружок християнського поведення“.

§ 2. Члени Товариства

До „Дічого Кружка х. п.“ можуть належати лишень діти в шкільній віці, т. є. від 6—14 року життя.

§ 3. Ціль Товариства

Кружок зав'язується в тій цілі, щоби діти вже в шкільній віці, коли остають під безпосереднім наглядом священика, вводили в практику ті засади християнського поведення, які їм духовний отець в теорії викладає. Кружок має рівнож високу ціль — приспособити дітей вже на шкільній лавці до того, щоби вони по скінченню школи горнулися до релігійних товариств, головнo до брацт. Апостольства Молитви, бо так як се товариство, належно ведене, є наче духовною армією церкви — так також діточий кружок є наче вишколом тої армії.

Вкінці кружок має вже в школі приготувити дітей, щоби вони, беручи участь в пізнішій віці в світських товариствах, зберігали там засади христ. віри і етики, до чого в молодій віці вправилися.

§ 4. Впис і приречення членів

Діти, вступаючи до „кружка“, заки своє ім'я і назвисько власноручно впишуть до членської книги, складають в школі окремо або греміяльно таке приречення:

„Зобов'язуюся через ціле моє життя не проклинати, не прозивати других, не говорити бридких слів, не співати бридких співанок, не приставати з такими дітьми, які намовляють до гріха, старших поздоровляти при стрічі словами Сл. І. Х. Рівнож зобов'язуюся не обмовляти других, не чернити, не говорити неправди, на неправду не божитися, ходити до церкви все з молитвенником, в місяці маю ходити на майські богослуження і тоді прибирати ікону Пр. Діви живими цвітами. Коли о. духовний на се призволить, буду по укінченню школи належати до брацтва Апост. Молитви та до церк. хору. Так в часі шкільної науки, як і по її скінченню не буду читати таких газет ні книжок, які інакше писалиби, як учить наша церква і як ми вчимося в школі на науці релігії“.

§ 5. Старшина Кружка

По вписі членів всі більшістю голосів вибирають старшину кружка, з висших степенів науки. Старшина

кружка складається з голови, заступника, писаря, касієра і бібліотекаря, по можності з хлопців і дівчат. Старшина веде кружок під проводом і наглядом о. духовного.

Крім того кожний річник науки вибирає собі надзирателя над хлопцями і надзирательку над дівчатами, які мають наглядати, чи діти, до кружка вписані, дотримують статутних зобов'язань. В разі їх переступлення зверне надзиратель з любов'ю увагу в чотири очі, коли се не допоможе, скаже голові кружка, а в крайнім разі о. духовному, який знайде спосіб на поправу.

§ 6. Відзнаки членів кружка

Члени кружка будуть носити на грудях медалик Пр. Діви, яка ясніючи вже в молодості найкрасшими чеснотами, зістала вибрана на Матір Спасителя.

§ 7. Каса кружка

Члени кружка складуть річно по 20 гр. на закупно релігійно-моральних видавництв до бібліотеки кружка та на закупно медалика. О. катихит постарається о інші жерела доходу, як: діточі представлення, коляда, збірка і т. п.

§ 8. Час урядовання старшини

Заряд кружка вибирається на один рік, на початку шк. року.

§ 9. Розв'язання кружка

В разі розв'язання товариства — маєток його переходить на місцеве брацтво Ап. Молитви, або на церкву.

о. С. Кульчицький

3 життя російської еміграції

Коли переїхати головні європейські міста, то всюди можна там подибати великі кількатисячні громади російських емігрантів. На вулицях і в поїзді чується нерідко російську мову. Загостити до їх товариств, то в розговорах дають вони вислів своєму незavidному положенню, а в своїх поглядах щодо майбутнього дуже ріжняться. Одні живуть споминами минулих днів, інші, не беручи під увагу теперішнього положення, спують уяві пляш, заправлені густо-часто жадобою мести за свої терпіння і навіть ніжною поезією. Пісня „Замело тебя снегом, Родина“). Та є й такі, що здають собі справу з гіркою дійсністю і стараються зорганізованим гро-

мадам роздобути запомоги на тяжкий прожиток, або знайти заняття та в той спосіб забезпечити бездомних.

Негякко подибати, що високий урядник нанявся за слугу в харчівні, а його жінка за кухарку. Ось під церквою в Парижі жінка прокуратора військового трибуналу продає образці і листки, кусаючи засохлу просфору та готова в своїй сердечности поділитися нею з вами. На загал російська еміграція держиться церкви і про це свідчить участь у богослуженнях, відчитках, релігійних сходинах і т. д. В Парижі, Лілль, Ніцці, Намір, Берліні і Празі є не лише незєдинені православні церкви, але й католицькі зі своїми душпастирями, наставленими Апостольським Престолом. У всіх емігрантів без ріжницї є дуже велика пошана до нашого Митрополита Андрея. І як Католицька Церква зискує пораз більше на впливі, хоч щоправда не без помітної реакції, то незєдинена тратить на значінню і повазі. Внутрішні роздори і схизми між єрархією ударемнюють незєдиненій Церкві і так вже слабкий вплив на громадянство. Генеза тих свар така:

В часі наступу Врангля утворився „найвисший церковний уряд полудневої Росії“, тому, що з патріярхом Тихоном не можна було ніяк скомунікуватися, „Управленіє“ назначило архиєпископа Евлогія зверхником всіх російських церков на Заході. По розбиттю армії Врангля найвисший уряд перенісся до Карловиць в Югославії, де зібралися всі незєдинені російські єпископи на еміграції і затвердили Евлогія з тим, що він відповідальний перед патр. Тихоном. Та 5. мая 1922 Тихон уневажнив Карловицький Синод і передав всю власть митр. Евлогієви. Затвердженний митропол. Евлогій толерував з опортуністичних зглядів Карловицький Синод. Та на засіданню Синоду 29. червня 1926 прийшло до гострої сцисії. Евлогій і Платон опустили засідання, а митр. Антоній видав посланіє, в яким закинув Евлогієви непослух, а митр. Платона обвинив о се, що хоче самостійно креувати американську митрополію. Синод в Карловицях назначив нового єпископа для Берліна. Мимо великих старань посторонніх чинників не могло прийти до поєднання.

Літом 1927 р. видав митроп. Сергій, заступник містоблюстителя патріяршого престолоа, Петра, що є засланий в Сибір, декрет, в яким зажадав, щоби духовенство на еміграції закинуло всяку політику. Евлогій повинувався, а Антоній ні. Цей останній склонювався навіть до того, щоби на еміграції вибрати патріярха. Однак закинув цю думку тому, що загальна опінія була противна. По смерті Николая Николаєвича признав Антоній великого князя Кирила царем, а Карловицький Синод обвинив Евлогія о большевизм. Митр. Антоній провадив всюди царську політику і так односторонно, що сам Синод закинув йому, що непокликані світські чинники вдираються до церковної власти. На це Антоній мав

сказати: „По що говорити про церкву? Хто думає нині про неї, хіба 4 єпископи, 5 священників і 4 вірних. Прочі уважають церкву як середник на використання то правицею, то лівицею. В такому випадкові краще, хай використає правиця“.

Митр. Антоній знаний зі своїх ліберальних поглядів в теології, (не признає 7 тайн), є великим оборонцем царської Росії і тому в консеквенції не признає патріярха. Евлогій знова в справах віри більше консервативний, хоч в останніх часах став піддержувати тісніші звязки з англіканами й протестантами. Він є прихильником централізаційного напрямку в особі патріярха. На конгресі некаатолицьких віроісповідань „Faith and Order“ брав участь, але не підписав ухвал

Закидують йому його противники між іншим і те, що правив заупокійну Службу Божу за бл. п. кардинала Мерсіє. Спір триває даліше.

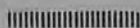
В останнім часі митр. Сергій усунув Евлогія та іменував на його місце митр. Елевтерія управителем західно-європейської незедненої російської єпархії, а його помічником єп. Венямина. Тоді Евлогій віднісся до царгородського патріярха, який зробив його ексархом. Більшість лишилася при Евлогієви, а значна частина, м. ін. деякі визначні богослови признали Елевтерія. Митр. Антоній прибрав титул „блаженнішого“, вважаючи себе головою закордонної російської церкви.

Великий вплив на російську еміграцію має УМСА, яка удержує російські філософічні і теологічні видавництва, уряджує конференції, оплачує літництва для дітей і т. д. Завдяки її піддержці „Академія релігії і філософії“ видає „Путь“ (Бердяєв, Н. Степун, В. Зенковскій, о. С. Булгаков).

Богословський осередок становить „Богословський Інститут в Парижі“, який оснував Евлогій в 1924 р. Учиться там звиш 30 студентів, а ціле удержання Інституту стоїть 20.000 доларів річно. Видатки покриваються збірками та англіканськими й американськими підмогами. Звідси та прихильність до англіканів.

Між молодістю емігрантською генерацією слід підмітити „Християнское движение русских студентов“, що стоїть в звязку з Бенедиктинами в Атау і брацтвом св. Кирила і Методія. ОО. Єзуїти утримують інтернат російських хлопців в Намір у Бельгії, а ОО. Домінікани в Ліль від кількох літ ведуть духовну семінарію, з якої вже вийшло кількох ревних католицьких російських священників. Домінуюче становище займає тепер прегарна велика Російська Колегія в Римі, здвигнена за Св. Отця Пія XI, завдяки старанням єп. Михайла Д'Ербіні.

о. др. Йосиф Сліпий

о. Др. Г. Костельник

Дух фарисейзму

Найпростіше і найзвичайніше поняття фарисейзму таке, що фарисей се лицемір (гіпокрит, симулянт): у душі він не є побожний, ані чесний, а вдає побожного й чесного.

Таке поняття витворилося на основі тих євангельських місць, де Христос виразно називає фарисейв „лицемірами“ і каже про них, що вони „подібні до побілених гробів, котрі зверху являються гарними, а в середині повні мертвих костей та всякої нечистоти“ (Мат. 23, 27); що вони „в'яжуть важкі тягарі і кладуть їх людям на плечі, а самі і пальцем своїм не хочуть їх рушити; а всі свої діла роблять, щоби їх бачили люди“ (Мат. 23, 4—5).

Колиб фарисей були лиш поодинокі люди, то риса лицемірства могла би бути домінуючою в їх характері. Але для релігійної збірноти, якою були євангельські фарисей, риса „лицемірства“ не могла бути начальною й провідною, бо вона надто низька і підла: годі нею хвалитися, нею захоплюватися, вважати її за ідеал; а релігійна секта може бути зорганізована тільки в імені якогось ідеалу. Отже лицемірство євангельських фарисейв могло бути тільки виплодом фалшиво понятого ідеалу: фарисейв дійсности хотіли чогось висшого, ліпшого, а не лицемірства; одначе вони так розвели свій релігійний ідеал, що пересічна людська вдача вгиналася під його тягарем, і ломилася: попадала в гіпокризію.

Христос власне так і представляє лицемірство фарисейв, що ясне вже й з наведених слів Мат. 23, 4—5. А що в християнському світі більше вирізняється тип поодиноких релігійних гіпокритів, ніж якась релігійна збірнота з психікою євангельських фарисейв, тому на основі євангельських слів витворилося таке (звичайне) поняття фарисея, в котрому лицемірство є домінуючою рисою.

* * *

В Ст. Завіті наслідком боротьби з геленізмом витворилася була в жидів секта „асідейв“ („побожних“), котрі були „ревнителями Мойсеєвого закону“ в опозиції до геленізму, який то буденними зносинами, то насильно (цар Антіох Епіфан) намагався знищити віру Ст. Завіта. Новозавітні фарисей, як сказано в німецькому церковному лексиконі, були наслідниками старозавітних асідейв.¹⁾ Їх назва „фарисей“ значить „відділені“ (Abgesonderte) або „вибрані“.

¹⁾ Wetzer u. Welte's Kirchenlexikon, II. Aufl., Freiburg i. Br. 1895, IX. B. Стр. 1992.

Фарисеї берегли чистоти своєї батьківської віри в опозиції до поганства взагалі таї до геленізму, який між жидами мав своїх прихильників у садукееях.

Садукееї були в думанню лібералами, в культурі „поступовцями“, в націоналізмі „угодовцями“, у релігії „протестантами“, які признають тільки св. Письмо, а відкидають „батьківські передання“, щоби в той спосіб досягнути ширше поле для лібералізму. Фарисеї займали якраз протилежне ідеологічне становище: чистий і повний закон Мойсея, як його виспеціалізували „передання батьків“, чистий, безкомпромісовий жидівський націоналізм і патріотизм — ось се були їх провідні ідеали. Вкортці, як ми вже сказали, фарисеї були „ревнителами Мойсеевого закону“, значить: ревнителами релігії Ст. Завіта.

Отже під тим загальним поглядом фарисеї представлялися як слава й окраса, як „добре ім'я“ свого народу й своєї релігії.

Тому Ап. Павло й не завагався похвалитися: „я фарисей, син фарисейв“ (Дія. 23, 6). Найкрасших учеників дала Христови якраз фарисейська секта: Ап. Павла, Нікодима, Йосифа з Ариматеї; а всі Христові апостоли, як прості люди, спершу йшли за фарисеями, а не за садукееями.

Христос ніколи не картав фарисейв за те, що вони берегли чистоти Мойсеевого закону до останніх дрібниць, і ніколи не ставився проти „батьківських передань“. Що більше, Христос виразно каже: „і того не залишати“ (Мат. 23, 24); „все, що тільки скажуть вони, робіть і заховуйте“ (Мат. 23, 3).

Садукееям Христос дає загальну, лаконічну відправу: „Помиляєтеся, не розуміючи Писання, ні сили Божої“ (Мат. 22, 29). Власне з того приводу Христос не любить з ними диспутувати, таї вони не дуже часто приходять до нього. А з фарисеями Христос разураз диспутує, вони майже завжди знаходяться довкола нього. „Релігійний змісл“ се раг excellence змісл Христової науки, а фарисеї також культивували сей змісл — тільки що зводили його на манівці, тому і картав їх Христос.

Якіж се були манівці? Лицемірство? Ми вже про нього говорили.

* * *

Може формалізм? Теологи під фарисейізмом доволі часто розуміють обрядовий формалізм, обрядову „мертвечину“ — себто старанне виконання обрядових дрібниць без внутрішнього духа побожности, щось у роді „обряд для обряду“. Та таке розуміння фарисейізму вповні хибне. Христос не осуджує „обрядовщини“ фарисейв, але власне каже „не залишати“ її. Щож Христос осуджує в фарисейв? Їх внутрішнього духа, а не зовнішні форми.

Цілий Старий Завіт у релігії мав більше земську ціль, як небесну. Се *par excellence* Христове обявлення, що розцвіт нашого життя і його властива ціль здійсняться щойно на другому світі. Новозавітна віра є більше духовна, більше відорвана від земських надій, як старозавітна віра. Фарисей очікували такого Христа, котрий був би могутим ізраїльським царем на землі. Отже фарисей розуміли релігію як середник до земських цілей.

Чи може се характеристика фарисейзму? Ні, бо таке розуміння релігії мали також садукей (ще в більшому ступні, от як нинішні ліберали) та й усі погани. І всі ті круги брали участь у відкиненню й засудженню Христа: земський дух спротивився небесному духови.

* * *

Витворюючи чистий і повний релігійний тип, Христос вигладжував його саме на фарисеях. Ми вже бачили, що з поняттям фарисея в євангельському значінні суцно вяжеться 1) „ревнитель божого закону“, 2) „приклонник традиції“. Де нема тих елементів, там не може бути й мови про „фарисейзм“.¹⁾ Сі елементи належать, як основні, також до того релігійного типу, який лишив нам Христос. Але, як усюди між характерами, так і тут уже мінімальне пересунення складових елементів дає зовсім новий тип.

3) Фарисей клали завелику вагу на традицію, перецінювали її. Отся традиція була витвором їхнього менталітету, й тому давала їм (в їх уяві) упривілейоване становище навіть супроти Бога. В талмуді написано, що „більше треба карати виступ проти вирішень учених у Письмі, ніж виступ проти самого св. Письма“ (Sanhedrin 11, 3).

4) Фарисей вважали самих себе за авторитетних знавців і учителів божого закону; за таких уважав їх також нарід, бо вони мали всі людські титули до того. Тому Христос і євангелисти правильно зіставляють фарисей з книжниками: „На Мойсеєвому сідалищі засіли книжники й фарисей“ (Мат. 23, 2). Отже з духом фарисейзму суцно сполучена

5) релігійна гордість. Се головна і найострійша риса в характері фарисей, і по ній завсіди найлекше пізнати фарисейського духа. Клясичними є слова, які Христос вкладає в уста фарисея в притчі *ad hoc* уложеній: „Боже, дякую тобі, що я не такий, як інші люди“ (Лук. 18, 11). А євангелист характеризує фарисей, як таких

¹⁾ Так н. пр. протестанти, а ще куди більше большевики, які відкидають Бога і всяку традицію, мають діаметрально протилежного духа, ніж був дух євангельських фарисей. Виводити одних від других і утотожнювати їх, се таке, як утотожнювати віруючих і невіруючих, консерватистів і лібералів.

„котрі вповали на себе, що вони є праведні, а погорджували іншими“ (Лук. 18, 9).

З тієї релігійної гордості родяться інші прикмети фарисейського духа.

6) Фарисеї люблять, щоби їм і інші люди признавали й виявляли ту релігійну висшість, яку вони самі собі приписують. Тому вони „всі свої діла роблять, щоби їх бачили люди... люблять перші місця при бенкетах і перші сидження в божницях і поздоровлення на торговлиці і щоби їх люди звали: Учителю“ (Мат. 23, 4—6). Очевидно се образки з тогочасного життя, але дух фарисейзму припускає тут різні модуляції.

7) Щоби відрізнитися від інших і дати наглядний доказ своїй релігійній висшості, фарисеї додають до св. Письма свої додатки — „в'яжуть важкі тягарі і кладуть їх людям на плечі“. Одначе вони „самі й пальцем своїм не хочуть їх рушити“.

8) А щоби себе звільнити від ясих вимог св. Письма й здорового розуму, викручуються софістичною казуїстикою: „Хто покленеться храмом, то нічого; а хто поклененься золотом храму, то винуватий...“ (Мат. 23, 16—22).

9) Земська користь більше значить для фарисеїв, як внутрішнє освячення, бо для гордості, яка шукає пановання, земське багатство завсіди добрий союзник. Тому фарисеї „з'їдають дома вдовиць, відмовляючи довгі молитви“ (Мат. 23, 14).

10) З точок 7), 8), 9) ясно, що фарисеї густо-часто будуть грішити лицемірством: гарною, побожною зверхністю накривати внутрішню гниль.

11) Гордість завсіди викликає погорду до інших людей. Євангелист виразно характеризує фарисеїв, що вони „погорджували іншими“. Фарисеї були запеклими фанатиками; завелику ціну приписували вони своїй сектській приналежності, а не зважали на природну моральну вартість людей, оскільки ті люди не належали до фарисейської секти. Христос, щоби застидати й врозумити фарисеїв, оповідає їм притчу про милосердного самарянина, де на перше місце вибивається якраз вартість природної етики, а релігійні різниці виходять зломаними через самих людей. (Ограблений і побитий розбійниками певно був жидом — сеж діялося в осередку Юдеї, й повинні були допомгти йому передовсім жиди, священник і левіт, а вдійсности поміг йому зненавиджений самарянин.)

12) Гордість завсіди засліплює.

Христос разураз називає фарисеїв „сліпими“, „сліпими проводирями“ (Мат. 23, 16). Їм здається, що Бог віддав їм у посідання цілу свою правду, а для себе вже нічого не задержав.

Фарисейська гордість власне через засліплення доходить до найстрашніших своїх діл. Фарисеї, сліпі, думають собі, що вони є найближчими божими приятелями, а вдійсности вони переслідують усяку божу правду, оскільки не добачують в ній своєї слави, своєї традиції... Люди поступають не тільки в пізнанню людських і природних справ, але також у пізнанню божих справ, а фарисеї є завсіди тими, котрі противляться новому, глибшому пізнанню божих справ. Боже Провидіння посилає „пророків, мудрців і книжників“, тай самого Сина Божого зіслало на світ, щоби людям більше відкрити очі на божі справи, а фарисеї вбивають тих послів божих, убили й самого Сина Божого.

Ось як драматично малює сю найчорнішу сторону фарисейського характеру сам Ісус Христос: „Горе вам, книжники, фарисеї лицеміри, що будете гроби пророків і украшуєте пам'ятники праведних, і кажете: Колиб ми були за днів наших вітців, не були би співниками їх у крові пророків. А так самі свідчите про себе, що ви сини тих, котрі повбивали пророків. Ви й доповніть міру ваших вітців! Змиї, плоде гадючий, як утечете від суду пекла? Се тому посилаю до вас пророків і мудрців і книжників, а ви одних убете й розпнете, а других битимете в ваших божницях і гонитимете від міста до міста, щоби спала на вас уся праведна кров, пролита на землі, від крові праведного Авеля аж до крові Захарії, сина Варакіїного, котрого ви вбили між храмом і вівтарем“ (Мат. 23, 29—35).

13) З цілого характеру фарисеїв ясні ті євангельські місця, де кажеться про фарисеїв: „обходите море й сушу, щоби придбати одного нововірця, а коли станеться, робите його сином пекла вдвоє гіршим вас“ (Мат. 23, 15) тай „почали книжники й фарисеї сильно напирати на нього (Христа) і допитуватись його про многі річи, чигаючи на нього, щоби спіймати щось з його уст“ (Лук. 11, 53—54). Агресивність — питома прикмета фарисейському духови.

* * *

Не треба виказувати, що повний характер фарисеїв може бути питомий тільки якійсь релігійній збірності, а поодинокі особи, з фарисейськими склонностями, виявлятимуть тільки деякі фарисейські прикмети. Як ми бачили, основна прикмета фарисейзму се релігійна гордість, і де її нема, там нема фарисейзму у властивім значінню. Коли н. пр. тось удає побожного зі страху перед наставниками, так се звичайне лицемірство, а не фарисейзм.

Деякі в нас „обрядовщину“ називають фарисейзмом. Їм виходить таке, що дух „обрядовщини“ любить в мертвих

формах, а не дбає за внутрішні релігійні вартості. Та се звичайна собі наруга, бо ніхто з наших „обрядовців“ не протиставив, ані не протиставить обрядових форм внутрішнім релігійному освяченню, а вони самі є витвором глибокого релігійного духа і є в найкрасшій згоді з тим духом.

Нині фарисейзм є „притчею во язицях“, і хтобуть тим словом накидується на інших. Але фарисейзм є лиш там, де панує релігійна гордість і погорджування іншим.

Відповіді Редакції на запити в обрядових і літургічних справах

Запит:

а) Чи священик, що править Утреню і підчас шестипсалм'я читає утренні молитви, підчас канону сповідає, на хвалітих стихирах убирається на Службу Божу, є обов'язаний дома відчитати утренью ще раз? Також щодо вечірні, коли підчас 103 пс. відчитує молитви. Коли відправляє Сл. Б. з вечірнею, чи є обов'язаний відчитувати на Сл. Б. всі припадаючі стихири з чтеннями, а коли сього не зробив, чи дома має читати ще раз?

б) На царських часах: чи має читати всі три псалми зі всіма частинами (колиж тоді кадити і т. д.) чи лише один, чи може вистарчас вже те, що священик дійствує?

в) Чи воскресну утренью має через цілий тиждень читати всю, як є у часослові, чи лише 2 пісні? Коли випадає полиелейний на будні, чи мається читати „Блажен муж“ (того у молитвослові нема), на утрені брати „Хваліте ім'я Господнє“ (у молитвослові нема) степенну, свангеліє і т. д., чи лише се, що є у молитвослові на будні?

Львівський Собор постановив ляпідарно, що мається читати, а як сього нема?

г) Чому у часах на Пасху приходить Сл. і Н. Чеснійшу Херувим, коли у тому часі співається „Світися“?

д) Чи обхід довкола церкви має відбуватися на право, чи на ліво? Три рази, чи раз?

Відповідь:

а) Певна річ, що коли священик відправляє якенебудь богослуження публично в церкві, то тоді не є обов'язаний відчитувати його ще раз приватно, щоби задоситьучинити приказови Львівського Синоду щодо правила. Публичне богослуження відправляє священик так, як приказує устав; а сей каже, що тоді, коли лик читає псалми на утрені, чи на вечірні пс. 103, то священик має відчитувати утренні зглядно вечірні (світільничні) молитви, зн. тих псалмів тоді

не читає. Колиж на утрєні сповідає (що властиво противиться ідеї богослуження), то ті части, в яких священник ніяк не брав участі, бо навіть їх не слухав, обов'язаний доповнити. Підчас стихир хвалитних священник не повинен убиратися на Службу Божу. Де такий припис?! То *abusus!*

На вечірні зі Службою Божою, чи на самій вечірні, священник обов'язаний співати, згідно читати те, що до нього належить, а те, що належить до лика (хору), слухати, а тоді вже більше до нічого не є обов'язаний. Певно, що як має відповідну книжку під рукою, то з неї може користати, щоби дані части богослуження ліпше розуміти.

б) Що до царських часів, відповідь як попередня.

в) Про пасхальну утрєню у світлий тиждень, як і про утрєню в неділі Синод не говорить нічого, чи маємо відчитувати цілий канон, чи лиш 2, згідно одну пісню (як на каноні в недільній пополунощниці). Тому можна триматися того, що сказано взагалі про відчитування утрєні, зн. 2 пісні. Шож до утрєні пасхальної, то в тім часі правило таке коротке, а самий канон такий гарний і повний радости, що ледви чи схоче котрий священник користати зі скорочення.

г) Чому на часах пасхи є „Чеснійшую“? „Світися“, ірмос 9-ої пісні пасхального канона, береться з припівом „Ангел вопієше“ замість пісні „Достойно єсть“ — а сам ірмос береться замість пісні „Чеснійшую“ (се є ірмос 9-ої пісні канона утрєні великої п'ятниці) на отпустах (по нашому на великім і середнім) — впрочім лишається Чеснійшую, як і тут на часах.

д) Що до обходу довкола церкви, то справа мається так: Коли візьмемо на увагу се, як обходимо в церкві св. трапезу (престіл) підчас богослужень, то аналогічно треба би робити в сей спосіб обхід довкола церкви. Так воно практикується на Сході. У наших сусідів латинського обряду роблять обхід довкола церкви в противну сторону, а від них перейшов сей звичай у многих місцях і до нас (однак не всюди). Львівський Синод з 1891 р. дав під сим зглядом рішення (стор. 145 (3)) але воно зредаговане досить неясно, так що можна його всіляко толкувати, бо каже: „если обхід діється около церкви, тогда вийшовши з неї, звертатися зараз праворуч за сонцем до заходу“. Слово „праворуч“ і „за сонцем“ можна ріжно розуміти. Один з живучих отців, що брав участь у Синоді, говорить, що отці розуміли той обхід так само, як робимо довкола св. трапези, зн. вийшовши з церкви, йдемо за сонцем, отже до полудня (оскільки церква олтарем звернена на схід). Бл. п. о. І. Дольницький в своїм типіку на стр. 514 розуміє се якраз противно. Чи обхід має бути раз чи три рази? Спеціальних приписів нема, але коли узглядимо наш типик, то про обхід у велику п'ятницю і в день Пасхи говориться там, що має бути три-

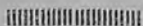
кратний (стр. 447 і 459). Знов про обхід в празник Евхаристії і храмовий говориться, що лиш раз. Типик о. І. Дольницького, Львів, 1899, стр. 509 і 514.

Запит:

Чи може священик при „Вірую“ опускати „і Сина“, на „вплотившагося“ підчас Вірую, Єдинородний не схиляти голови — уживати червоного вина і перед „Отче наш“ не умивати рук і приказувати стоячи приступати до св. Причастія?

Відповідь:

При „Вірую“ у нас не можна опускати, „і Сина“ бо так рішив Замость. Синод (стр. 55). Схиляти голову на „вплотившаго ся“ се рішення Львівського Синоду — однак не є воно практикою східного обряду. — Вино до Служби Божої можна уживати біле або червоне. В Замость. Синоді, цитованім висше виданню на стр. 84 кажеється, що „*materia... panis fermentatus et vinum de vite*“ — отже щоби тільки природне. Умивати руки по возгласі „Благодатію...“ се також рішення Львівського Синоду, однак також не східна практика. Вже в найновішій служебнику ся рубрика взята в скобки і зазначено, що се „по здішньому обичаю“. — Приказувати причащатися стоячи священик не повинен, але повинен дати св. Причастіє тому, хто стоячи хоче його приймати.

Православ'є на Лемківщині

Неодному з нас пригадуються часи, пережиті підчас воєнної хуртовини. Ще нині стають перед очі зруйновані церкви, скопані гранатами загороди, попалені цілі оселі, в яких хиба десь в землянках залишились сліди людського життя. — Та, дякувати Богу, війна, що так скажу, матеріяльна скінчилась, однак не устала війна духова. Вона то головню почала свою офензиву на найслабшім відтинку нашого церковного фронту, на Лемківщині і викликала сумні наслідки. Вже четвертий рік, як варшавська схизма повела наступ на наших братів-Лемків і змогла кількадесять тисяч душ притягнути до себе. І тому сумний вигляд представиться віруючому християнинови католикови в тих місцях, де схизма поширилася. Тут побачить він людей, що покинули свою церкву, в котрій ще недавно корились перед Евхарист. Ісусом, та слухали богослужень. Тут почує про різні знущання, яких допускались схизмат. наємники над тими віруючими, що залишились при Церкві. Тут застане в неділі і свята опустілі церкви, в яких не видно ані одної душі, або лиш гур-

точок вірних, що не пішли в схизму. Тут побачить греко-кат. священника, який немов пророк Єремія на звалищах і руїнах боліє над долею свого народу, в молитвах просить Всевишнього о ласку повороту для відпавших, тай неодну тяжку прикрість зносить від своїх бувших парохіян.

Так як кождий переворот має якусь причину, так безперечно і тут без цього не обійшлося. — Коли питати відпавших Лемків про причини перевороту, то вони говорять ріжно. Одні кажуть, що покидають Церкву і унію тому, бо віра уніятська тягне на „пілське“, а вони хотять бути твердими „руснаками“, і тому переходять в „свою“ „руську“ православну віру. Інші нарікають на це, що „ксенжа“ уніятські дуже їх здирали, другі підносять особисті порахунки зі священником, декотрі подають часто смішні причини, щоб заспокоїти свою совість, що вони так зробити мусіли. — Ті, що далися збаламутити, в початках вдирались до гр. кат. церков разом з батюшкою і тут відправляли, а тепер ставляють собі „часовні“, щось в роді бараків і там сходяться на богослуження. — Коли хто глибше буде слідити за причинами перевороту, той з певністю дійде до цього, що найважлишою причиною переходу в схизму, це брак освідомлення Лемків в душі катол. віри. Тому неодному священникови треба було би вдаритись в груди і сказати: *mea maxima culpa*. Лемки не були достаточо обучені в правдах христ. кат. віри. Вони фактично не знали, що вони католики грецького обряду, про що самі відпавші говорять. В Лемків впоювано все, що вони „руські“ і православні, в них вщиплювано ненависть до українців, говорено все про „руську“ і православну віру, а замало або зовсім нічо про католицьку. Про Папу римського то Лемки чули хіба на вел. Вході і то перемелювано скоро його ім'я, а за це як найторжественніше виголошувано „і всіх вас православних христіян“, тож не диво що Лемки до нині так за тим послідним побиваються. Між Лемками плекано культ апостата Наумовича, „просвітителя“ Руси, а про св. Йосафата — нашого з крови і кости — навіть не згадувано. Найвисше кінчилось хіба на цьому, що образ св. Йосафата завішено в церкві і то десь в закутині, щоб, борони Боже, яка вірна душа його не побачила.

Про ці болючі справи можна багато сказати і навести конкретні факти. Знайшлись, на жаль, і між священниками одиниці які самі не чулися католиками, тому й своїх вірних в кат. дусі не виховали. Ба навіть трафились священники-„волци хищники“, які пішли слідами Семашка і Попеля, та стались гробокопателями Унії на Лемках.

Схизма на Лемках не нова. Вона тут тягнеться десятиками літ, ще зперед війни. Ще за австрійських часів був тут батюшка Сандович, який сіяв зерно „істинного“ право-

славія, його підтримували декотрі одиниці з наших священиків. То зерно не згинуло, воно ждало відповіднішого часу і... діждалось. Та треба признати, що зявлялись тут дійсно ідейні і ревні священики католики, які виділи небезпеку схизми і взялись до освідомлювання Лемків в католицькій душі. З часом вдалось їм виполоти схизму, але не з корінням, яке вона декуди глибоко була запустила.

Тому не диво, що коли православіє вибухло в одній чи другій парохії, коли тільки повіяли сильні вітри клевет і наклепів на кат. церкву і Унію, коли агітатори почали неперебирати в „місійних“ середниках, то коріння схизми віджило, рани, засклеплені, отворились, схизма залляла цілі десятки парохій. — Сьогодні можна сказати, що дякувати Богу, схизма вже зльокалізована. В декотрих селах одиниці вертають назад до кат. Церкви і є надія, що, все дасться направити, однак не скоро. Загал держиться схизми солідарно, агітатори дуже пильнують, щоб котра душа їм не висмикнулась. Між відпавшими є багато таких, які вже в ніщо не вірять. Вони не ходять ані до „часовні“ ані до церкви, говорять, що їм жадної церкви не треба, хоч недавно, перед переворотом були дуже побожні. Комунізм і протестантські секти знайшли тут для себе податний ґрунт і масами книжок, брошур і часописів засипають села. Батьошки не голосять євангельських правд, лише сіють зерна ненависти до кат. Церкви, оплюгавлюють послідними словами св. Вітця, Унію і її подвижників. Людей баламутять, що уніяти се вже поляки, а самі по рабськи лижуться перед „власть імущими“ аж до обридження.

Православіє на Лемківщині, яке тут варилося десятками літ і аж тепер стало фактом доконаним, для неодного з нас священиків стане пересторогою і наукою. Перш за все треба памятати, що ми є католицькими священиками, і в такім дусі повинні ми виховувати вірних. Наша мета будувати Царство Христове на землі, плекати католицького духа в серцях народа, вказувати, що так вічне спасення як і дочасне добро нашої нації досягнемо лише в злуці з Апостольським Престолом.

о. Юрій Савчук

Місії

Місія в Убиню дек. Милятинського, уділювана О.О. Редемтторисами з Голоска, о. Йосифом Де Вохт і о. Н. Пристаєм, через 10 днів, почавши від 25. IV. — до 5. V. с. р., принесла як найкрасші успіхи. До того причинилися любов і довіря парохіян до місіонарів, які були прийняті щиро з радістю на очах. Парохіяни приготовані своїм парохом два місяці наперед на прихід Місії. Молилися при нагоді кожного богослуження о успіх місії і Г. Бог вислухав їх та допоміг вислухати і відбути її з великими користями для душ. Місіонарі голосили по три проповіді денно і так розложили свої науки, що нарід міг в день працювати, а одночасно систематично слухати усіх наук. Проповіді були такі гарні і займаючі, що слухали їх не тільки парохіяни Убиня, але й приходили на них, особливо, на вечірні проповіді о год. 7^{1/2} веч., цілі маси вірних з дооколичних сіл, як: Дідилова, Банюнина, Хренева, Новосілок, Неслухова та Задвіря. Найбільший здвиг около 2—3 тисячі народа був в послідний день Місії на її закінчення. Того дня о год. 7. рано вже були всі дооколичні процесії Деканату і всі священники, які того дня мали відбути ще й деканальний Соборчик в тій парохії. Полеву Сл. Божу на цвинтарі біля церкви відправили о. дек. Зельський з своїми кондеканальними. Відтак наступило посвячення Місійного Хреста, який несла молодь села у величавім поході 2 km. по селі. Під хрестом оо. Місіонарі закінчили св. Місію прегарною проповідю, а пращаючися з парохіями, викликали великий жаль і плач серед них. Благодатні наслідки Місії далися зараз відчуті. Основано таки зараз „Брацтво Доброї Смерти“. Обновлено Брацтво Апостольства Молитви, та загально ціла парохія, обновлена духово, зачала жити новим життям.

о. Л. М.

НЕКРЛЬОГ

† Преосв. Петро Гебей, єпископ Мукачівський уроджений в 1864 році, помер 26. квітня 1931. Покійник, уроджений в Кальнику, скінчив гімназію в Ужгороді, а теологію в Будапешті. По висвяченню сповняв різні душпастирські обов'язки, почавши від префектури в Духовній Семинарії, через катихитуру аж до посади каноніка і пароха катедрального храму в Ужгороді. В 1924 р. по уступленню еп. Антонія Паппа іменовано Покійника єпископом і того

самого року на свято св. пророка Іллі прийняв він єпископські свячення на Велеграді, колишній єпископській столиці св. Методія, де саме тоді відбувався Уніоністичний Конгрес.

Покійний Владика перебрав управу єпархії в дуже тяжких часах. Саме тоді православна агітація широкою повінню розлилась була по цілій єпархії. Церква наша тратила парохію за парохією, наші вірні стояли під страшним терором православних, які захвачували храми Божі, приходства і школи. Майже сто (96) гр.-кат. церков було в руках т. зв. православних, як Покійник зачав свою апостольську роботу. Відвідував майже кожду парохію, проповідував, сповідав. Його цінили також і православні, бо знали, що він і за мадярських часів був все щирим народовцем. Безпосередньо перед смертю перебрав він на основі судового розсуду останню, насильно забрану православними, церкву в Ізі (96 з черги).

Його заслугою є, що мукачівська єпархія має вже і свій монаший жіночий Чин Василіянок, які ведуть сирітський захист в Ужгороді. Хоч не дуже міцного здоровля, спішив радо всюди, де того вимагало добро Церкви, народу чи спасіння душ. Нашому духовенству в Галичині знаний був Пок. з єпископської Конференції, яка відбулася у Львові в грудні 1928 року, і своїм тодішнім виступом Пок. полишив по собі незвичайно симпатичне вражіння. Був народовцем специфічного закарпатського типу і як тільки міг, брав все участь у різних національних зїздах, як нац. молоді, „Просвіти“ ітд.

Похорони Покійного відбулися дуже величаво. На похорон вибрався був і наш Преосв. Митрополит, але через чехословацьку границю в Н. Верецьких його не пустили, бо жадали дуже високої кавції за авто, котрим Митрополит їхав.

На похороні було двох єпископів: Преосв. Гойдич з Пряшева і єп. Чарський з Кошиць; коло 100 священників і тисячі вірних.

В. Й. П.

В С Я Ч И Н А

Народня Академія в честь ВПреосв. Митрополита.
В свято св.Вмч. Юрія, в храмовий празник митрополичої катедри, на який, як і що року, прибули тисячі вірних з усіх усюдів нашої землі, по скінченім богослуженню устроєно популярну народню Академію в честь Впреосв. Митрополита-Ювилята. Академію устроїло само селянство. Співав хор читальні „Просвіти“ зі Скнилова і хор Інституту св.Йосафата,

грала оркестра Товар. „Зоря“, а селянин з Підберезець виголосив промову, в якій зложив Митрополитови-Ювилятові від усього селянства поклін і глибоку подяку за те, що він своїми щедрими дарами причинився до піднесення хліборобського стану. По скінченій промові перейшла ціла многотисячна товпа вірних під такт співів і музики, зорганізованим у чвірки походом, попри Ювилята, який уділяв їм архієрейського благословення. Академія відбулася під голим небом на просторім св. Юрським майдані і була націхована великою пошаною і любовю вірних до свого Архипастиря та полишила дуже гарне вражіння.

Св. Отець промовляє через радіо. З нагоди 40-ліття Енцикліки „*Regum novatum*“ св. Отець прийняв 15. V. с. р. на авдієнції паломників з цілого світа, які з тої нагоди прибули до Риму і перебіг тої авдієнції був наданий ватиканським радіо до всіх радіостанцій світа.

Ювілейне Свято в честь Високопреосв. Митрополита в Стрию. На день 14-го травня с. р. підготувало стрийське Громадянство свято з нагоди 30-літнього Ювілею Митрополита Шептицького. Чудова погода, уможливила численним масам—а знатоки обчислили на 12.000 душ—взяти участь в тім святі. Поява Ювилята Митрополита витворила такий підйом духа і настроїв, що ще на довгий час полишиться в пам'яті всіх учасників. Вже від Угорського і Добрян витали Ювилята церковні процесії з парохами на чолі, а при візді до міста представники світського громадянства і процесія передмістя Ланів зі своїм парохом; 400 кінна бандерія провозжала авто з Достойним Ювилятом до ринку, де чекала оркестра Тов. „Сокіл“ в Стрию і міські та дооколичні процесії, звідки рушив похід до тріумфальної брами, під котрою витало Ювилята церковне брацтво хлібом і сіллю, а стрийський декан в короткій промові зложив поклін від духовенства стрийського протопресвітерату, котре в числі 87 осіб було зібране на майдані біля церкви і віддав Митрополитови ключі церкви.

Свято розпочалося торжественною Архієрейською Службою Божою, яку відслужив Преосв. Никита на майдані церкви в товаристві деканів цілого стрийського протопресвітерату, а цілий час на Службі Божій був присутній Ювилят. Під час Служби Божої виголосив о. Височанський достроєну до хвилі, зворушливу проповідь а по Службі Божій промовив до тисячного народу сам Достойний Ювилят.

В полудне відбулася в салі Народнього Дому святочна Академія, в якій з браку місця, — бо поліція дозволила лиш на 600 осіб—взяли участь лиш представники всіх культурних і економічних товариств повіта і духовенство цілого протопресвітерату та їх родини, а по Академії відбувся репре-

зентаційний обід в саях Українбанку для 80 запрошених осіб від всіх верств суспільности, які щиро витали Достойного Ювілята. О год. 5:30 Ювілят відїхав автом до Львова.

З нагоди Ювілею духовенство стрийського протопресвитерату вручило Ювілятові альбом з 275 світлинами всіх церков стрийського протопресвитерату з власноручними підписами всіх священників, печатками всіх урядів парохіальних і деканальних і замітнішою хронікою даних парохій з слідующею дедикацією:

Андрею Шептицькому, Божоєй милости і св. апостольського рим. престола благословенієм, Митрополиту львовському, галичеському и иныхъ многихъ земель Архипастирю и благодѣтелю земли украинской. Иже маєтною добре своєю шафоваль, не на збитки оберталъ — на речи добрыи, души Его у людей борзо потребныи, маєтностъ свою роздалъ, єдину на шпиталѣ, другую зась на церкви, школы, монастырѣ.

Мы — єреѣ львівської Архієпархії, стрийського протопресвитерату в трицятилітній Ювілей Митрополичої праці — тымъ-то листомъ чинимы знаменито всимъ, котрымъ того трѣба, кто коли тотъ листъ увидит или услышит кеды, иже добрасрада нашихъ єреєв и мирян и нашої доброю волею, не примушени ни приневолены нѣкотою неволею, велебному Архипастирю слюбилы єсмо и слюбумъ, николи ни в одно время не оставати ани отступати Його на вѣки. И на вѣчная крѣпость к сему листу печати нашѣ велѣли єсмо привѣсити“.

Сей дарунок крім ознаки пошани і відданости духовенства своєму Архирєєєви має також і ієсторичну і культурну вартість, бо зібрані є там знимки найкрасшихъ церков одной пятої части цілої єпархії.

Громадянство Стрийщини також ушанувало Ювілята альбомом з відписами зарядів тихъ установ і відповідної дедикацією.

Учасник

Українське паломництво до Риму. Зорганізоване Укр. Кат. Союзом з нагоди 40-ліття енцикліки „*Rezum novum*“ паломництво, виїхало зі Львова дня 9. травня о год. 11 рано в числі 28 осіб. Зголосилося понад 40 осіб, але не всі дістали потрібні заграничні паспорти. Вів паломництво Преосв. Іван, львівський єписком-помічник. По дорозі задержалося паломництво у Відні, де в неділю 10. V. взяло участь у Марійському Святі з нагоди 1500-ліття Єфезського Собору, що відбулося старанням німецького Товариства св. Йосафата (головою є о. др. Мирон Горникевич) в церкві св. Варвари і сусідній римо-кат. церкві Прч. Діви Марії. В святі, що пройшло дуже величаво, взяли участь: апостольський нунцій в Австрії, архієп. Енр. Сибілія, пред-

ставники місцевих духовних і світських властей, брацтво св. Варвари, Тов. св. Йосафата з прапором, представники чеських Марійських Дружия і відділ чеських „Орлів“ з прапором, багато гостей і маси вірних обох обрядів. Архієрейську літургію співав Преосв. Іван в церкві Прч. Д. Марії, а принагідну проповідь виголосив по німецьки проф. др. Вокави. По Сл. Божій процесія вернула до церкви св. Варвари. Маніфестація і богослуження зробило велике враження на чужу публіку. В понеділок рано 11. V. паломництво виїхало через Венецію, де оглянуло місто і чудову церкву св. Марка, до Риму.

До Риму прибуло паломництво в середу 13. V в полудне. На зустріч йому на залізницю вийшли деякі священники Укр. колегії та п. Онацький, у якого частина паломників замешкала. В четвер 14. травня на великім подвір'ю „Cancellaria Apostolica“ відбулася Академія з нагоди 40 ліття енцикліки „*Rerum novarum*“. На Академії промовляло 19 промовців, кождий у своїй рідній мові, а між ними і представник Українців (дир. Волод. Кузьмович) по ухраїнськи. Се мабуть перший раз в історії залунало українське слово серед мурів римської палати. Преєставник Українців промовляв від імени Укр. Католич. Союзу, українських католич. організацій укр. католицької преси та укр. народу зєдиненого з Ап. Престолам. В п'ятницю рано були паломники приявні на Сл. Божій в церкві св. Петра, котру відправив сам Папа. В церкві було 50-60 тис. осіб. Того самого дня по пол. виголосив Папа на подвір'ю Ватикану промову про суспільне і робітничє питання. Після промови благословив зібраних. В суботу 16. V в полудне прийняв Папа паломників на окремій авдієнції. Св. Отець не виголошував ніякої промови, а тільки поблагословив їх. Наші паломники використали як мож найкраще увесь свободний час і оглянули музеї, катакомби, церкви, кольосей і руїни відкопаних будівель та загалом усе, що в Римі гідне оглянення. Товаришили їм у їх прогуляках по Римі питомці укр. колегії.

Зріст невірства в промислових округах у Франції.

Місто Troyes в окрузі Aube має 9 парохій. За останнє десятиліття (1919-1929) із 13.251 новонароджених дітей було охрещено тільки 9.456, себто 71%. Гірший стан виказує статистика заключених подруж. За той самий час з загального числа 7828 подруж лиш 4220 було заключено в церкві (52.9%). Розводів було за той час 885, себто на 100 подруж припадає 11.3% розводів. Похоронено по християнськи 65.8% померших.

Баварське міністерство віроісповідань і освіти видало окремий розпорядок, звернений проти пропаганди, веденої большевицьким „Союзом безбожників“ серед шкільної молоді, яку та безбожницька організація хоче притягнути до

себе при допомозі летючок, притяганням молоді на безбожницькі сходина, а також при допомозі особистого впливу агітаторів. Міністерство поручило дирекціям шкіл повідомляти зараз висші влади про кожний випадок такої агітації. Проти пропагаторів безбожників виступиться судово, а загрозованих дітей мається взяти під особлившу опіку.

Протирелігійна виставка німецьких комуністів в Берліні була урядом замкнена. Вона була влаштована з метою ширити безвірство. На статистичних картах показувала, скільки церков в большевії знищено і закрито, скільки людей виреклося своєї віри, скільки священників увязнено і т. д. Тому що берлінські комуністи реклямували виставку, нападаючи при тім в огидний спосіб на католическу Церкву і релігію загалом, мусів уряд вкінці виставку закрити і перервати в такий спосіб безбожницьку пропаганду.

Нове гр. католицьке єпископство на Закарпаттї? „Bulletin Tchechoslovaque“, обговорюючи справу наладнання „modus vivendi“ між Чехословацькою республікою а Ап. Престолом, вказує на перепони, які стоять на дорозі до успішного поладнання тієї справи. До тих перепон м. ін. зачисляє і квестію православної пропаганди на Закарпаттї, що дуже спинює перемови, та подає, що справа утворення нового гр. католического єпископства має бути вже вирішена.

Паломництво католического студентства з Чехословаччини до Риму відбулося у квітні с. р. В паломництві взяли участь і закарпатські студенти заходами катехитів гімназії в Хусті, о. Дм. Поповича. Паломництво було прийняте св. Отцем на авдієнції.

III Всесловянський зїзд католицького студентства відбудеться цього року в Братиславі, столиці Словаччини, в днях 4 — 12. червня. Усталено ріжноманітну програму. Реферувати будуть представники усіх католицьких академічних організацій словянських. Перший такий зїзд відбувся в Кракові, другий минулого року в Любляні.

З Радянського Союзу. Ліквідація Білоруської Автокефальної Церкви. Як подають часописи, большевицька влада приступила до ліквідації Білоруської Автокефальної Церкви, зорганізованої в 1924 році на Соборі духовенства і вірних в Могилеві. По відомостях, поданим радянською пресою, до ліквідації прийшло тому, будьто би православне духовенство на Радянській Білорусі занималося т. зв. контрреволюційною діяльністю, яка виявляється основуванням церковних кураторій і брацтв майже при кожній парохії. Безпосередній привід до репресій дала постанова, прийнята вірними міста Вітебська, віднести до совітського уряду та домагатися від нього звернення мошів св. Евфросини, забораних совітськими властями і поміщених в проти-

релігійнім музею. Білоруську Автокефальну Церкву обвинувачується і в тому, що її представники будьто би вели національну пропаганду серед білоруського населення і піддержували зносини з царгородським патріархом.

З подібних мотивів, розв'язав радянський уряд в січні 1930 року Українську Автокефальну Церкву, закидуючи її теж націоналістичну діяльність і співпрацю із Спілкою Визволення України.

Печерська Лавра в Києві, яка, як відомо, переіменована в Музей, цілковито опустіла. Продовж соток літ щороку мільйони богомольців відвідували її святині, а тепер всюди тихо. На престіл головної Лаврської церкви поставлено бюст Леніна (нечувана зневага св. місця), печері і гробниці з мощами всі запечатані і над кожною з них повішена пльомба.

Свято Пасхи в большевії. Росс час. „Наше Время“ подає за кореспондентами заграничних часописів незвичайно цікаві описи святкування Великодних свят у Москві. Мимо того, що протирелігійна пропаганда проти святкування Воскресення Христового була дуже інтенсивно ведена, мимо того, що всі часописи виставили гасло: „всі сили для боротьби з попівською партією“ — свято Воскресення відчувалося всюди, навіть у фабричних районах, хоч праця у фабриках і заводах ішла своєю ходою. Не помогли ні протирелігійні демонстрації ні вуличні кінові вистави. Були організовані навіть особливі відділи комсомольців, яких завданням було не допускати до богослужень і розбивати їх. Однак і се не помогло. Відділи підростків силою вдиралися до церков, хоча не допустити до воскресної Утрени, яку в православних церквах правиться нічю, але їх виступ обмежувався тільки до диковинних криків і гамору, до чого вірні вже віддавна привикли. Як показується, то навіть активні безбожники на той раз якось млаво виступали, виповнюючи тільки формально прикази своєї влади.

По словам московського кореспондента „News Chronicle“, який в часі Великодних свят особисто відвідав вісім церков в Москві, то всі вони сього року були просто переповнені вірними. Звертало загальну увагу, що на богослуженнях була прийнята великим числі і молодь. В фабричних клібах промовці-безбожники, сказавши кілька слів проти християнства, переходили до обговорювання п'ятилітки. Всі члени клубів обов'язані були бути на тих зібраннях. Однак по зібраннях багато присутніх поспішало додів, щоби взяти участь у святах в родиннім крузі.

Кореспондент „Kölnische Zeitung“ подає, що сього року вірні не могли поміститися в московських церквах і товпились у папертях та на вулицях довкола церков.

Одночасно йшла скріплена антирелігійна пропаганда по наказу з гори. В кінах висвітлювано протирелігійні фільми,

на майданах перед церквами уставлювано кінові апарати, які також висвітлювали протирелігійні картини, що мали на меті понизити релігію і духовенство.

В величавім храмі Спасителя, де зібралося біля 10.000 вірних, наступ комсомольців був прибрвв грізні форми. Тільки завдяки терпеливості і спокоєви вірних, які стояли із свічками в руках і не дали себе вивести з рівноваги криками і свистами комсомольців, не дійшло до поважніших випадків.

Великодні свята спричинили велику дорожню на деякі харчеві продукти. Яйце коштувало 1½ рубля, масло 12—13 руб.фунт, мука 2:50 руб.фунт, фунт поганого сира 12 рублів, фунт оселедців 3 рублі і. т. д.

Кореспондент „Обсервера“ іронізує, що сам голова союзу безбожників, Ярославський на сей раз ошибнувся. Він повів був в пресі шалену протирелігійну агітацію і запевняв читачів, що „нарід позбувся вже релігійних забобів, а тисячі священиків покидають вівтарі“.

Однак нарід в пасхальну ніч дав гідну відповідь на його твердження.

Великдень відсвяткувало і село, де також булаведена сильна протирелігійна агітація. По селах безбожницькі виступи були звязані з пропагандою колективних господарств. На села налітали спеціальні агітатори, котрі мали за завдання зорганізувати при кождім колективнім господарстві ячейки безбожників.

Селяни спокійно вислухували промовців, а в великодну ніч заповняли церкви із свічками в руках і так як давніше, з великим говінням святкували Христове Воскресення.

І кінчиться кореспонденція словами Розанова: „Можетъ быть, бѣсы и смотрятъ на землю въ Пасхальную ночь, смотрятъ и злятся, что люди не забыли своего Бога“.

Нові зарядження проти релігії. Совітські уряди видали нові розпорядки, звернені проти релігії, якими заборонюються якінебудь збірки пожертв на релігійні цілі поза церквами. В сей спосіб заборонено переводити збірки по домах. Управи релігійних громад можуть складатися виключно з осіб, непозбавлених політичних прав, що показується просто неможливим, тому що всі дійсно релігійні люди позбавлені тих прав. Самі храми божі не сміють знаходитися в сусідстві совітських установ чи господарських колективів.

Уніонні настрої в Естонії? КАР подало вістку, начеб рішаючі круги православної Церкви в Естонії мали намір навязати зносини з католицькою Церквою в ціли заклчення унії.

Торжественна інтронізація Преосв. Чернецького.
В неділю дня 19. IV. с. р. відбулася в по-Августинській гр.-кат. церкві у Вильні торжественна інтронізація Апост. Візитатора, Преосв. Николая Чернецького, єпископа для нових уніятів в Польщі. В гарно удекорованій церкві зібралося багато священників обох обрядів і множество вірних. Святочну проповідь виголосив парох церкви, о. Мацевич Т. І. Співав хор Сестер Місіонарок Серця Хр. східного обряду з Вильна. По скінченні богослуження Владика уділив вірним архієрейського благословення. Преосв. Чернецький обїздить тепер новоутворені парохії, підчинені під його власть. Кінець квітня і майже цілий травень посвятив візитованню парохій, положених на області латинської пінської єпархії. М. ін. 13. і 14. V. візитував Торокані, на наше Вознесення 21. V. мав Сл. Божу і святив питомців в Пінську, 25. і 26. V. відвідав колишню столицю київських уніятських митрополитів Новгородок, а закінчує візитацію у Столпцях 31. травня.

ЮВІЛЕЙНЕ МАРІЙСЬКЕ СВЯТО У ЛЬВОВІ

відбудеться день 4-го червня 1931 р.

для вшанування 1500-ліття Єфеського Собору, уладжене Марійським Т-вом Молоді при ласкавій співучасті: хору Духовної Семинарії, хору Т-ва „Сурма“, хору й тамбурової оркестри Малої Семинарії.

I.

РАНО: ТОЧНО ГОДИНА 8.

Архієрейська Літургія і спільне св. Причастіє всіх Марійських Організацій.

II.

ВЕЧЕРОМ: ТОЧНО ГОДИНА 18.

На церковній площі побіч Архикатедральної Церкви св. Юра, зглядно на випадок дощу в самій Церкві.

І. МОЛЕБЕН ДО ПРЕЧ. ДІВИ МАРІЇ.

2. СВЯТОЧНА АКАДЕМІЯ.

Смерть славного католицького природника. В безрезні с. р. помер у Валькенбурзі в Голандії славний природник, о. Еріх Васман Т. І., який у своїй покорі сам себе звав „християнським дослідником природи“. Був се великої міри учений, якого високо цінити найславніші європейські і американські природники. Уродився в Мерані 1859 року, в шіснадцятому році життя вступив до чина Єзуїтів, а по одержанню свячень записується на університет в Празі, де студіює з великим замишуванням природничі науки. Предметом його довголітніх студій і дослідів було життя мурашок. Як визначний психолог-дослідник душі комах і дрібних животин виступив до боротьби зі скрайним, матеріялістичним монізмом, який в часах його молодості тріумфував і своєю містичною наукою о тождественности людини з Богом-всесвітом зеднував собі велике число прихильників. Васман посвятив велику кількість своїх творів поборюванню того матеріялістичного монізму, вказуючи, що єдності усього в Бозі не становить одна і тасам субстанція, а тільки се, що Бог є єдиною і першою творчою Причиною всього. Та ідея докладніше розвинена в його творі „Єдність в Бозі“*), який є наче великою метафізичною поемою про вселенну.

В Еспанії революція змагається і прибирає щораз більше кровавий і руйнуючий, а при тому антирелігійний характер. На вулицях Мадриту, Севілли, Кордови й інших міст йдуть бурливі демонстрації, стрілянина, демолювання редакцій та грабіж крамниць, З великою силою і ненавистю звертається та революція проти катол. Церкви: товпи, підбурені комуністичними агітаторами, нападають на катол. церкви і монастирі, палять їх і нищать їх мистецькі скарби. В самім Мадриті згоріло звиш 10 монастирів. Папський нунцій був супроти того змушений з доручення Ап. Престола заложити у нового правительсва протест проти нарушення конкордату.

Нові крилошани Митрополичої Капітули. Впреосв. Митрополит іменував нових почетних крилошан, а саме: ректора Богосл. Академії о. д-ра Й. Сліпого, бувшого директора учит. семинарії о. Юліяна Дзеровича і пароха Винник о. Григорія Гірняка. Інсталяція відбулася в празник св. Юрія.

Фільософічне Т-во ім. св. Томи з Аквіну. При Тов. „Wiedzy Chrześcijańskiej“ в Люблині повстало „Фільософічне Т-во ім. св. Томи з Аквіну“. Ціль товариства: виміна спекулятивної фільософічної думки, рзвій і поширення томістичної фільософії при допомогі писаного і друкованого слова,

*) Eins in Gott, Gedanken eines christlichen Naturforschers von Erich Wasmann S. J. Dominus illuminatio mea (Ps. 25, 1). Dritte, vermehrte Auflage von „Christlicher Monismus“, Freiburg i. Breisgau 1923.

закладання академічних кружків і підтримування висших, філософічних студій. Членами Т-ва можуть бути філософи, духовні і світські, що досліджують чи викладають філософію або споріднені з нею науки і стоять на засадах християнської філософії.

Епархіяльний Евхаристійний Конгрес у Вильні відбувся в днях 8—10. травня с. р. Вигололошено кілька рефератів м. ін. проф. Маріян Здзеховський „Евхаристія і дух апостольства“ і проф. Ст. Глязер „Евхаристія жерело, вісь і вогнище релігійного життя“. Марійська секція при конгресі влаштувала першого дня нарад академію, на якій м. ін. був прочитаний реферат п. н. „Прч. Діва Марія і Евхаристія“.

Відкликання папського нунція з Ковна. ПАТ доносить, що папський нунцій в Ковлі, Msgr. Бартольоні зістав відкликаний. Так само литовський уряд відкликав свого посла при Ватикані, Д-ра Шавліса. Становища сі не зараз будуть обсажені.

Взаємини Литви із Ватиканом дійшли до великого напруження імовірно з тої причини, що литовський уряд перелідує духовенство і студентів, які є членами християнсько-демократичної організації атейтініків—тай загалом ворожо відноситься до катол. Церкви. М. ін. у військовім суді розпочалася розправа проти 4 священників і 7 студентів, членів христ.-демократичної організації, обвинувачених о поширювання нелегальної бібули і агітовання проти уряду. Розправа ведеться при замкнених дверях.

Вакаційна оселя для дітей від 8 до 12 в Підлютім над Лімницею. Завдяки безмежному добродійству Іх Ексцеленції Митрополита А. Шептицького для нашої молоді Філія Українського Т-ва Охорони Дітей і Опіки над Молодю у Львові, улаштовує в часі літних ферій оселю для дітей (хлопців і дівчат) у віці від 8 до 12 літ в Підлютім над Лімницею в будинках Санаторії, які Ексц. Митрополит відступив на сю ціль.

Оселя треватиме: для хлопців від дня 2 до 30 липня ц. р., для дівчат від 31 липня до 27 серпня цр.

На опікуна оселі упрошено о. проф. А. Бучацького.

Запевнена постійна лікарська і педагогічна опіка, харч п'ять разів денно. Оплата за побут на оселі виносить зол. 70, платних у двох ратах: 1-ша рата зл. 35 до дня 15 червня цр. а 2-га рата зол. 35 до дня 30 червня цр.

Зголошення слати письменно на адресу: Іван Кліш, Львів — Вулька 45. до дня 15 червня цр., або на адресу: о. Ал. Бучацький, Львів вул. Потоцького 104.

З організаційного життя духовенства. Заходи духовенства стрийського протопресвитерату в справі основання

станового товариства увінчалися успіхом. Митрополичий Ординаріат затвердив статут Тов. св. Андрея, предложений тимчасовим організаційним комітетом стрийського протопресвитерату. Статут сей буде видрукований в найблизших числах „Ниви“. Звертаємося донашого духовенства з покликком, заінтересуватися живіше своєю становою організацією, визначити представників на Загальні Збори, яких речинець і місце оголоситься в своїм часі, а назвиска тих представників зголосити на адресу: Гр. кат. деканальний Уряд в Фалиши почта Стрий.

Ватиканський гріш. Дня 6. квітня вручив гувернер ватиканської держави, Камільо Серафіні, св. Отцю перші взірці чеканеного ватиканського гроша: золоту монету по 100 лір, срібні по 10 і 5 лір, ніклеві по 2 і 1 лірі, 50, 20, 10 і 5 центесимів. Всі монети прикрашені подобиною папи й іншими святими символами.

Конфесійна статистика Швейцарії. По статистиці з кінця 1930. р. в Швейцарії є 1,670.551 католиків (в 1920. р. було їх 1,585.311), 2,320.764 протестантів (в р. 1920—2,230.597) жидів 18,478 (в 1920. році — 20.979), безконфесійних 72.718 (в 1920 р. — 43.233). Як видно, розмірно найбільше зросли безконфесійні. *Signum temporis!*

Саркофаг Константина Вел. В Царгороді найшли великий саркофаг з єгипетською порфіра-каменя. Вчені твердять з цілою певністю, що се саркофаг царя Константина Вел., котрий помер 337. р. Він був похоронений у величнім мавзолею в церкві св. Апостолів, котру він збудував. В тій церкві були мощі апостолів Андрія, Луки і Тимотея тай деяких пізнійших византійських царів. До 9. ст. саркофаги визант. царів були з єгипетського порфіра. Опісля хоронено царів в марморових саркофагах. Хрестоносці, котрі здобули Царгород в 1204 р., знищили місто. Коли Турки 1453 р. здобули Царгород, церква св. Апостолів була руїною. На тому місці Турки побудували джамію в честь переможця Магомеда II.

Матеріал до сеї джамії брали вони із зруйнованих церков і палат. Саркофагів уживали як корит при керницях для напування коней. Один з таких саркофагів-корит, як фахівці виказують, є з цілою певністю саркофагом царя Константина Вел.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія
Відповідальний редактор: о. Петро Хомин

З друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. Телефон 14-78.

ХТО з Впр. Отців має „Рускій Сіонъ“ з 1885 р. (XIII річник), зволить ласкаво той річник на короткий час позичити, або продати. Згоду на позичку, або продаж з евентуальною ціною проситься донести до Редакції „Ниви“, Львів, ул. Коперника 36.

ІВАН КУЗЬМИЧ

Робітня (фабрика) виробів бронзівничих і магазин церковних річей

Відзначена срібною медалею на виставі в Стрию 1909 року і многими похвальними листами у **ЛЬВОВІ**, Руська 18. Має на складі готові всі річі церковні та виконує солідно позолочення і посріблення **ПІД ГВАРАНЦІЄЮ.** ЦІНИ ДЕШЕВІ.

ЦЕРКВИ КУПУЮТЬ СВІТЛО

лише

у своїй фабриці свічок

Інж. К. Котецький і С-на
Спілка з обмеженою порукою

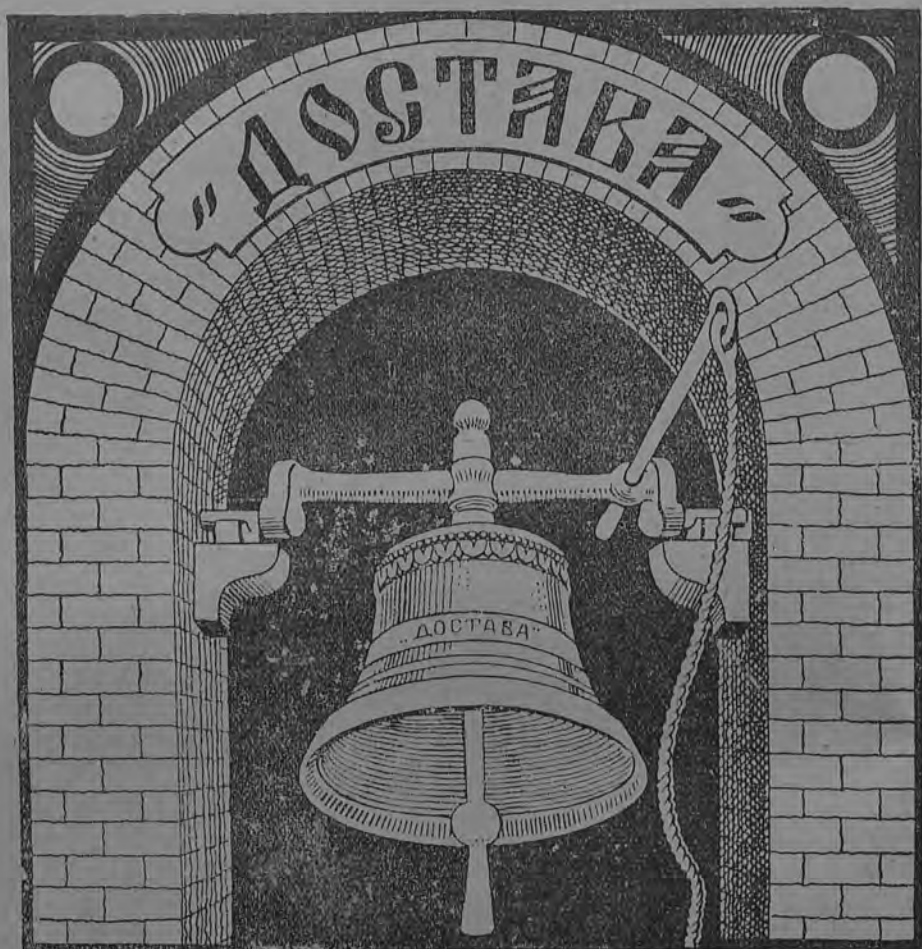
ЛЬВІВ 15, вул. Окружна (Бічна: Кульпарківська) 9.
Численні признання за добірний товар. Дипльом господарської вистави в Копичинцях. Світло наше світить ясно і горить довго. Жадайте цінників.

Дентист ЯКІВ НАСС

ЛЬВІВ, ул. Сикстуська Ч. 17. II. пов.
Телефон 65—73.

години урядові 9—1 рано і 3—6 по полудни.

Лічення, пльомбовання і винимання зубів без болю. Скріплювання розхитаних зубів. Штучні зуби в кавчуку і золоті після найновішої системи. Пациєнтів з провінції обслуговується в найкоротшому часі. — П. Т. урядовцям і студентам знижка —

**НАЙЛІПШІ ДЗВОНІ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ
в найбільшій виборі і найдешевше продає
одинокі українська кооператива
„ДОСТАВА“**

**В СВОЇХ СКЛАДАХ — ЛЬВІВ, УЛ. РУСЬКА Ч. 20, ПЕРЕМИШЛЬ, РИНОК Ч. 23,
ТЕРНОПІЛЬ, ВУЛ. ПІЛСУДСЬКОГО Ч. 6**

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення ікностасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: Львів, Домініканська 11, 1 п. Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі інші фірми з церковними речами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священики і церкви.

З СИХ ПРИЧИН ЗАСЛУГОВУЄ НА ПОВНЕ ДОВІРЯ І ПОПЕРТЯ.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2^{1/2} арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 18 зл. річно,
піврічно 9 зл., чвертьрічно 4:50 зл.
— для Америки 3 долляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

З М І С Т:

о. М. Л.:

Брацтво як політичний середник
душпастирювання 201—204

Іван Бабій:

Промова на Ювілейному Марій-
ському Святі у Львові 204—211

Православний Фільокатолік:

Кріза православної церковно-релі-
гійної думки і наші завдання 211—220

о. Андрій Лошній:

Богослужбні канони 220—224

Северин Михайло Тарнавський:

Кілька вражінь з пастирської ві-
зитації Преосвящ. Николая Чер-
нецького на області Пінської
епархії 224—226

Х.:

Торжественні обходи 226—229
Некрольог 229—230
Всячина 230—240
Проповіді 81—96

ПОЗИР
ПЕРЕД- і ПІСЛЯПЛАТНИКИ
„НИВИ“!

З 4-тим числсм ми вислали складанки поштової щадниці, якими просимо надсилати за-леглу та нову передплату на чергові місяці, в розумінні свого власного інтересу та завдань станового органу.

АДМІНІСТРАЦІЯ

Слідуюче число вийде
аж в серпни. — —

РЕД.

Х Т О

з Впр. Отців одержав примірник

„Наслідування Христа“

Томи Кемпійського (видане Аскетичною Бібліотекою Гр.кат. Дух. Семинарії у Львові), висилане Адміністрацією „Ниви“ до Урядів Парохіяльних, а ще не вплатив належної суми до сього часу, зволить ласкаво переслати її в якнайкоротшому часі.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2 $\frac{1}{2}$ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 18 зл. річно,
піврічно 9 зл., чвертьрічно 4'50 зл.
— для Америки 3 долляри річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

Брацтво як помічний середник душпастирювання

Є подвійне душпастирювання: одно звичайне, а друге надзвичайне, т. зв. соціальне. Перше виконує виключно священик силою свого свячення, свого духовного стану, а друге є доповненням першого, яке крім священика можуть виконувати під доглядом пароха й світські особи, згуртовані у відповідні організації.

Вже Апостоли, щоби мати більше часу на посередництво ласки й учительську діяльність, дібрали собі діяків до харитативної обслуги вдів і сиріт (Діян. Ап. 6, 1-7). Людська душа є зі своєї природи еством суспільним. Душа одиниці звичайно в зорганізованому гурті поглиблюється, усовершенується, могутніє. Організація має в собі свої творчі особливості. Кожній одиниці в організації неначе приростає великий відсоток. Позатим в організації є ощадність часу, поділ праці, спеціалізація обов'язків, плановість, критика й понуки. Такою організацією, що має помагати священикові в душпастирюванні, є добре зорганізоване церковне братство.

Церковне братство має дбати про річі і людей, про красу й велич Божого дому, про поважні й принагідні та потягаючі маніфестаційні релігійні виступи з одного боку, а з другого боку має працювати для добра людей, над самоосвяченням своїх членів та освяченням ближніх. Має дбати не лиш про вироблення добрих, побожних християн, але й добрих воїнів Христових, що булиб добрими світськими апостолами.

В своєму розвою має бути братство духовим вишколом. Се досягається через відповідні секції. До таких секцій треба все підшукувати визначних, спосібних, метких людей, що стреміли би до християнського совершенства, булиб всецїло віддані Богови, — людей, що опираючися й на релігійному знанню, умілиб „sentire cum Ecclesia“ та зараз відрізняли би лож від правди, розсуджувалиб, де користь, а де небезпека для Божих інтересів. — Зуміти втягнути й позискати для такої секції інтелігенцію, се — як каже кард. Фаульгабер — „царська проблема новітнього душпастирювання“, бо через неї зможе священик найкрасіше виконати другу частину суспільного душпастирювання.

Член братства на кожному місці має бути Христовим слугою. Члени братства мають бути добрими батьками й матерями родини, що заповідливо бережуть святощів домашнього огнища. Братство має дати чисту, віруючу, бодру молодь, — надію й майбутнє народу, має формувати добрих ремісників, чесних купців, добрих робітників і рільників та загалом обовязкових горожан. Лише члени братства, як виділові ріжних товариств, можуть внести у ті товариства духа віри й послух Церкві. Братство має гуртувати публіцистів і письменників, що пером боронили би інтересів нашої Церкви.

Праця в братстві складається наче з трьох етапів:

1) Праця над собою Через релігійні практики й участь у богослуженнях набувається правдива, щира побожність. У християнїні родиться бажання любити ближнього, але таки ділом, являється готовість до жертви й посягати.

2) Цілий ряд таких згуртованих одиниць починає працювати над здійсненням цілі організації на основі певних організаційних форм (статуту) і творить уже боевий гурт, суспільну силу.

3) Такі поодинокі організації, получені зі собою, пізнають себе, свою силу і працюють для народу, як одна дисциплінована маса.

Кожному народови треба трьох річий: духа, культури обичаїв і хліба. Хліб здобуває собі нарід через економічні установи, культуру обичаїв через культурно-освітні організації. А звідкіля має черпати духа? — З Церкви! Там жерело живої води. Бог і релігія, се та жива криниця для духа народу.

Нинішній час вимагає від нас обнови братств, щоби вони вповні могли відповісти нашим бажанням. Колись церковні братства, злучені з цехами, боронили Церкву й нарід, украшували храми, закладали й запомагали школи та шкільну молодь, закладали друкарні, удержували лічниці й приюти для калік і т. д., але приходили й часи занепаду — як го-

ворить митр. Йосиф в Архиер. Посланню з 1874. р. „О високім достоїнстві чоловіка“—„...Зі зростом пиянства видатки на ті цілі змаліли... Вони давали світло церковне; але не світили приміром другим своїми чеснотами“ (стор. 73). Так воно були у 80-их роках, а нині знов інші причини занепаду релігійного життя. Щоби зарадити тодішньому лихови, відновлювано брацтва тверезости, основувані ще еп. Іваном Снігурським*) в Перемишлі, і кард. Михайлом Левіцьким „Товариства мірності і стремезливости“ при церквах Львівської Апархії**). Сьогодні інші причини й жерела релігійного занепаду, інші зарадчі середники, інший спосіб і боротьба з ним та інший мусять бути плян праці у брацтвах.

Як жеж зреалізувати ті пляни, та в яких брацтвах?

Всюди по наших церквах знаходяться брацтва Найсв. Тайн. В своїому статуті має таке брацтво досить широко окреслені середники до освячення своїх членів та обовязки супроти Божого дому. Додати требаб було ще точки, що обнималиб харитативну й суспільно-душпастирську сторону брацтва. Се булиб діла милосердя для душі й тіла ближнього. Велика сьогодні матеріальна нужда й облекшити ту біду неодному в парохії, бодай у малій частині, буде великим ділом милосердя й живим доказом християнської любови й живучости брацтва. Але безперечно більшою є моральна нужда, що гнобить сьогоднішнє людство. Одні вже зовсім втратили віру, освячуюча ласка вже зовсім погасла у їх душах, іншим завернула голову сектантська агітація, тамті грязнуть у болоті розпусти, одних придавлюють життєві хрести, другим затроює серце ненависть і гнів... Вишукати ті душі, двигнути їх із упадку, допомгти—ось поле до праці для братчиків і сестер.

Є в нас подекуди окремі брацтва для особливих цілей, напр. для допомоги вбогим, для забезпечення похорону і т.п., але таке накопичування різних брацтв є менше вказаним. Красше потворити в одному брацтві різні секції, що можуть якслід зробити те саме, що й окремі брацтва. Нераз якась секція може проявляти меншу діяльність, але при живій діяльності інших секцій не буде так яскраво впадати в очи, як воно впадалоб, коли бездільною булаб не одна секція, а ціле товариство.

Брацтво, поділене на чотири відділи, (мужчини й жінки, хлопці й дівчата), моглоб мати ще й підвідділи по різних званням та різних потребам. Членом моглоб бути осььтут кожда людина, що хоче своїм побожним і чесним життям приподобатися Христу й служити Йому і Церкві.

*) Посл. паст. з 10. X. 1844.

**) Куренда з 4. X. 1844.

Еліта зпоміж тих членів і виділові відділів, се кандидати до того духового вишколу у дальшому розвою брацтва, сеї висшої духової секції, про котру згадано висше, що під оком священика має спомагати його в другій частині його душпастирювання.

„Річ ясна, що члени такої організації мусять бути передусім зразковими християнами. На жадному з них не може бути ніякої плями. Ніхто не може їм робити поважного закиду щодо життя й моральности“ ... „А вже очевидно було би розбиттям усього, якби брацтво толерувало людей не цілком певної і чистої слави. Брацтво, до якого може належати пияк, дівчина непевної слави, чоловік, що з жінкою не живе, або навіть такий, що часто клене, не є брацтвом, але карикатурою брацтва і в селі рішучо шкодить, бо гіршить людей“ (Пастирське Послання митр. Андрея Шептицького про церковне брацтво з 1905. р. ст. 13, 15). „Та сама причина змушує до впровадження звичаю покут, випадів і форм видалення з брацтва... Судження о провинах треба лишити браттям або сестрицям, застерігаючи парохови інгеренцію в случаю, коли би статут був нарушений... Працю священика над брацтвом належить обмежити до найменшої границі, лишаючи самому брацтву як найширшу автономію. Вплив священика в брацтві був би тим впливом, що його він має на найліпших в селі; нормально буде він більший від загального впливу священика на усіх вірних... Праця в організованню і в проводі мусіла би з початку очевидно бути більша, мусіла би однак мати той напрям, щоби річ раз організована сама собою стояла“ (там-же ст. 16, 17).

Наведені місця з послання є показчиком для душпастиря, чим кермуватися при припинанню членів до брацтва і як поступати з тими членами брацтва, які чимнебудь провинилися.

о. М. Л.

Іван Бабій

проф. гімн.

Промова на Ювілейнім Марійським Святі у Львові

„Ὁς ἀποθνήσκει καὶ ἰδοὺ ζῶμεν“ — „Неначе умираючи і ось ми живі“.

Ті слова св. Павла, звернені до Коринтян (II 6,9), приходять на думку, коли глядимо на життя Христової Церкви. Ось ще 30 літ тому назад, під впливом матеріялістичних кличів західної Європи, які, дещо спізнені, привандрували до нас, належав до моди і був ознакою поступу світогляд,

у якому не було місця для Бога. Положення християнства на полі т. зв. науки було майже безнадійне. Вороги готовилися вже співати „вічну пам'ять“ християнській науці, а тимчасом по тяжких воєнних досвідах, по важких післявоєнних переживаннях неодна „заблудша овечка“ вернула знову до своєї доброї Матері, а ті, що були несмілі, що не мали відваги виступити явно зі своїми поглядами, стають сьогодні під прапори християнських організацій, свідомі того, що ми живемо! Доказом сего життя се ті світлі торжества, які обходить в останніх кількох літах католицька Церква, як: у 1925. р. 1600-ліття Нікейського собору, у 1930. р. 1500-ліття смерті св. Августина, у 1931. р. 40-ліття славної енцикліки „*Regum Novarum*“, а в нашій Церкві ювілей 30-ліття на єпископським престолі Митрополита Андрея. Доказом сего життя є також нинішнє велике свято 1500-ліття Єфезського собору.

Чому сей ювілей такий дорогий серцю кожного християнина-католика?

Відповідь на се питання будемо мати, коли пригадаємо собі, о що йшло на сім соборі. В році 428 по Хр. вступив на патріярший престіл Царгороду новий патріярх — Несторій. Був він спочатку монахом, відтак священником в Антіохії — у тій самій церкві, де проповідував передше св. Іван Золотоустий. Був се чоловік здібний, завзятий противник єретиків, небуденний проповідник, а при тім зарозумілий і гордий. Ся його самопевність і гордість були причиною, що він сам попав у єресь, може поганішу, чим ті, яких він поборював. У чім жеж поблудив Несторій? Пояснюючи Тайну Воплочення Слова Божого, говорив Несторій: Слово Боже, Єдинородний Син Божий, злучилося лише поверховно з чоловіком Христом, що був сином Марії. Значить, Марія себто Пречиста Діва, породила звичайного чоловіка Христа, до якого опісля прилучилося Боже Слово. Тому Марія не має називатися *Θεοτόκος*—Богородиця, але *Χριστοτόκος*—Христородиця. Сю блудну науку почав голосити і на проповідниці та приказав те саме робити своїм священникам. Вірні Царгороду полапалися скоро, що так воно не є, що то єресь. Вони чули проповіді попередніх пастирів, а ніхто їм чогось подібного не говорив. Знали вони Ангельський Привіт „Богородице Діво“, знали Символ віри, в яким виразно сказано, що Єдинородний Син Божий для спасення нашого зійшов із неба і воплотився з Духа Святого та Марії Діви і став чоловіком. Отже нема двох: Син Марії Христос і Син Божий — Слово Боже, лише те саме Слово, зроджене від віків Богом Отцем, воплотилося і яко чоловік народилося від Пречистої Діви. А що по воплощенню не перестало бути Богом, тому Пречиста Діва, що Воплоченого Бога привела на світ, слушно називається Бо-

городицею. Знали вони, що в Літургії св. Якова співається пісня: Єдинородний Сине і Слове Божий, безсмертен сий і ізволивий спасенія нашего ради воплотитися от Святия Богородиці і Приснодіви Марії...

Знали вони літургію св. Василя Великого і св. Йоана Золотоустого, в яких те саме повторюється. Тому почалися сейчас нарікання й негодування. Але Несторій, почувши се, не лише не відкликав своєї науки, але ще й наказав одному свяченикови, Анастасієви проголосити, що хто Марію називатиме Богородицею — буде виклятий. Сего було вже за богато. Всі вірні вийшли з церкви на знак протесту проти єретичної науки. Довідався про се патріярх Александрії — дуже учений муж, св. Кирило.

У кількох листах старався він завернути Несторія з блудної дороги, виказував йому, як дуже він блудить, як іде проти науки святих Отців, проти рішення Нікейського собору. Одначе листи Кирила не зворушили Несторія. Тоді звернувся александрійський патріярх до тодішнього папи св. Келестина. Папа римський скликав собор до Риму 430. р. Тут осуджено науку Несторія, одобрено науку патріярха Кирила, а до Несторія вислав папа листом, ззиваючи його, щоби до 10 днів по одержанню письма відкликав свої єретичні науки. Та Несторій стояв вперто при своїм. На просьбу єпископів велів цісар Теодосій II за згодою папи скликати вселенський собор до Ефезу, на Зелені Свята 431. року, — які припадали тоді на 7. червня.

Ефез — око Азії — славне й багате місто йонське в Малій Азії. Колись блискіло воно величавими будівлями, а передусім була там святиня ефезської Артеміди, яку спалив у дні уродин Александра Герострат, щоби стати славним. Сю святиню відбудовано відтак так величаво, що зачисляли її до 7-ми чудес світа. Ефез се вітчизна елєгіка Каліноса, ямбографа Гіппонакса, філософа Геракліта, малярів Апеллі і Паргазія. В Ефезі учив, проповідував і помер св. Апостол Йоан. До того міста зібралося понад 200 єпископів. Собор був призначений на 7. червня. Деякі сторонники Несторія не з'являлися довго. Перше засідання собору відбулося дня 22. червня. Несторій приїхав до Ефезу, але мимо трикратного візвання (собору) на засідання собору не прийшов. Тоді прочитали його письма та листи александрійського патріярха Кирила, письмо папи римського Келестина, відчитано дотичні місця з письм Отців Церкви, порівняли з ними науку Несторія і виказали її блуди. Рішено проголосити Несторія єретиком, позбавити його достоїнства патріярха і викляти з Церкви. Перед оголошенням остаточного рішення вибралося ще трьох найповажніших єпископів до віллі Евбульоса, в якій замешкав Несторій, а якої боронили цісарські вояки. Бутні вояки не допустили єпископів

до Несторія та ще прогнали їх. Зневажені єпископи вернули до церкви Пречистої Діви Марії, в якій відбувався собор. Довкруги сеї святині ждав від ранку численно зібраний нарід і чекав на рішення собору. Пізно вечером єпископ Петро з Александрії, що був першим нотарем собору, проголосив зібраному народови рішення собору, що Пречиста Діва є Богородицею, як се вірила й признавала Церква від найдавніших часів.

Окликам радості не було кінця. Добрі діти раділи славою своєї Матері, серед радісних співів, зі смолоскипами в руках відвели зібрані вірні Пастирів-Учителів до їх помешкань.

* * *

1500 літ минуло від сеї радісної хвили, а радість наша нині рівнож велика — бо без Богородиці, як каже навіть протестантський пастор Jungnickel — Церква є зимна — її бракує любячого материнського серця.

Сю велику правду відчув своєю здоровою душею інстиктивно наш український нарід вже давно — розуміє її й сьогодні. Рікрічно, відколи на нашу землю впали перші проміння Христової науки і відколи український нарід став почитати Пречисту Діву, відтоді перед її іконами та в її святинях клонили заєдно свої голови наші князі й бояри, гетьмани й старшина, козацькі полки і простонародні маси. Імя Марії й імя українського народу звязані тісно зі собою. Марія є справді нашому народови Матірю, яка в найтяжших хвилях отирала його сльози, кріпила сили, вела до красшої будучности. Історія сьому найкрасшим свідком. Був у нас час княжого правління, хвали й народньої слави. Перед побідними прапорами українського війська клонилися вороги, корилися сумежні держави, а на тих побідних прапорах ясніли ікони Пресвятої Богородиці; біля княжих палат і хоромів пишалися храми в честь Пречистої Діви. Київський митрополит Іларіон у своєму похвальному Слові на честь Володимира Великого каже, що Володимир святе місто Київ віддав під опіку святій Богородиці. Читаємо про появу Влахернської Богородиці в Печерській Лаврі; легенди про її святість підкрескують, що вона була не меншою від святости свого прототипу в Царгороді. А й другі наші князі та бояри засилали горячі мольби до Пречистої перед кожним важним ділом, що рішало про народню судьбу, а по вдалім бою чи побіді, у днях слави ніхто не оминув храму Цариці українського народу, всі складали у її стіп данини дяки й шани. Світський автор „Слова о полку Ігоревім“ посилає при кінці поеми Ігоря Святославича до Пресвятої Богородиці Пирогошої. А кілька таких згадок знайдемо в українських літописах! Ось приміром „Повість временних

літ“, оповідаючи про бої князя Мстислава, згадує, що князь обіцяв поставити церкву в честь Пречистої. У тім часі повстають гимни й пісні в честь Пречистої Діви.

Прийшов відтак час занепаду — час татарського й турецького лихоліття. Кругом згарища-руїни. Покинений всіми нарід не забуває про Пречисту. У своїх, сумом навіяних піснях і думках благає у Неї помочі й ратунку. Нарід інстинктивно зрозумів, що самотня Пречиста є його найбільшою Заступницею перед Богом, самотньою охороною безталанних сиріт зруйнованої Батьківщини.

При кінці XVI і з початком XVII віку змагається знову на Україні культ Богородиці. Повстають окремі збірки легенд, чуд Богородиці. До таких збірок належать „Чуда Богородиці“ при „Ключі розуміння“ Йоанікія Галятовського та його „Небо Нове“. Інший проповідник, Антін Радивилівський видає цілий збірник Богородичних проповідей під заголовком: „Огородок Марії Богородиці“, а й Дмитро Тупаленко пише прегарні проповіді в честь Пречистої.

Віршова література України знає великий збірник Максимовича: „Богородице Діво“, зложений з багатьох тисяч рядків.

У драматичній літературі розвивається „Благовіщенська драма“.

У великому горю, спричиненому Турками, надіється пісня самотнього ратунку від Божої Матері:

„Ратуй нас, Маріє, ратуй, помираєм,
Тебе Патронку на поміч звиваєм,
Прийди, спішися...
Потлуми враги“.

або

Царице небу й землі Госпожа
Світу покрови, вдячна всім рожа,
Ангелам слава, Мати Царя Христа,
Утіху наша, Маріє Пречиста“.

Відома річ, що українське козацтво мало свою Покровительку Пречисту Діву — Січову Покрову. Шана й любов до Пресвятої Богородиці була у козаків все дуже велика.

У одній пісні благається Богородицю:

„Йоанна нам Гетьмана укріпи, Царице,
Вірне рядити, щасливо жити сподоби, Дівце“.

Це певно згадка про гетьмана І. Мазепу.

А Богородицю Руднянську називано Матір'ю низу. Пісня просить, щоби Пречиста не опускала українського народу а кінчитись вона так:

„Нехайже в Рудні, поки Дніпр плине,
Імя Твоє слине“.

Маємо багато пісень в честь чудотворних ікон Богородиці. А було тих ікон на нашій Землиці багато. Неодна з них попалась у руки ближших і дальших сусідів проти волі народу, мимо його рішучого нераз спротиву. Мимо сего осталося досить ікон в посідання нашого народу. Нарід уважав центр марійського культу наче своєю національною станицею, а опановання того центру чужинцями вважав ослабленням своєї сили. З великого числа чудотворних ікон могли би спорити о першенство: зарваницька і жидачівська. З XVI віком зв'язує традиція чудотворні ікони: Почаївської, Сокальської, Бережанської Богородиці. У XVII-ім віці в ряд чудотворних ікон увійшли: Жировицька, Купятицька, Тереховельська, Черняхівська, Улашковецька, Підгорецька, Крехівська, Верхратська, Фражська, Струмилі-Камінецька.

У XVIII віці крім козацьких ікон (Іржавецької, Ахтирської, Новокодацької) є такі галицькі: Буцнівська, Погонецька, Рогізнянська, Самбірська, Тернопільська, Гошівська, Вишнівчицька, Кристонопільська, Кулаковецька, Борулівська, Далешівська. Розсадниками культу Марії були також і в нас церковні братства по містах, як у Львові, Острозі, Луцьку, Києві і інших. Основана Петром Могилою Академія плекала культ Марії — а студентська конгрегація уживає печатки з Благовіщенням Пресв. Богородиці. Вчитуймося в історію тих осередків культу Богородиці, вслухуймося в її голос у хвилях радощів і смутку, а будемо мати повну й ясну відповідь, чим була для нас Богородиця за весь час нашої історії.

Відгомін народніх почувань для Небесної Цариці находимо також у наших поетів. Наш найбільший геній Шевченко говорить:

„Благословенная в женах,
Святая, Праведная Мати,
Святого сина на землі!
Не дай в неволі пропадати,
Летучі літа марно тратить,
Скорблящих радосте! Пошли,
пошли мені святее слово,
Святої правди голос новий
і слово розумом святим
і оживи і просвіти!“

а в другім місці каже так:

Все упованіє моє
На Тебе, мій пресвітлий раю
На милосердіє Твоє
Все упованіє моє
На тебе, Мати, возлагаю,

Святая Сило всіх святих,
Пренепорочная, Благая!
Молюся, плачу і ридаю,
Возри, Пречистая, на їх
Отих окрадених, сліпих
Невольників: подай їм силу
Твого мученика Сина,
Щоб хрест, кайдани донесли
До самого, самого краю!
Достойно пітая, благаю,
Царице неба і землі
Воньми їх стону і пошли
благий кінець, о всеблагая!

А Сидір Воробкевич каже так:

„Помолюся й Мати Божа
Мені раненому поможе,
Бо добрі ліки знає:
Вона людей ратує з моря,
Вона у серце повне горя,
Спокій і рай вливає“.

Теперішня хвиля в життю нашого народу не менше важна і не менше важка, як колинебудь передтим. По все-світній війні скрізь несеться клич: Нам треба людей! Нам треба людей з ясним світоглядом, з хрустальною душею, з твердим характером, людей зі шляхотним серцем, які уміли би й могли би стати провідниками народу, які поведи би нарід до мети, яку назначив йому Бог у сімі народів.

Звідкіля набрати таких людей!? Де певніше й красше виховаємо їх, як не під стягом Тої, яка є зразком християнського совершенства, невичерпаним жерелом усіх чеснот?! Кому красше можемо поручити наші діти, як не Тій, що є найліпшою Матір'ю, кому маємо віддати нашу молодь, щоби охоронити її від зіпсуття й зарази, як не Тій, що ціле життя була чистою, непорочною Дівою, кому віддамо себе в дозрілім віці, як не Тій, що так уміла годитися з Богою волею, зносити всякі труди й невигоди для добра дитини, що сама вдовольалася малим, а відчувала горе кожного, що вже за життя вставлялася у Свого Сина за тими, що були в клопоті; кого маємо взяти собі за провідника, як не Ту, що є найпевнішим кораблем на розбурханім життєвім морю, що як „Stella maris“ веде нас по бурхливім морю життя до вічного щастя? Кому маємо у наших терпіннях віддати себе під опіку, як не Тій, що страждала, терпіла, зносила наругу над Своїм Сином і ні словом не нарікала на Бога, вірила, що така Його воля, що ті терпіння потрібні, конечні для осягнення висших цілей.

Великих людей нам треба, а таких людей придбати для нашого народу се ціль наших Марійських Дружин. Їх-

не завдання — обняти цілість людського духа, оновити всі ділянки нашого життя, виробити переконаних, освічених, практикуючих християн, а за їх посередництвом проникнути Христовим духом, засадами справедливості й любови, добра й правди всі царини нашого суспільного життя. Марійська Дружина се добірна, прибічна гвардія Марії, що має гуртувати нашу молодь під лелійним прапором Непорочної Диви до боротьби зі всіми ворогами Царства Божого. Добрим дружинником є той, що в приватному й прилюдному життю живе Христовими засадами. Ідеальна Марійська Дружина — се зразкові одиниці, що приміром свого життя без упину світять своїм співгромадянам добрими вчинками, своєю діяльністю розвівають поверховність у світогляді і грубий матеріалізм. Не диво, що при такому характері Марійської Дружини, вона числить між своїми членами чимало героїв святости, а 15 з них відбирає сьогодні на престолах католицької Церкви прилюдну честь яко Святі.

Ось причини, для яких щораз частіше повинен Прапор Марії повівати над головами нашої молоді, над нашим народом.

Гуртуймося під цінним, стягом Марії, повні віри в перемогу нашої святої справи непохитні надією в поміч нашої Небесної Неньки і Цариці!

Тому сьогодні, в свято Богородиці — кличемо:

„Станьмо згідно, милі друзі, стяг лелійний піднесім і Марії всі в цій хвилі вічну вірність присягнім!“

Присягнім вірність Нашій Опікунці у сій хвилі, додержуймо сеї вірности у кожній хвилі, у кожному нашій ділі, а Пречиста допоможе нам перебути хвилі терпіння і страждання, а дочекати воскресення!

„Маріє! Дай нам єдність — а добудемо сили,

Дай нам провід — а у цілі станем,

Під Твоїм омофором золототканим

Україна встане...“

Кріза православної церковно-релігійної думки і наші завдання*)

З початком нинішнього століття на православній Сході Європи — мимо великого поширення ліберально-скептичних поглядів у справах віри на початку ХХ ст., мимо упер-

*) Поміщуємо сю статтю як надзвичайно цікавий причинок до настроїв серед православних умових верхів під сучасну пору, хоч не у всім погоджуємось із деякими твердженнями Шан. Автора.—Ред.

тої, жажливої боротьби масонських і большевицьких сил проти Бога і Церкви — бачимо радісне й величне явище відродження релігійного духа та щирих і пристрасних шукань віри і висшої правди. Тепер уже не окремі й самотні одиниці, нераз осміювані й навіть бойкотовані широкими колами великоруської й української інтелігенції, шукають Бога (як то було в XIX ст.), тепер майже вся еліта православного Сходу Європи уже знайшла або шукає Бога й Церкву. Найбільші й найвизначніші досягнення на полі східнослов'янської культури в останніх літах се досягнення східнослов'янської релігійної філософії. В широких колах східнослов'янської інтелігенції, а також і працюючого люду, на еміграції й у ріднім краю, мимо тяжких релігійних переслідувань, так само помічається поворот до Бога і Церкви. Як не скаженіють люті гонителі віри і Церкви, їм не спинити релігійного відродження православного Сходу Європи. На політичній святою кров'ю численних мучеників за віру й Церкву землі відроджується стремління до єдності з Богом. Східно-європейське місто, ще недавно в великій більшості своїх мешканців атеїстичне або цілком байдуже до віри й Церкви, вертає до Бога, вертає до Церкви. Що правда, гірше справа релігійна в селі. Пробуджене зі стану, близького до „незнання добра і зла“ село хитається у своїй вірі. Та певно, се явище тимчасове, і село, можемо вірити й сподіватися, верне до Церкви, як вертає місто. Червоні вороги Церкви духовно переможені. Віра, стремління до Бога — в душах і серцях перемагає.

Одначе, спостерігаючи це світле явище релігійного відродження, бачимо разом із тим у релігійно-церковному житті східного слов'янства також явища прикрі й сумні. Як у перших віках християнства, рівночасно з правдивою вірою, ширилися й множилися теж блуди, секти, єреси, повставали церковні роздори й розколи і т. і., так і нині на православному Сході Європи й серед православної української й великоруської еміграції бачимо сумне і прикре явище розколу православної Церкви на кілька ворогуючих між собою Церков і сект, з яких декотрі, лицемірно називаючи себе православними, порушили основні канони Церкви і пішли шляхами пресвітеріанства й навіть „релігійного модернізму“.

Та навіть і в тих православних течіях, які не відступили від канонічних основ і не підпали ані модерністичним ані протестантським впливам, навіть у самих відроджених богословських та релігійно-філософських шукань, у величній леті східнослов'янської богословської та релігійно-філософської думки спостерігаємо деякі небезпечні ухили. Релігійно-філософське відродження захопило на початку ни-

нішнього століття цілий ряд визначних східнослов'янських мислителів, які не перейшли духовно-академічної школи, а навіть декотрі з них на початку своєї діяльності зв'язані були з марксісько-матеріалістичним напрямом філософії. Станувши на провідних місцях серед сучасних східнослов'янських православних філософів і богословів, ці мислителі внесли в сучасну православну богослов'ю гарячі й пристрасні шукання, нові проблеми, стисліший зв'язок із життям, безсумнівно глибокі ідеї й талановиті концепції, по-важно зацікавлювали своєю творчістю навіть Захід, але досить часто виявляли й виявляють у своїх творах непоміркованість, відсутність необхідної здержаності, занадто вільне поводження з християнською догматикою, недостатню пошану до загальноприйнятих дотепер богословських доктрин і т. і. У деякого з цих мислителів помітно сильний вплив Якова Беме, Шелінга, Баадера та інших містиків і філософів, у творчості яких було чимало елементів, навіть не зовсім християнських.

Від подібних ухилів не вільні й „Російський Православний Богословський Інститут“ в Парижі і російський богословський журнал „Путь“, які гуртують коло себе найвизначніших і найталановитіших великоруських (а також і деякого з українських) православних мислителів і богословів. Зокрема провідникам Російського Богослов. Інституту в Парижі й журналу „Путь“ о. С. Булгакову й Мик. Бердяєву закидають занадто ризиковні (майже напів-єретичні!) твердження й висновки в науці про Св. Софію, в ангелології, в міркуваннях про „темну природу в Бозі“ і т.д. Діяльність цих богословів і мислителів, журнал „Путь“, а навіть самий Російський Богословський Інститут дуже гостро і негативно скритиковано деякими визначними православними єрархами, богословами й письменниками і — що особливо важно — навіть карловацьким закордонним синодом православних єпископів. Критика ся вийшла навіть занадто різкою й односторонньою: вона по суті звелася майже до повної негачі й цілковитого засуду „паризького“, „п'ятонівського“ напрямку в сучасній православній богословії, з повним ігноруванням його позитивних елементів і заслуг.

Тому вважаємо дуже бажаним, а навіть необхідним об'єктивне, безстороннє освітлення й оцінку цього „п'ятонівського“ (булгаково-бердяєвського) напрямку, а рівнож спорідненого з ним напрямку „євразійського“ і всіх філософічних і містичних напрямів та ухилів у сучасній православній філософії й богословії. Се тим більш необхідно, що нині нема вищого й загальноприйнятого церковного центру й авторитету в православній Церкві, який міг-би спинити часами занадто вже буйний лет богословської та

релігійно-фільософічної думки, покласти своє veto на деякі ухили, спрямувати творчість талановитих православних мислителів і богословів на правдивий шлях для добра Церкви й врятувати богословію від того хаотичного стану, в якому знаходиться богословія протестантська, де кожен богослов висловлює в своїх богословських творах те, що йому спаде на думку, й де існують сотки різноманітних, взаємно суперечних поглядів навіть на основі питання християнської віри й моралі.

Ще більшої уваги вимагає, на наш погляд, інший, більш небезпечний ухил у православній богословії, який можна-б назвати ревізіоністичним або фільопротестантським. Вже на самім кінці минулого століття серед деяких православних богословів прокинувся „ревізіоністичний“ рух за старанним переглядом всієї православної богословії та очищенням її від численних ніби-то „римо-католицьки домішок“, що мали просякнути в православну богословію головно через українських богословів XVII ст. На самім початку XX ст. появилася писана в суто—„ревізіоністичним“ дусі праця ієромонаха Тарасія „Переломъ въ древне-рускомъ богословіи“, (недавно передрукована в варшавськй „Воскресномъ Чтеніи“ й високо оцінена митр. Антонієм Храповицьким). В сій праці яскраво відбилися основні погляди „ревізіоністів“. Вони вважають цілий ряд основних богословських доктрин, які донині рахувалися найважливішими ознаками православ'я, які визнавалися й захищалися протягом віків його святителями і найвизначнішими богословами, в тому числі й науку про сім св. Тайн, за римо-католицькі „вигадки“ і бажають усунути їх з православної богословії. Таким способом вони по суті стирають границю між православ'єм та протестантизмом і відкривають шлях до дальшого наближення православ'я до пресвітеріянства й взагалі протестантизму. До революції сей „ревізіоністичний“ рух не був помітний поза межами тісного круга богословів. Революція-ж сильно захитала висшу церковну владу на православнім Сході Європи, знищила світську владу, яка опікувалася Церквою, а з другого боку підняла заінтересування церковними справами у значно більшого числа людей і внаслідок всього цього дала змогу широко розвинутися й ревізіоністично-протестантофільським рухам.

Скрайніми висловами „ревізіонізму“, що перейшли уже в явища, аналогічні до західного „ліберального“ протестантизму, релігійного модернізму й „Action Française“, були на православнім Сході Європи короткотривалі „церковні“ об'єднання— „жива церква“, „церква апостольська“, „відродженська“ і тд. (які по кількох роках існування зникли) і особливо—українська „липківщина“, яка—мимо її недавньої офіційної ліквідації більшовиками—не

тільки подає ознаки дальшого існування, але й робить спроби підпорядкувати своїм впливам православну Церкву в Польщі (порів. статтю А. Річинського „Св. Софія Київська“ в „Літ.-Наук. Вістнику“, 1930, IV-VI). В деякій, але дуже слабій мірі „ревізіонізм“ помітний був на початках і в Церкві „обновленській“, яка одначе потім вернула до точного виконання церковних канонів і в своїй догматиці, здається, стоїть нині твердо на православних основах. Ревізіоністично-протестантські течії в сучасній православній богословії й у церковнім життї, розуміється, становлять велику й грізну небезпеку, бо вони посередно або й безпосередно сприяють просякненню у православїє церковного розбиття, розколів, боротьби, переваги цілком світських, земних цілей та ідеалів, псевдо-релігійного модернізму, дуже небезпечного „символічного“ толкування правд віри, словом вносять у Церкву хаос, руїну, а часто й лицемірно прикритий релігійною формою атеїзм. Супроти сих ревізіоністично-протестантських течій потрібна гостра критика, оперта на церковно-історичнім та історично-богословським, а також і догматично-богословським досліді, потрібне виявлення дійсної суті сих течій і очищення церковного життя й богословії від замахів і спроб „спротестантизувати“ та змодернізувати православїє.

Дуже небезпечним, може навіть більш небезпечним від протестантствующого ревізіонізму вважаємо поширення й зміцнення в останніх роках скрайнього націоналізму в церковнім життї. Зрештою, не тільки на Сході Європи, але й по всіх краях скрайній націоналізм змагає підпорядкувати собі всі ділянки суспільного життя й зокрема з Церкви також зробити знаряддя для національних чи державних цілей. На Заході найяскравішим висловом націоналістичних замахів до підпорядкування Церкви світським, земним цілям, є „Action Française“, на Сході — липківщина, які обидві по ідеології своїй далекі навіть од віри в Бога, які Церкву цінять лише яко засіб до досягнення політичної мети. Але й поза межами сих двох скрайньо-націоналістичних течій націоналізм просякає в церковне життя, як на Сході, так і на Заході. Боротьбу з впливами й проявами націоналізму в Церкві, який би то націоналізм не був — чи то український, чи великоруський, чи білоруський, чи польський, чи французький чи який інший, і чим-би він не прикривався, ми будемо поборювати рішучо й безкомпромісово. Річ ясна, очевидна, що для кожної, справді релігійної людини Церква є і повинна бути найвисшою вартістю в нашім життї; Церква єднає нас з Господом нашим Ісусом Христом, особливо в Пресв. Евхаристії, Церква очищує нас від наших земних гріхів; через Церкву можемо ми досягнути вічного спасіння; через Церкву — шлях наш до

вічності. І тому, як-би високо ми не ставили справ національних і державних, справ, які безперечно повинні після церковних стояти на найпершому місці, висше від усяких справ приватних, місцевих, клясових і т. ін., не повинні ми одначе забувати, що національні та державні справи се все-ж таки справи земні, справи скороминушого, тимчасового, обмеженого, недосконалого нашого земного життя, яких навіть і порівнювати не можна зі справами Церкви, котра єднає нас із вічністю, котра єднає нас із самим Господом Богом. І тому жадна справді віруюча людина, жаден християнин (якщо тільки він християнин не з самого лиш імени) не може погодитися, щоби Церква була наряддям для національних, державних чи якихнебудь інших, хоч-би й найвисших земних цілей: всяке використання Церкви для національних, державних і т. п. цілей рівнозначне з поневоленням душі тілом, з забуванням про душу задля тіла, задля справ тимчасових, земних. Поза Церквою людям вільно бути патріотами й боротися за свої національно-політичні ідеали; Церква-ж повинна бути наднаціональною: в Церкві не повинно бути ні Єллина, ні Юдея, ні варвара, ні Скита, „но всяческая, и о всѣхъ Христосъ!“

Наконець, перед нами ще одно важливе питання й завдання. Останніми часами ми бачимо велике заінтересування й пильну увагу до нашого Сходу з боку західної Європи, особливо з боку католицького Заходу. Захід, розуміється, справжній Захід — Франція, Бельгія, католицька Голяндія, Німеччина (не наш галицький напів-східній терен, що хоче бути „Заходом“ більше, ніж самий Захід), шукає на християнському Сході тих містичних глибин, яким завжди відзначався Схід, з великим захопленням і любовю відноситься до духовного багатства нашої Церкви, відчуває в східно-християнським богослужбовім обряді і в усій східній Церкві віяння духа Церкви старинної — Отців і Апостолів. Німецькі і бельгійські Бенедиктинці закликають Захід навіть учитися в нас церковної краси (якої на жаль цілковито не відчувають і не розуміють деякі з наших галицьких братів — греко-католиків). Особиво захоплює багатьох католиків на Заході та центральна роля, яка належить у світогляді й у в сім благочестю східної Церкви догмі Воскресення. Сьому католицький Захід, кажуть ОО. Бенедиктинці, може і повинен повчитися у Сходу. — На Заході, передовсім серед західних католиків, помічається взагалі зворот до Сходу, а разом з тим і змагання до з'єдинення східної православної Церкви з Церквою католицькою. Що правда, не завжди і не всі католицькі діячі церковного з'єдинення підходять до православного Сходу з однаковими думками, почуттями й намірами. Деякі з них, говорячи про

з'єдинення, мають, здається, на думці зовсім інші цілі, сторонні й чужі для християнства й зокрема навіть для самої католицької Церкви (як це стверджує російський католицький священник о. Діодор Калпінський у своїм відомім листі до редактора газети „За Свободу“ Д. Фільософова, надрукованім у ній за 1929 р.) Щирість намірів папи Пія XI відносно Сходу не раз підносили й підчеркували самі православні публіцисти, нпр. А. Хирьяков у газ. „За Свободу“, К. Николаєв у „Воскресномъ Чтеніи“ та ін.; пригадаємо також недавній лист митр. Діонісія до папи Пія XI з подякою за моральну оборону страждаючих під большевицьким ярмом народів східної Європи та молитви за них.

Як-же ми повинні ставитися до згаданого зараз звороту католицького Заходу до православного Сходу? як повинні ми реагувати на спроби й змагання католицького Заходу до з'єдинення Церков?

Значна частина православних заховається відносно цих спроб і змагань цілком пасивно й байдужо. Друга частина, значно менша, в кождім шуканню порозуміння, зближення, з'єдинення бачить якісь недобрі, таємні наміри, „езуїтську інтригу“, заходи до „польонізації“ (мимо того, що такі спроби зближення часто походять від людей, яких просто смішно підозрівати в польонізаторських намірах). Нарешті, третя група — найменша не тільки витає сі заходи, але й бере в них активну участь, піддержуючи без застережень всяку акцію, спрямовану до з'єдинення Церков (Вілінський, Моравський, проф. М. Зизикін і тд.) — Дуже характеристичне під сим оглядом становище православних до відомих Велеградських з'їздів, які збираються від часу до часу в Чехії для обміркування справ і питань, що мають відношення до з'єдинення Церков і взагалі до Сходу, східної Церкви, східної богословії і т. д. Більшість православних систематично відмовлялася від участі в сих з'їздах, ті-ж нечисленні православні діячі, письменники й учені, як прим. Вілінський, М. Зизикін, що брали участь у тих з'їздах, поводитися остільки дивно, що викликали тим обурення загалу православних, яке й знайшло свій вираз у російській пресі (порів. особливо низку палко написаних статей Д. Філософова в газ. „За Свободу“); а проф. Зизикін навіть дістав догану від св. Синоду православної Церкви в Польщі за свою участь у пражських з'їзді 1929 р. і змушений був до офіційного листовного покаяння.

Думаємо, що ігнорувати чи бути байдужими до акції католиків у справі з'єдинення нам неможливо й шкідливо. Ми мусимо зайняти супроти неї виразне становище. В засаді становище це не може бути негативним. „Руська (чи ліпше було-б сказати: східно сло-

вянська". — Ред) релігійна ідея, — як слушно пише один з найвизначніших східнословянських православних мислителів Мик. Бердяєв, — се ідея з'єдинення Сходу з Заходом в єдиний християнський світ. ...Тільки духовна одність східного й західного християнства зможе протиставитися могутньому союзови антихристиянських сил. Ми живемо в переходову добу упадків і катастроф, у сумну добу, яка попереджає нове явлення християнського світа"... В засаді ми, православні українці, великороси й білороси, не можемо не бути прихильниками з'єдинення Сходу і Заходу в єдиний християнський світ, особливо нині, коли на широких просторах нашої Батьківщини відбувається страшна боротьба антихристиянських сил проти Бога і Церкви, боротьба, в обличчя якої повинні з'єдинитися роздерті християнські Схід і Захід. Але чи можливе нині се з'єдинення?.. чи не виросли протягом віків перепони, яких може не вдасться усунути?.. чи не створено останніми часами нових перешкод?.. чи не чуємо досить часто від деяких католиків, навіть від деяких католиків — українців (прим. на сторінках ужгородського „Благовістника“), образливих, страшних слів на адресу православних, порівнянь їх із поганами, глумливих висловів з приводу св. Тайни Причастія у православних і т. п. Систематичні випадки „Благовістника“ проти православ'я викликали сувору догану „Благовістникови“ з боку західних католиків. Але подібні речі можна прочитати не тільки у „Благовістнику“, що виходить десь у глухій закарпатській провінції, а також нпр. і в столичній варшавській католицькій газеті „Polska“, в статтях визначного й талановитого публіциста й члена редакції Л. Радзєйовського, який, в додаток, походить сам з України, а навіть брав давніше чинну участь в українським хліборобсько-державницьким русі, та й в деяких інших і римо-католицьких і греко-католицьких („западницьких“ часописах). А словам, розуміється, відповідають і діла...

Католицьке відношення до православ'я в Римі й на периферії не однакове. Тому й до акції католиків у справі з'єдинення ми, православні, не можемо ставитися без застережень. Тому мусимо визнати у значній мірі слушним і невдоволення загалу православних з участі у пражсько-велеградським з'їзді тих православних діячів, котрі (як прим. Білінський, проф. Зизикін) чимало говорили щось на тему „Роман — Атом“, але ні словом не згадали про ті сумні явища, які перешкоджають втіленню в життя ідеї церковної єдності, спрямовану до з'єдинення, які обиджують ре-

лігійні почування православних і приносять шкоду православної Церкві.

Справа церковного з'єдинення се нині надто пекуча й життєва справа, щоби ставитися до неї з холодною байдужністю (як на жаль ставиться більшість православних) або з сентиментальною прекраснодушністю (як ставляться Моравський, Вілінський, Зизикін і їм подібні). Ми повинні змагати до з'єдинення, але рівночасно й боротися з перешкодами до нього, як тими, що існують серед нас самих, православних, так і з тими, що є серед католиків.

Перешкода до з'єдинення не в догмах, Перегляньмо історію розколу Церков і вельми численних спроб з'єдинення. Причина роздору й перешкода до з'єдинення все була не в догматичних розходженнях, а в чім іншій — в антагонізмах і змаганнях політичних і національних, у взаїмній непорозумінню, у відсутності взаїмної пошани й щирості, у кермуванні цілями й намірами, далекими від справ релігійних і церковних, у бажанню використати з'єдинення для цілей політичних і т. п.; пізніше до всіх тих причин долучилися численні історичні кривди й образи, свого роду історичні традиції взаїмної підозріливості, антипатії, а часом навіть і жадоби пімсти (яку часом декоративно маскується у вимогу задоволення історичної, чи навіть правової „справедливості“). Для нас, православних, трудність у порозумінню з католиками лежить не в сфері богословських догм. Справді, вчитуючись в старинні православні молитви до Пресв. Богородиці, знойомлячись із поглядами великого святителя православної Церкви, св. Димитрія Тупталенка, митрополита Ростовського, трудно вказати різницю між православним і католицьким розумінням Зачаття Пресв. Богородиці. Перечитуючи „Thesen über das Filioque“ (в „Internat. Theol. Zeitschrift“, 1898, н. 24) найвизначнішого новочасного православного історика Церкви проф. Вас. Болотова, бачимо, що властиво і в сім ніби-то труднім догматичнім питанню немає тих перешкод для з'єдинення, які можна було-б припускати, знаючи, скільки полеміки велось з'сього приводу. Наконець, уважно переглядаючи сторінки історії спроб церковного з'єдинення на Україні й Білорусі в XVII ст., бачимо, що наші православні єрархи, в тім числі й славнозвісний діяч нашої Церкви, митрополит Петро Могила, не бачили в католицьких догмах перешкоди до з'єдинення, натомість відтручені були від одности зовсім іншими фактами й обставинами, між іншим нетолерантним, образливим і нехристиянським відношенням до православ'я й православних та дивовижним нерозумінням „душі православ'я“ й психології православних. Ті-ж самі перешкоди залишаються й до нині. І всі справжні стороники з'єдинення Церков, як православні, так і католики,

повинні з ними боротися. — Се вважаємо також за одно з основних своїх завдань, завдань вельми тяжких і невдячних, бо в тій атмосфері, яка нині утворилася по одній і другій стороні, тяжко змагати до справжнього, очищеного від усяких сторонніх намірів, зближення і з'єдинення Церков. Але мимо всіх труднощів, які ми передбачуємо, ми вважаємо кончею працю в сім напрямі.

Обстоюючи ц е р к о в н и й характер православія і його чистоту від протестантських, модерністичних, ліберально-раціоналістичних, націоналістичних і т. п. впливів, висість Церкви над усякі національні, державні й т. і. справи, ми послідовно мусимо змагати й до єдності Церкви, бо єдина Вселенська Церква, Церква наднаціональна, під кермою єдиного церковного центру, висшого, незапереченого Авторитету, зможе найліпше й найдосконаліше перемогти й зовнішні антихристиянські сили й внутрішні розклади, руїниницькі чинники.

Православний філюкатолік

о. Андрій Лошній

Богослужебні канони

Наші богослуження ставлять нам перед очі найбільш займаючі, бо життєві питання, не лиш своїм змістом, що обіймає проповідь Апостолів і науку Отців, але й своїми зверхніми обрядами, котрі є наче ризою,¹⁾ вимережаною з тої самої богословії. Богослуження зі всіми своїми обрядами є не лиш обявом релігійного чувства, але вони також будять і оживляють ті чувства, а передовсім учать і то не лиш теоретично, але ще більше практично у всіх життєвих і актуальних питаннях людського життя. Наука всіх наших богослужень в крузі літургичного року — без огляду на се, чи переважають мотиви научні, покайні, чи славословні — зводиться до одної ціли, до служення Богови. А та богослужебна ціль є ідентична з ангельською, так що у послів св. Володимира В. затерлась різниця понять між одною і другою службою, коли вони ввійшли в суть грецького богослуження і заявили, що не знали, чи були в небі чи на землі²⁾. Як знаємо з об'явлення, ангельська служба зводиться до одного безнастанного прославлювання Божої святости.³⁾ Так само в наших богослуженнях той мотив тво-

¹⁾ Пор. кондак Отців.

²⁾ Пор. тропар на кінці Утрені у великім пості.

³⁾ Ісаія 6, 3. Апокал. 4, 8.

рять кульмінаційну точку богослужбової акції. А се діється через богослужбні канони.

Грецьке слово *κανών* в найширшій змислі зн. порядок, норма. Звідси повстали такі назви: канонізація, канонічний (право, книги), каноніст, канони (правила, молитви, пісні). Богослужбні канони — се та частина богослуження, котра є уложена після певної норми і в котрій прославляється Божа святість. В такім значінню богослужбні канони приходять у наших богослуженнях.

Святість у Бога — се вірність, відданість волі Бога для вічно-незмінного Ним самим установленого порядку, закону. Як предмет так понятої Божої святости лягли в основу дев'яток пісень канону дивні події Божого Провидіння, переказані в св. Письмі. І так: 1) Пісня Мойсея по переході Ізраїльтян через Червоне море (Ісход XV (1—19), котра є основою першої пісні канону. 2) Пісня Мойсея по оголошенню Божих заповідей (Второз. XXXII і—44) — є основою другої (покаянної) пісні канону. 3) Пісня Анни, матері Самуїла, по принесенню до святині вимоленого від Бога сина (І Царств II (1—12) — основа третьої пісні канону. 4) Молитва пророка Авакума з часів перших нападів Халдеїв на Ізраїльтян (Авакум III (1—19) основа четвертої пісні канону. 5) Пісня пророка Ісаїї по спустошенню Ізраїльської землі за гріхи (Ісаїя XXVI (9—19) — підстава п'ятої пісні канону. 6) Молитва пророка Йони в череві кита (Йона II (3—10) — підстава, шостої пісні. 7) Молитва трьох молодців в огненній печі (Даниїл III (26—90) — основа VII і VIII пісні канону. 8) Пісня Прч. Діви Марії по Благовіщенню при відвідинах Єлисавети (Лука I (46—55) і молитва Захарії, батька св. Івана Хрестителя по народженню сина і приверненню йому мови (Лука I (68—79) — є основою IX пісні канону.

Всі ті події, описані в св. Письмі, доказують невідступність Божої волі від сього закону. Бог наче зв'язав себе своїми вічно-незмінними законами, ціллю котрих є все лиш добро всіх сотворінь, а передусім людей. Відступлення від того закону все булоби порушенням порядку, а хто порушує порядок, тим самим руйнує загальне добро, бо добро без порядку не може існувати. На підставі історичних подій, що становлять основу канонів, доказується, що Бог є всемогучий Опікун всякого порядку (правости). Святість у Бога не така як у людей, котрі, основуючи яке-будь товариство, укладають для других статут, а для себе самоволі, щоби необмежено могли панувати над другими.

На основі так понятої святости у Бога творці наших канонів творили молитовні пісні не в дусі невільничого

успосіблення, що з'конечности сповняє волю пана, ані не з тою метою, щоби немов навчати Бога, як має задоволити наші потреби,—але на підставі тих історичних подій входили як запах кадила, (тому перед девятою піснею, як найважливішою подією дивного Божого Провидіння — устав приписує кадити) у всі подрібности Божих діл, щоби пізнанням необхідности вічних законів скріпити себе і жити після вказівок, які вони подають. Тим дається пояснити той беззастережний тон у всіх канонах, який змагає до повного підпорядкування під Божий закон, котрого хоч в цілості і не можемо розуміти, не маючи в собі глибини тої мудрости, яка є в Бозі, але ми маємо повірити, що Бог дав нам свої закони, як світильник, що має світити на темних шляхах нашого невіжества. Таке практичне життєве примінення богослужебних канонів.

Як у зовнішнім фізичнім світі правильність, доцільність і краса є очевидна, а у внутрішнім світі духа Божий закон нормує ту правильність,¹⁾ так наче овочі такого духа являються богослужебні канони не лиш одноцільними щодо змісту, але й форми. Як Боже Провидіння взагалі, мимо ріжних об'явів на зовні — се одна святість і правильність, так і форма представлювання того Провидіння в канонах відзначається правильністю поетичної будови і красою мелодії, щоби змістови відповідала і форма. Безпосереднє заключення недільного, утреннього канону є все перед світильним „Свят Господь Бог наш“, тому що при воскресній службі, де потверджуються всі точки нашої святої віри²⁾, канон констатує Божу святість. До того твердження приготує нас устав перед річною памятною Воскресення ще в день Великої суботи на вечірні тими многими пареміями, котрі є вихідною точкою для всіх канонів, а в сам день Воскресення Христового, для маніфестації тої святости утрєння обмежується майже до самого лиш канону.— В інші дні канон обширніше розбирає поодинокі моменти Божого Провидіння і тому тоді по каноні не співається „Свят Господь Бог наш“, бо тоді безпосереднім предметом канону є дньвна памятка, хоч все при світлі Божої святости.

Повний канон складається з дев'ятох пісень—на подобу ангельських хорів, які поділені ще й на три часті — так і канон, відповідно до трьох моментів Божої святости,³⁾ ділиться на три часті, з котрих кожда кінчиться ектезією з питомим собі возгласом. Перший момент Божої святости є „Святий Боже“, другий „Святий кріпкий“, а тре-

¹⁾ Пс. 118 (92—93)

²⁾ I Коринт. 15, 14.

³⁾ гл. „Педагогія і дидактика нашого об'ярда“ (Игнатій Галька) Рускій Сіон 1874 ст. 192.

тій „Святий безсмертний“. Возглас першої ектенії „Яко ти єси Бог наш“ відповідає моментови Божої святости „Святий Боже“, котрий є тим початком і основою всего, возглас другої ектенії „Яко Ти єси Цар міра“ відповідає „Святий кріпкий“, котрий є тою силою, понад котру нема іншої; а возглас третьої ектенії „Яко Тебе хвалять вся сили не-небеснія“ відповідає третьому моментови Божої святости „Святий безсмертний“. Тому що канон виводить Божу святість з фактів Божого Провидіння (а ргіогі), а Божу святість у вічності не можна сконстатувати, бо вічність ще не перейшла і ніколи не перейде — тому в третій части канона констатуються лиш вискази, викликані дивними подіями, що свідчать про Божу святість у вічності, як прим. трьох молодців в огненній печі: „препітий і превозносимий во вся віки“, або вираз Прч. Діви Марії „се бо от нині ублажат мя всі роди“ — чого не було би, якщо Бог мав би коли змінити своє слово.

Щоби зблизити нас до серафимського „Свят, свят, свят“ устав приписує в крузі тріоднім скорочений канон до трьох пісень, з котрих все береться VIII і IX пісню, а з прочих ту, на котру в котрий день припадає черга.¹⁾

Що дійсно загальним предметом канонів є Божа святість у висше сказанім розумінню, на то вказує і літургійний канон. Той канон є найкоротший зі всіх богослужбних канонів. Тому що інші канони беруть під увагу більше подій Божого Провидіння, а предметом літургійного канону є лиш одна, хоч найважніша подія, а саме віддання Божого Сина на смерть — і з точки погляду лиш тої одної події величає той канон Божу святість. Мимо того виключного знамени має він всі ціхи повних канонів. Порівнаймо у Службі Божій св. Василя В. і св. Івана Золотоустого молитви перед самим освяченням, а переконаємося про се. Форма наче недоговорювання гадки священиком, а докінчування її вірними і взагалі жива обопільна спільність в розвою акції літургійного канону вказує на підставу святости — любов, котра лучить Бога з людьми і людей між собою. Хоч в інших канонах наперед висуваються факти, а як їх вислід констатується. Божа святість, а в каноні Служби Божої противно: наперед співається „Свят“, а пізніше на потвердження того наводиться факт: „Прийміте, ядіте“, то все таки літургійний канон закінчується, як і інші канони, пісню в честь Божої Матері: „Достойно єсть“, а деколи таки девятою пісню канона.

Найбільше актуальною і все життєвою темою драми людського життя було, є і буде зіткнення правди з неправдою. Доки чоловік чоловіком — єством, що єднає в собі

¹⁾ гл. Типік, о. Ізидора Дольницького ст. 385.

матерію і духа,— доти та тема все буде повторятися в життю людини. Ся найзагальніша і найінтересніша тема є предметом всіх наших богослужень з тим, що в кождім богослуженню домінуючу ролю віддається правді, тому якраз такі чини стаються Службою Богови — (богослуженням), а в противнім случаю, коли би перевагу віддалося неправді, тоді такі діла були би богохульством (пр. маніфестаційні походи безвірків і т. п.). Проти явного і скритного богохульства ми можемо висунути як певну протизагу розуміння і оживлення всіх зовнішніх форм нашого Богочитання. Ті форми культу, передані нам батьками з тих часів, коли ідея Христа була ще в молодечім запалі одушевлення і натхнення і тому навіть чужинці відчують у тих формах силу захоплення, бо се життєві, природні форми богочитання.

А праця на сій ниві була би дуже вдячна, бо освідомила би нам вартість неодної перли в неоціненім скарбі нашого богослуження.

Кілька вражінь з пастирської візитації Преосвящ. Николая Чернецького на області Пінської єпархії

По скінченню візитаційної обїздки по парохіях греко-словянського обряду на Виленщині почав Преосв. Николай відвідувати парохії східнього обряду на області Пінської єпархії. В перших днях другої половини мая ц. р. удався Владика до м. Гайнівки, пов. Бельск, де стрінув Достойного Гостя о. Васілевский, катедр. канонік і ректор латинської Дух. Семинарії в Пінську і о. Д-р Кулак, віцекректор тої семинарії, що в характері директора східнього відділу Єпископського Ординаріату товаришив Апост. Візитаторови через весь час його візитації Пінщини. На стрічу Єпископови удалось також трьох питомців греко-кат. обряду Дух. Семинарії в Пінську для доповнення єпископської асисти. Владика вступав завсїди до костелів, запрошуваний лат. духовенством, де по коротких промовах до численно зібраних вірних, (більшість творили дуже часто православні) в російській, українській, білоруській чи польській мові та по уділенню апост. благословення спішив до парохій греко-словянського обряду, щоби нести туди свою батьківську любов до ро'з'єднаних синів. З Гайнівки удався Владика до с. Курашево. Тут витало Владика місцеве населення, головню уніяти, не бракувало також православних, що мимо антагонізму та контр-агітації явилися численно на стрічу Єпископови. По відправі торж. богослуження в місцевій церкві виїхав Вла-

дика з Курашева й удався до с. Косної. Тут у гарній, зворушливій промові витав Владика місцевий парох о. Ю. Селецький та численно зібрані вірні, що мимо робучого дня спішили до церкви, щоби одержати благословення „правдивого архієрея“. Третьою з ряду візитованою парохією було село Торокань. Привітання Владики в цій місцевості випало не так величаво, як в попередніх парохіях, бо нарід тут мало релігійний, непросвічений та недовірко дивиться на уніятського священника. В своїх промовах підчеркав Владика, що прийшов сюди як висланик Апост. Престола нести вітцівську любов та горяче бажання згоди, яка повинна получить в одну родину поріжнених людей. Тут довелось мені говорити з кількома стариками, що пам'ятають ще „стару унію“. По Торокані прийшла черга на с. Бобровичі. В оплаканому стані застав Владика цю парохію. Церковця старенька, ледви держиться на підвалинах, світить дірами та незвичайно вбога. Населення під релігійним оглядом обоятне, частина його заразилася сектанством, нарід несвідомий під кожним оглядом. Владика і тут сіяв зерно сильної віри у всемогучу Божу маміч — та надії, що Дух Святий просвітить темні уми, огріє холодні серця заблудших та зверне їх на ясний шлях Правди. Того самого дня прибув Владика до Пінська, витаний кількатисячним народом без огляду на віроісповідання та народність з місцевим лат. Епископом, Преосв. З Лозінським на чолі. Населення виповнило по береги лат. катедр, куди відбув Владика торжественний інґрес. Слідуючого дня відправив Апост. Візитатор в катедрі Службу Божу, в якій взяли участь численні вірні, у більшості православні. В часі Літургії уділив Владика свячень одному з питомців місцевої Дух. Семинарії.

По кількох днях удався Апост. Візитатор в товаристві Преосв. Лозінського, численного духовенства та майже всіх питомців до Янова (коло Пінська), де відправив Торжеств. Сл. Божу в день торжества в честь бл. Андрея, мученика та апостола Полісся. Дивно вражала тут контраґітація православного духовенства, що бажаючи внести замішання серед вірних, урядило „крестні ходи“ і „малєбні“, співаючи з цілої сили. Цего року якомсь зрезигнували з грімкого дзвонення в часі проповідей католицьких священників. Та мимо сього богослуження випало дуже торжественно. Ще кілька днів перед тим удався Владика до с. Терєбні, де відвідав тамошній монастир „Дітей Марії“ та відправив там Сл. Божу, заохочуючи вірних до витрєвання у св. вірі. Невдовзі відвідав Апост. Візитатор с. Ольпень. Тут стрінула всіх мила несподіванка. Завдяки правдиво пастирській праці місцевого пароха о. В. Оношка нарід (виключно білоруської народности) релігійний та свідомий. Мимо дощу, що

падав майже безпереривно цілу добу та мимо злобної агітації православного духовенства на чолі з благочинним. привітання Владики відбулось тут чи не найкрасше. Вулиці, замасні зеленим віттям та хоругвами папської краски робили мимо непогоди гарний вигляд. Ціле село вийшло на стрічу. По відправленню Служби Божої та по уділенню апост. благословення опускав Владика с. Ольпень, прашаний народом зі слезами в очах. Останній день мая присвятив Владика на візитацію села Делятич (пов. Новгородок). Також із цієї парохії виніс Владика добре вражіння та вдовolenня, бо нарід тут релігійний та привязаний дитинною любовю до катол. віри. Немалі заслуги на ниві унійної праці поклав місцевий парох, о. Панько. Варто згадати про повитання, що його урядило Владиці жидівське населення. На величавій тріумфальній брамі, украшеній зіркою Давида та папськими й білоруськими хоругвами, видніла маєстатична надпись в єврейській мові: „Хай живе Єпископ Николай Чарнецький!“ Замітне й те, що дуже багато хазяїнів уважало собі за обовязок та честь уставити перед своїми домами столи зі св. іконою та хлібом і сіллю. Владика підходив до кожного стола благословив та цілував хліб, уділяючи рівнож Апост. благословення властителям хазяйств.

В Делятичах питомці Дух. Семинарії попрощали Владика, що поспішив дальше з архипастирською працею до опущених дітей, що по найбільшій частині не із своєї вини блукають в темряві.

*Северин Михайло Тарнавський
богослов III. р.*

Торжественні обходи

1. Ювілейне Марійське Свято у Львові. Марійське Товариство Молоді у Львові влаштувало з нагоди 1500-ліття Єфезського Собору, на якому торжественно проголошено Прч. Діву Марію Богородицею, величає Марійське Свято дня 4. червня с. р. Свято складалося з двох частин: Рано о год. 8 відправив у храмі св. Юра торжественну архієрейську Службу Божу Преосв. Діонисій Няраді, після чого Владика виголосив палку, навіяну сердечною любовю до Прч. Диви проповідь, взиваючи молодь до заєдного почитання Богородиці. На Сл. Божій були приявні члени всіх Марійських Організацій, що приступили в числі біля 500 до св. Причастія. Підчас Літургії співав гарно хор Малої Семинарії. По богослуженню відбулася віднова т. зв. „Марійської Присяги“, зложена членами Мар. Дружин, а відтак молодь уставилася на подвірю перед митрополичою палатою, а на бальконі

палати явився у всіх архієрейських ризах Митрополит-Ювилья, який побажав усім Марійським Організаціям найкрасшого розвитку та уділив всім архієрейського благословення.

Друга частина свята відбулася на церковній площі св. Юра, між церквою а палатою Митрополита. Між двома колюмнами гарної і стилевої брами, що веде до саду, розвішено червону адамаскову занавісу, а на ній повішено ікону М. Божої, украшену зеленню і освітлену різнобарвними лямпочками. Перед брамою високі ступені. Цілий церковний майдан (від брами аж до того місця, де кінчається митр. палата) наповнився різнородною публікою: слугами, робітниками, інтелігенцією, духовенством. Перш усього було багато молоді, шкільної і позашкільної, здебільша тої, яка гуртується під лелійними прапорами Марії. Трохи замало було світської мужеської інтелігенції. Між публікою в перших рядах засіли: Впреосв. Митрополит, Преосв. Іван, члени Митр. Капітули, ректор Богословської Академії о. Др. Сліпий, президент Марійських Товариств Молоді, о. Др. Маркевич і багато духовенства, світського і монашого. Точно о год. 6 вечером почався Параклис до Прч. Діви, що його правив Преосв. Никита в оточенні духовенства і численної асисти. Співав гарно хор питомців Духовної Семинарії.

По скінченні богослуження розпочалася Марійська Академія. Розпочав її діточий хор Малої Семинарії, який в супроводі тамбуріцової оркестри відспівав Марійський гімн гарно і бадьоро. Після того професор академічної гімназії, Іван Бабій виголосив святочну промову про вагу Ефезського собору, який торжественно проголосив догму про Боже Материнство Прч. Діви. Дальше представив те велике і глибоке почитання, з яким відноситься до Прч. Діви український нарід від найдавніших часів. Сю цікаву і гарно виголошену промову печатаємо на іншому місці в цілості. Після того хор Тов. „Сурма“ під орудою п. І. Охримовича відспівав Ліріна „Хваліте Бога“, як завжди гарно і складно, чаруючи всіх своїм зіспіванням, знаменитою дикцією і динамічними ефектами. Прекрасно вийшла II частина псалма з теноровим сольом (п. Новицький) і III ч. (фуга). Відтак грала дві точки тамбуріцова оркестра, жаль тільки, що грала річі, які на таке поважне свято, як Марійська Академія, не надаються. Добре випали обі деклямації, головню друга, що її виголосив ученик VII кл. гімн. Мик. Скаб, хоч сама деклямована поема слаба, а її ритміка дуже кульгає. Як останню точку відспівав хор Духовної Семинарії Давидова „Обновляйся, новий Єрусалиме“ гарно технічно і динамічно, тільки дикція полишала багато до бажання.

Закінчено се гарне і сердечне свято Марійською піснею „О спомагай нас, Діво Маріє!“

Святочна Академія для вшанування ювілею Впреосв. Митрополита у Львові. У святкуванні ювілею Впреосв. Митрополита не остав позаду і Львів. Вправді провінція вже давно випередила Львів своїми ювілейними святами і академіями, але Академію, уладжену Громадянським Комітетом міста Львова в Великім міськім театрі, в неділю 7. червня с. р. о год. 12 в полудне, треба зачислити до одної з найвеличавіших. На ту величавість зложилося: і сама велика, європейська, розкішна театральна сая, і великі, обєднані хори і орхестра і промови і добірна публіка, загалом все; дощ, що обильно полився безпосередно перед 12-тою год. в пол., нікого не відстрашив.

Свято розпочалося відспіванням на два хори псалма Боршнянського „Тебе Бога хвалим“, що його відспівали обєднані хори „Бояна“, „Сурми“, „Бандуриста“ і питомців Духовної Семинарії під орудою проф. І. Гриневецького. Хор чудово зіспіваний, і вирівняний, хоч зложений з різних груп; слабих місць майже не має. Інтерпретував дуже гарно й інтелігентно найдрібніші нюанси прекрасної композиції. По сій першій точці явився в льожі біля Преосв. Івана Ювілят. Зібрана публіка урядила йому овацію, привитавши його довго невмовкаючими оплесками. На салі повіяло сердечним настроєм, зробилось ясно і радісно на душі: Батько прийшов між своїх дітей. Після того посол Михайло Галущинський з питомою собі краснорічизістю, на тлі пастирських листів Митрополита, начеркнув його могутню постать, підчеркуючи всесторонність його праці на всіх ділянках національного життя. Наче доповненням його промови були промови: делегата Станиславівської єпархії, д-ра Юлія Олесницького, який підносив благословенну працю Ювілята в Станиславові, коли був там Владикою і трьох делегатів Перемиської єпархії, які відчитали дуже сердечну адресу Ювілятові.

Виступ обох делегацій, станиславівської і перемиської, надав Академії характеру свята цілої Галицької церковної провінції.

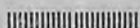
По скінчених промовах обєднані мужеські хори (Сурма, Бандурист і питомці Дух. Семинарії), під орудою п. І. Охримовича відспівали Шубертів „Гимн“ на два хори в супроводі симфонічної орхестри. Виконання стояло на вершинах мистецького уміння. Чудові ріана молитовної композиції і могучі forte, скріплювані ще орхестрою, полишили незатерте вражіння.

Закінчено Академію мішаним обєднаним хором під орудою проф. І. Гриневецького, що відспівав Вас. Барвінського „Катату в честь Митрополита Андрея“, яку композитор скомпонував до слів Ю. Шкрумеляка ще в 1917. р. Сю кантанту співано вперше на концерті в честь Митрополита

після Його повороту з царської неволі. Тепер вона дістала чудове орхестральне оформлення, чарівне, головню в І. части кантати, де композитор по мистецьки виводить радісний гомін дзвонів як привіт повертаючому Царському Вязневи. Ся точка, завдяки безперечним, високим вальорам композиції, зробила найкрасше вражіння, і викликала серед публіки правдиве захоплення, хоч хор з усіх співаних на Академії річей співав її найслабше.

Після виконання усіх точок Академії присутні встали з місць і зробили знова сердечну овацію Митрополитови, яка тревала доти, доки могутня, похилена вже стать Достойного Ювильята, не скрилася за стінами льожі.

Крім сього провінція також дуже торжественно святкує ювілей Випреосв. Митрополита: богослуженнями, концертами й академіями. В останньому часі такі торжества відбулися крім згаданих вже в „Ниві“: в Жовкві, Бережанах, Винниках, Городку, Збаражі, Скалаті, Радехові, Бродах і ін. Коли на се час позволяє, то сам Достойний Ювильят їде до місцевостей, де святкують Його Ювілей, звичайно виголошує до вірних слово потіхи і розради. По пережитих смутках і терпіннях в недавньому минулому святкування ювілею Митрополита се одинокий ясний промінчик радості і надії на темному тлі нашого сучасного лихоліття. X.

Некрольог

† Вячеслав Липинський, відомий український діяч, визначний історик і публіцист, а головню творець і одушевлений ідеолог монархізму (дідичного гетьманства) на Україні, помер по довгій недужі в санаторії Wienerwald в Австрії дня 14 VI. 1931. Уродився Покійник 5. IV 1882 в селі Затурці пов. Володимирського на Волині як потомок спольщеної шляхотської родини. Ще на шкільній лавці прийшов до того переконання, що Його обовязком є праця для українського народу, з якого вийшли Його предки. Та не тільки сам Він мав стати до праці для укр. народу, для неї хотів він притянути всю українську, спольщену шляхту. Тому зачав горячо і завзято пропагувати ідею повороту тої шляхти до рідного народу своєю публіцистичною роботою і дуже цінними історичними працями. З тою метою видає в Києві „Przegląd Krajowy“, пише історичні праці „Szlachta na Ukrainie“ і „Z dziejów Ukrainy“, в якій доказує необхідність самостійної Української Держави. Коли повстала самостійна українська держава, Покійник по гетьманським

перевороті став послом Української Держави у Відні і на тім становищі визначився горячою обороною українських державних інтересів, великим тактом і дипломатичним хистом. По році сам добровільно уступив із того становища і залишився даліше на еміграції в Австрії, посвятивши свої сили і велике знання історичним дослідом доби Хмельницького („Україна на переломі“) та угрунтованню ідеології монархізму, що її виловив у своїх славних і єдиних в цьому роді „Листах до братів-хліборобів“. Покійник, дуже релігійна людина, оцінював як слід значіння і вагу релігії і Церкви для державного життя України і присвятив сій справі свою окрему працю „Релігія і Церква в історії України“ (1925). Живо інтересувався положенням нашої Церкви і нашими сучасними церковними відносинами, стояв у постійній листовній звязку з деякими визначними священиками, радів нашим поступом і на церковно релігійній ниві, головню поступом в напрямі науково-богословським. На відкриття Богословської Академії у Львові прислав радісну повитальну телеграму і окремі листовні побажання.

Був незвичайно ідейною і безоглядно чесною людиною, високої освіти і знання та правдиво європейської культури. У всій його великій праці домінує становище займає його велика ідейність і безкорисність, прикмети, які в нинішніх часах рідко зустрічаються. Се один з найбільших ідеологів нашої державности не тільки останніх часів, але загалом на протязі цілої історії українського народу.
В. Й. П.

В С Я Ч И Н А

Сегорічні Зелені Свята пройшли під знаком незвичайно величавої церковно-народної маніфестації в честь Поляглих, — куди величавішої ніж попередніми роками. В неділю йшов похід на Янівський цвинтар. Погода сприяла — тож взяли в поході участь величезні маси народу, від найменших школярів починаючи, на старцях кінчаючи. Не рахуючи глядачів, які творили майже безперервний шпалір від Ринку аж до Янівського кладовища, в самім поході взяло участь понад 15 тисяч людей. На чолі походу несено хрест; За хрестом ступали делегати різних українських установ, несучи вінки, переважно терневі, з жовто-блакитними та малиновими лентами; вінків було 64. За делегатами йшла добре зіграна оркестра „Зорі“, граючи через цілу дорогу похоронні марші й пісні.

За оркестрою йшов більший гурт б. старшин і стрільців У. Г. А., а за ними довгими рядами молодь шкіл Р. Ш., далі університетська та реміснича. Після того ступали представники установ, при чім члени Сили і Зорі зі своїми прапорами. Опісля йшли процесії всіх львівських церков під проводом духовенства, з участю великої маси вірних. В поході, в трьох великих відступах ступали три хори: Бандуриста, Сурми і питомців, співаючи похоронні пісні. Довжезний, кількакілометровий похід замикала процесія Преображенської церкви під проводом о. мітрата Базюка. Похід тривав дві і пів години.

В понеділок відбувся такий самий, гарно впорядкований, хоч значно менший, похід на Личаківський цвинтар. Співали ті самі хори, грала також оркестра Зорі. Вінків несено 36.

На могилах Героїв, на обох цвинтарях відправив о. мітрат Базюк в асисті численного духовенства панахиди. Виголошено теж відповідні проповіді. На Янівському цвинтарі промовляв про тісну духову звязь Поляглих із нами живими, о. Др. Костельник, — на Личаківському цвинтарі проповідував про потребу культу Героїв о. сов. Горчинський. Обі проповіді себе взаємно доповняли, а виголошені зі зворушенням і патріотичним духом, найшли живий відзвук у масах слухачів.

Після проповідей та „Вічна память“ відправлено було панахиди на могилах визначніших громадян, із чинною й численною участю громадянства.

Традиційне Торжество Преосв. Евхаристії на Ринку у Львові відбулося цього року (14. VI) незвичайно величаво. Вже від пів до десятої рано сходились процесії на Ринок враз із вірними. О 10 год. цілий чотирокутник довкола ратуша був уже заповнений українською публікою різного віку та стану. Звідусіль гомоніли церковні пісні, — у вітрі весело лопотіли церковні прапори та хоругви. О год. 10:30 вийшла на Ринок процесія з Преображенської церкви під проводом Преосвящ. Бучка, в оточенні численного духовенства. При чотирох приготованих вівтарях відправлено Євангелія і Благальну Пісню. Співали хори: радн. Купчинського та питомців Дух. Семинарії. Величавости додавала торжество оркестра „Зорі“. У поході бачили ми представників деяких товариств і установ. Марійське Тов. Пань, товариство укр. католицького студентства „Обнова“, тов. укр. ремісників „Сила“ і „Зоря“ виступали корпоративно при чому „Сила“ і „Зоря“ з прапорами. Свято пройшло у великому порядку.

Протикатолицькі і протирелігійні виступи у трьох європейських державах: Еспанії, Італії і Литві. В Еспанії зачались антикатолицькі й антирелігійні ексцеси зараз після абдикації короля Альфонса XIII. Користаючи з державного

перевороту та загального замішання в краю, zorganizували комуністи на спілку з Жидами антицерковні погроми. В кількох днях спалено около 200 церков і монастирів, враз із католицьким університетом в Мадриті з його величавими лябораторіями; в попіл перемінилися при цьому неоцінені скарби штуки та історичні пам'ятки, заховані в монастирських музеях і архівах. Слід зазначити, що тільки у великих містах антирелігійні погроми удалися, зате на провінції щиро відданий Церкві еспанський нарід самочинно zorganizував оборону своїх святинь і не допустив до профанації святих місць. Підчас антирелігійних ексцесів чинно зневажено кард. примаса Сегуру; ситуація для нього стала такою, що він мусів на якийсь час опустити Еспанію. Безпосередньою притокою до побиття кард. Сегури мало бути те, що в останньому своєму пастирському посланню, накликаючи католиків до лояльності супроти републиканського уряду, мав кард. Сегура подякувати останньому королеви Альфонсови за його щирий католицизм. Можливо, що це було теж причиною, що уряд не дозволив кард. Сегурі повернути на своє становище і з границі завернув його назад до Риму. Слід зазначити, що в антицерковних погромах чималу роль відіграли жиди і т. зв. католицькі жиди, „марани“ (—прокляті). Католицькі жиди, марани, це явище суто еспанське. Датуються вони ще від XV століття, коли то прогнало з Еспанії жидів, а тих, що лишалися, нищено кровавими погромами. Тоді то жиди, ратуючись від смерті, позорно приймали християнство, ходили до церкви, приймали св. Тайни, а потайки відправляли свої жидівські богослуження. Їх потомки доступали навіть високих духовних урядів. Нарід прозав їх: маранами (—проклятими). Вони існують і до нині; свою страшну ненависть до катол. Церкви виладували вони саме тепер в антикатолицьких погромах. Пасивність нинішнього уряду в часі антирелігійних ексцесів зрозуміємо, коли зважимо, що прем'єр міністрів Замора, міністр внутрішніх справ Мавра і мін. справедливости De los Riso це марани; тому й не дивно, що в еспанських школах знесено науку релігії. Покищо в Еспанії запанував ніби спокій; та це здається тишина перед бурею. Комуністи готвляться горячково до остаточної розправи. Дипломатичні зносини нинішньої Еспанії з Ватиканом зірвані.

В Італії заістнував дуже острій конфлікт між фашистським урядом Муссоліного а Ватиканом. Причиною конфлікту стала справа виховання молоді і Католицької Акції. Католицька Церква стоїть, очевидно, на становищі, що виховання молоді належить до неї, підчас коли постановою фашистського директоріату заряджено, що молодь до 18-ти літ можуть виховувати лиш фашистські організації..

Папа Пій XI запротестував в одній зі своїх мов проти такої ухвали фашистів — а у відповідь на це фашистський уряд порозв'язував католицькі союзи та товариства молоді, а многотисячні товпи, ведені молодю зпід стягу Муссоліного, урядили бурливі демонстрації, получені із демольованням католицьких установ і супроводжені окликами: „Геть із Ватиканом!“ „Смерть папі!“ Сповнилися слова нинішнього св. Отця, які висказав він 1929 р. з нагоди великої овації, яку зготував йому нарід з приводу заключення Лятеранського договору. Тоді то папа сказав: „Нині кричать Осанна! а завтра кричатимуть — Розіпни його!“ — Знає він добре своїх земляків...

Що до Католицької Акції — то причина конфлікту лежить у цьому, що інакше розуміє завдання Кат. Акції Папа, а інакше Муссоліні. Св. Отець хоче Катол. Акцію поширити, перевести в життя і оборонити католицькі принципи у індивідуальному, родинному та суспільному життю, а Муссоліні не хоче й чути про якунебудь організаційну діяльність Катол. Акції на соціальному полі, а обмежує її до чисто релігійних справ. Але як можна відділити релігійну акцію від соціальної? Сам жеж Папа писав 1928. р. до кард. Бертрама: „Католицька Акція може зовсім правно називатись і соціальною акцією, бо вона намагається поширити царство Христа і таким способом досягнути для суспільства найбільшої добра.“ Неохота у фашистського уряду до Катол. Акції перейшла у ворожнечу, коли, як на лихо, на чоло Католицької Акції почали висуватися недобитки антифашистських партій, які під охороною Катол. Акції хотіли може розправлятися з фашизмом. Сконстатувавши це, велів Муссоліні порозв'язувати всі установи і організації Катол. Акції в цілій Італії, а льокалі її опечатати. Зі сторони Ватикану пішли протестуючі ноти до Квіриналу. Третя, остання нота Ватикану має, як кажуть, цілих ультімату і в ній мав Ватикан заявити, що коли італійський уряд не візьме назад декрету про розв'язання організацій Катол. Акції, то конкордат буде зірваний. А се потягнулоб за собою й зірвання Лятеранського договору. Годі нині предсказати, як закінчиться цей конфлікт Ватикану з Квіриналом. Муссоліні неуступчивий, але теж і папа Пій XI не знає в справах Церкви ніяких компромісів. „Шлях наш може бути тяжкий й небезпечною може бути наша подорож, але жадним ваганням не може бути тут місця“ — це якраз становище папи. Супроти такого стану річи, вже найближші дні можуть принести вістку про зірвання Лятеранського договору та дипломатичних зносин Ватикану з Квіриналом.

На Литві далі йде переслідування катол. Церкви. Конфлікт між Ковном, а Ватиканом поглибився до тої сте-

пени, що дня 6. червня ц. р. литовський уряд насильно у-сунув з держави Апостольського Нунція Бартольонія. Сталося це в найбільшій тайні перед литовським народом. Палату Нунція оточила поліція, до палати увійшло 2 висших урядовців, наказуючи Нунцієви сейчас пакуватися, опісля майже силою спроваджено його по сходах перед палату, посаджено в самохід, а річи в приготований тягаровий самохід і скоро відвезено до границі. Догадуються, що безпосередньою причиною такого брутального вислання Нунція було побоювання литовського уряду, що Нунцій візьме участь в Евхарист. конгресі, який підготовлявся саме в Ковні і виступить там із публичним протестом проти антирелігійного курсу литовського уряду. Очевидно, що всякі дипломатичні зносини Ватикану з Ковном зірвані і навряд чи скоро будуть привернені. Обговорюючи цей конфлікт литовського уряду з Апостольською Столицею під кутом державних інтересів, висказався про него бувший прем'єр Литви Вальдемарас так: „Нинішня боротьба уряду з Церквою являється справжнім „Kulturkampf-om“, який за-подіває Литві необчислимі шкоди. Для папи, що стоїть на чолі 300 мільонів католиків, Литва не значить багато, але для нас симпатія папи і католиків цілого світу не є мало-важною річю... І з цієї боротьби вийде Церква побідно, а держава потерпить величезні шкоди!“.

Закордонні духовні гості у Львові. В кінцевих днях травня і початкових червня витав у Львові укр. кат. югославянський єпископ з Крижевців Преосвящ. Діонісій Няраді у гостях Ексц. Митрополита. В дорозі до Львова відвідав Достойний Гість усі освітні установи в Дрогобичі та церкву в Мразниці. У Львові звеличав своєю чинною участю храмове свято семинарської Церкви Св. Духа на Зелені Свята, при чому висвятив двох питомців, а дня 4. червня відправив торжеств. архієр. св. Літургію на Ювілейному Марійському торжестві та виголосив вельми краснорічиву проповідь.

Рівночасно гостив у Львові і канадійський єпископ Преосв. Ладика. Відвідини обох Достойників у Преосвящ. Коциловського дало навіть притоку *Gazet-i Porann-ij* заговорити про „*Tajemnicze narady zagranicznych gr.-kat. biskupów*“.

Свято молоді усіх шкіл „Рідної Школи“ відбулося на великій площі Сокола-Батька у Львові дня 14. червня 1931. Був се наче перегляд рідношкільної праці серед нашого народу, праці, як видно було з виступів молоді, успішної, яка щораз краще розвивається. Треба було бачити ті сотки молоді, від найменших 3—4 літніх дітей із захоронок до найбільших із гімназій і учит. семинарій та ремісничих

шкіл, як вони справно і карно машерували, як вони солідно і гарно вправляли, як відтак весело і безжурно бігали і бавилися. Крім соток шкільної дітвори більш 10.000 маса публіки прийшла поглянути на свої гордощі, на будучність нації. Ціла велика площа Сокола-Батька горіла наче левада на весну різнобарвним цвітом народніх строїв, гомоніла щебетом дітвори, та хвилювалась окликами і оплесками одушевлених видців. Такого вдатного і величавого свята ще досі не було. Та і не диво! Сеж 50-літний ювілей „Рідної Школи“. Свято звеличав своєю присутністю і Впреосв. Митрополит, що приїхав в товаристві Преосв. Івана. Достойному Гостеві молодь і публіка уладили сердечну овацію.

Квестія розводів в Польщі. Польська законодатна комісія виготовила проєкт розводів на французський зразок. Польський єпископат із кардиналом — примасом Гльондом на чолі, який на адресу уряду виголосив в цій справі відповідну промову, має надію, що після енцикліки „*Casti connubii*“ уряд і законодатні палати проєкт відкинуть. Побачимо!

Нова Енцикліка на суспільні теми: *Quadragesimo anno*. З приводу 40-літнього ювілею Енцикліки папи Льва XIII (про робітничі питання) *Regum novarum* видав св. Отець цього року нову Енцикліку на суспільні теми: *Quadragesimo anno*. Короткий зміст її такий: Папа підчеркує, що право власності із його подвійним характером, індивідуальним і громадським, є доктриною кат. Церкви. Але приватна власність має свої обов'язки. Не є це здоровий об'яв, що мала скількість людей, капіталісти, громадають в своїх руках величезні багатства, а величезна більшість пролетарів у нужді. Капітал і праця повинні справедливіше ділитися зисками, ніж це дотепер було; в цьому згляді мусить наступити конечно реорганізація нинішньої економічної системи. Пролетарі — робітники мусять бути справедливо винагороджувані за свою працю, так щоби ця нагорода давала їм можливість не тільки заспокоювати найконечніші життєві потреби, але щоб вона вела його по драбині до чимраз краших умовин його життя, а то й до скромного добробуту. Замість боротьби клас повинна наступити правдива і щира співпраця різних звань і професій. Соціалізм, який чванився, що заведе у світі порядок, а то й рай, збанкрутував, ані його скрайного відламу: марксизму, ані уміркованого соціалізму, до якого наближуються деякі католики, думаючи, що можна погодити його з наукою катол. Церкви, рішучо не можна католикам приймати і ніяке тут примирення неможливе! Одиноким ліком на нинішню суспільну кризу являється Христова Євангелія, основана на любови ближнього.

Чи справді поява Христа? Діються часом дивні й незрозумілі події, а своєю нечайністю та могутністю так сильно вражають нерви людини, що просто їх ошоломлюють. Така подія, по газетним звісткам, мала скоїтися недавно в Трієсті. 23-літній кіновий оператор Бруно Пікко розголосив був, що в церкві св. Антонія об'явився йому Христос. Йому не повірено, а ще й висміяно його. Та тимчасом зайшла, кажуть, друга подія, яка найлучше свідчить сама про себе: Коли Бр. Пікко, враз із своїми двома товаришами був зайнятий накручуванням фільму біля вілли *Revoltella della Sacciatore*, дізнали всі три вони нараз наглого, так сильного зворушення та зденервовання, що випустили нараз апарати з рук а самі захитались на ногах. Не кажучи нікому нічого, почали дома викликувати кліші. І ось на клішах аж 30-ти образів видніла постать Христа, постать боса, в білій довгій одежі із німбом на голові. Блеск німбу затьмив собою на клішах все інше, так що на сих клішах окрім постаті Христа нічого не видно. Це бувби наглядний доказ, що справді об'явився Христос, бо фотографічна кліша не може улягти сугестії чи галюцинації. Фільм переслано, кажуть, сейчас до Риму, де церковна влада має це все докладно прослідити.

Довкола реформи календаря: Реформа календаря стає щораз то більше актуальною міжнародньою проблемою. В цьому згляді повстали м. і. такі пляни:

а) Рік ділиться на 13 місяців $\times$ 28 днів із 1 доповняючим днем.

б) Рік ділиться на 12 місяців. Кожний перший і третій місяць кварталу має 30 днів, кожний другий місяць кварталу 31 днів. Отже $4 + 91 = 364$. $+ 1$ знов „додатковий“ день.

У обох цих плянах рік зачинавсяб неділею і неділею, як „додатковим“ днем кінчивсяб. А тому, що кінцевим днем року булаб неділя, і неділя зачиналаб рік — малиб ми що року дві неділі день в день.

в) Не подобався такий плян, як надто простий, якось Frank-ові з Wiesbaden-у і він видвигнув свій плян т.зв „соціального“ календаря.

Проектує він викинути март і червень, щоб місяць: September відзискав собі своє справжнє ім'я VII місяця, Oktober: VIII-ro, November: IX-ого а December X-ого; Після Decembra, на місце викинутих прийшлиб Пенітенар і Ультімар. Отже лишилосяб знову 12 місяців, але тільки по 4 тижні. А що $28 \times 12 = 336$, то требаб іще 29 днів десь „причіпити“. Із тих то 29-ти днів сден день дочіплює п. Frank до лютого як „день карнавалу“, а з решти 28-ми днів творить 4 тижні, із яких оден тиждень „Великодний“ прилучує до IV-місяця, другий

„Зелених Свят“ до VI-ого, третій „Жнив“ до IX-ого, а четвертий „Різдвайний“ до XII-ого місяця. Замість 8-ми годинного дня праці пропонує ввести 6-ти годинний.

2) Іще радикальніше хоче реформувати календар якийсь Albert Bestgen, який пропонує шістьдневні тижні, без неділь. Отже рік мавби 12 місяців по 5 тижнів $\times$ 6 днів = 360 днів, і осталих 5 (згідно 6 в переступному році) творить всі т. зв. „етеричні“ додаткові дні... Цей останній плян заносить трохи Советами...

Із цих чотирох проєктів найбільш популярним є перший.
П. Дз.

Правдиве свідоцтво про життя в большевії зложив м. і. недавно наш Степан Баран із Дрогобиччини, який з кінцем травня ц. р. вернув як воєнний полонений з Росії проживши там 6 літ.

Вже сам його зовнішній вигляд звернув зараз на себе увагу, збуджуючи співчуття. Із його лица відзерклювався большевицький рай... Коли тільки висів в Дрогобичі з вагону, збіглися зараз до него люди, щоб оглянути живий скелет—людину, скелет, покритий шкірою сірої краски, як земля.

Степан Баран, найшовшись між своїми, сплакав з радості, як дитина, а далі почав цікавим оповідати про недалекий „рай пролетарів“. Щиро визнав, що большевія — то страшне пекло, де людина людині вовком. Життя у страшній нужді та поневірці: на її змалювання нема слів. Не памятає, коли їв мясо; солонину і масло їв іще перед 4 роками. Люди живуть квашеною капустою, бараболею і хлібом. Все на картки; Жий, як хочеш, коли одержиш приділ: 5 покладків за 10 рублів, літру молока за 1.80 рубл. З дня на день все хилиться до руїни. Фабрики тільки денедечинні, залізниці неподібні до залізниць: їдеш і стаєш в полі; паровіз вже далі не поїде, зіпсувалось щось у ньому і мусиш ждати на другий. По двірцях громади бездомних дітей: обдерті, брудні, попухлі з голоду; жебрають, крадуть, а найчастіше рабують. По містах дома валяться, вікна позакривані дошками. Нарід, гноблений ГПУ, просить Бога війни у переконанню, що Совіти тоді розлетяться в кусні. Бо хто схоче воювати? Чи той жовнір, що як літо, так зима в полотняних мундурах, чи робітник, що за нужденний охляп гарує як скот, а жиє як собака?..

Не сумніваємось, що це свідоцтво щире та вірне. Зрештою, про це чуємо і від самих комуністів, які розчарувавшись в комунізмі, утікають з „раю“ і те саме на днях сказав й польський посол Мацкевич, який їздив туди з торговельною місією.

Страшний самосуд над большевиком — безбожником. У місцевості Santanamaу, в Мексиці, після богослуження в міській катол. церкві, вийшов на проповідницю большевик — безбожник і почав виголошувати агітаційну антирелігійну мову. Се так дуже обурило присутніх в святині людей, що як стій стягнуто безбожника з проповідниці, виведено з церкви і на очах численної товпи повішено його.

У большевії церкви самі „добровільно“ замикаються, а мерці платять податки. Щоби бодай на антирелігійному фронті здійснити п'ятилітку, наклали большевики на конфесійні громади такі величезні податки за користування церквами, що їх вірні ніяк не всилі заплатити. Через те автоматично замикаються церкви та оголошується, що сама людність їх „добровільно“ зямкнула.

І на гроби мерців наложено податки; по 10 рублів від кожного гробу. Коли дана родина цього податку за свого мерця не заплатить, тоді (як загрожено), викопуватимуть трупа і палити. Таким способом думають большевики роздобути великі суми гроша і полатати свої фінанси...

В статті „Що таке релігійний соціалізм“, у попередньому, 5. ч. Ниви, на сторони 167, між 5 а 6 стрічкою з гори пропущене через недогляд друкарських складачів 7 слів, через що цитат о. Schulte-го вийшов зовсім незрозумілим: Згаданий цитат має так звучати: „розправляючись зі соціалізмом, здалосяб із католицького боку приступити до ревізії становища що до поняття власності. Тут ждуть на наших фахових богословів завдання — і в цьому напрямі дасться ще все зробити“.

П'ятьсотліття смерті французької народної героїні св. Жанни д'Арк святкувала ціла Франція в травні ц. р. незвичайно величаво. В Парижі відбувся під проводом кард. Verdier величавий похід, у якому взяли участь численні корпорації та величезні маси народу. Та найвеличавіші торжества відбулися в Rouen, в днях 30 і 31 травня ц. р., цебто у днях, коли Жанна д'Арк була 1431. р. суджена і спалена Англійцями на кострі на ринку в Rouen. У тих торжествах в Rouen взяло участь 75 єпископів і архієпископів із кард. Verdier на чолі. Характеристична річ, що делегатом Апостольської Столиці на ці торжества був саме Англієць, примас Лондону, кард. Bourne. Тим способом хотів відай англійський достойник дати французькій нації моральне задоситьчинення за великий історичний промах, який поповнили 500 літ тому Англійці на особі Жанни д'Арк.

Український Католицький Академічний Сеніорат при тов. „Обнова“ у Львові. В католицькій світі існують при католицьких студентських товариствах високих шкіл зорганізовані гуртки старшої інтелігенції, що ставлять собі метою ідейно впливати на академічну молодь, в кожній ділянці співпрацювати з нею та помагати їй таким способом створювати природний перехід католиків інтелігентів від університетської лавки до життя. Такі гуртки старшої інтелігенції з академічною освітою називаються на Заході академічними сеніоратами. І в нас повстання товариства Укр. Католич. акад. молоді „Обнова“, що вже цілий рік розвиває успішно свою діяльність, з часом мусіло довести до повстання її надбудови, себто до зорганізування гуртка укр. кат. інтелігенції під назвою Укр. Католич. Академічного Сеніорату. Основано сей Сеніорат на сходах спромагаючих членів тов. „Обнова“ дня 1. VI. 1931. Прислупило до нього понад 30 представників нашої інтелігенції, які вибрали Управу під проводом о. крилош. Дзеровича. Річна вкладка 20 зол., або одноразово 100 зол.

II Унійна Конференція в Пінську. Чергова священича Конференція в справі церковного З'єдинення відбудеться в днях 1, 2 і 3. вересня с. р. в Пінську на Поліссю. Перша така конференція відбулася 23 і 24. IV 1930. і в великій мірі причинилася не тільки до спопуляризованя ідеї унійної акції на українсько-білоруських землях в Польщі під сучасну пору та до зрегабілітовання тої акції серед українського громадянства, але також безпосереднім наслідком її нарад і рішень була номінація Преосв. Чернецького, як перший крок до остаточного правильного вирішення тієї важливої для нас релігійно-національної справи. В плані конференції м. ін. торжественна соборна св. Літургія в грецько-словянським обряді, 7 рефератів, внески і резолюції та на закінчення евентуальна прогулянка до одної з унійних станиць (Теребень) на Поліссю. Булоб бажаним, щоби в конференції взяли участь і ті наші молоді священики, які думають посвятитися місійній праці між нез'єдиненими братами.

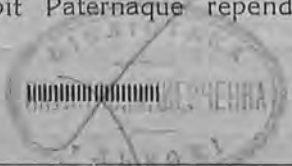
Про стигматизацію Тереси з Коннерсрайт вийшов новий великий, бо аж двотомовий твір. Що найцікавіше, автором твору є протестант, Dr. Fr. Gerlich. Dr. Gerlich був відай самотнім дослідником коннерсрайтських подій, що найдовше і найдокладніше їх досліджував, бо через 5 місяців. І саме оwoчeм тих його скрупулятих дослідів являється згаданий двотомовий твір п. з. Die stigmatisierte Therese Neumann von Konnersreuth. Подаючи як найдокладніший перебіг недуги та переживань Тереси, доказує Ger-

lich, що до об'явів стигматизації Тереси зовсім не дасться примінити теорія істерії, яку то діагнозу так залюбки ставляють в цім випадку лікарі.

Тут лікарі, каже Gerlich, поступають точно по засаді: „Was man nicht deklinieren kann, sieht man als Neutrum an“... т. зн. те, чого вони вже ніяким способом не вміють пояснити, приписують зараз істерії. Фактами доказує теж Gerlich, що дотеперішні досліджування лікарів були наскрізь тенденційні, сторонничі та поверховні. Перебіг візій передає Gerlich із найбільшими подробицями, ілюструючи їх словами самої Тереси, в баварському діалекті, не додаючи нічого від себе. Накінець приходить Gerlich до рішучого висновку, що природним способом не дасться ніяк пояснити стигматизації Тереси. Зібраний так великий і так об'єктивно представлений Gerlich-ом стан річи про стигматизацію Тереси з Коннерсрайт являється дуже цінним матеріалом для дальших дослідників, а заключення його як протестанта про надприродність подій в Коннерсрайт є наравду великою сензацією. II, Дз.

Черговий Евхаристійний Конгрес відбудеться цього року в Ліль у Франції. Буде се одночасно і святкування 50-літнього ювілею сих конгресів. Не диво, що заінтересування сим конгресом ще більше, як попередніми. До участі зголосилося досі 60 самих тільки архієреїв (кардиналів, архієпископів, єпископів). Делегатом папи на конгресі буде кард. Лієнар, крім нього кардинали: Вердіє, Біне і Гльонд. В конгресі візьмуть участь представництва усіх Евхаристійних товариств: Бельгії, Югославії, Англії, Голяндії, Франції, Німеччини, Польщі, Норвегії і ін. Окрема згадка на конгресі буде присвячена ініціаторам першого Евхаристійного Конгресу. Конгрес відбудеться в днях 1—5. липня с. р.

Телеграма Укр. Католич. Союзу до св. Вітця. Укр. Кат. Союз вислав до св. Вітця телеграму, в якій висловив співчуття з приводу відомих подій в Італії. У відповідь надійшла така телеграма: *Consolatoros sensus Sodalitatis Catholicae Ucrainorum Galiciae praeside Decykewycz Augustus Pontifex grato animo accepit Paternaue rependit Benedictione. Cardinalis Pacelli.*

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин

З друкарні „Біблос“, Львів, Японська 7. Телефон 14-78.

ХТО

з Впр. Отців має „Рускій Сіонъ“ з 1885 р. (XIII річник), зволить ласкаво той річник на короткий час позичити, або продати. Згоду на позичку, або продаж з евентуальною ціною проситься донести до Редакції „Ниви“, Львів, ул. Коперника 36.

ІВАН КУЗЬМИЧ

**Робітня (фабрика) виробів бронзівничих
і магазин церковних річей**

Відзначена срібною медалею на виставі в Стрию 1909 року
і многими похвальними листами

у **ЛЬВОВІ**, Руська 18. Має на складі готові всі річі церковні та виконує солідно позолочення і посріблення **ПІД ГВАРАНЦІЄЮ.** ЦІНИ ДЕШЕВІ.

ЦЕРКВИ КУПУЮТЬ СВІТЛО

лише

у своїй фабриці свічок

Інж. К. Котецький і С-ка

Спілка з обмеженою порукою

ЛЬВІВ 15, вул. Окружна (Бічна Кульпарківська) 9.

Численні признання за добірний товар. Дипльом господарської вистави в Копичинцях. Світло наше світить ясно і горить довго. Жадайте цінників.

**НАЙЛІПШІ ДЗВОНІ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ
в найбільшій виборі і найдешевше продає
одинокі українська кооператива
„ДОСТАВА“**

**В СВОЇХ СКЛАДАХ — ЛЬВІВ, УЛ. РУСЬКА Ч. 20, ПЕРЕМИШЛЬ, РИНОК Ч. 23,
ТЕРНОПІЛЬ, ВУЛ. ПІЛСУДСЬКОГО Ч. 6**

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: Львів, Домініканська 11, 1 п. Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі інші фірми з церковними речами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є однією кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священники і церкви.

З СИХ ПРИЧИН ЗАСЛУГОВУЄ НА ПОВНЕ ДОВІРЯ І ПОПЕРТЯ.